

Contabilitate

Marin Sorescu

Vine o vreme
Când trebuie să tragem sub noi
O linie neagră
Și să facem socoteala.

Câteva momente când era să fim fericiți,
Câteva momente când era să fim frumoși,
Câteva momente când era să fim geniali.
Ne-am întâlnit de câteva ori
Cu niște munți, cu niște copaci, cu niște ape
(Pe unde-or mai fi? Mai trăiesc?)
Toate acestea fac un viitor luminos –
Pe care l-am trăit.

O femeie pe care am iubit-o
Și cu aceeași femeie care nu ne-a iubit
Fac zero.

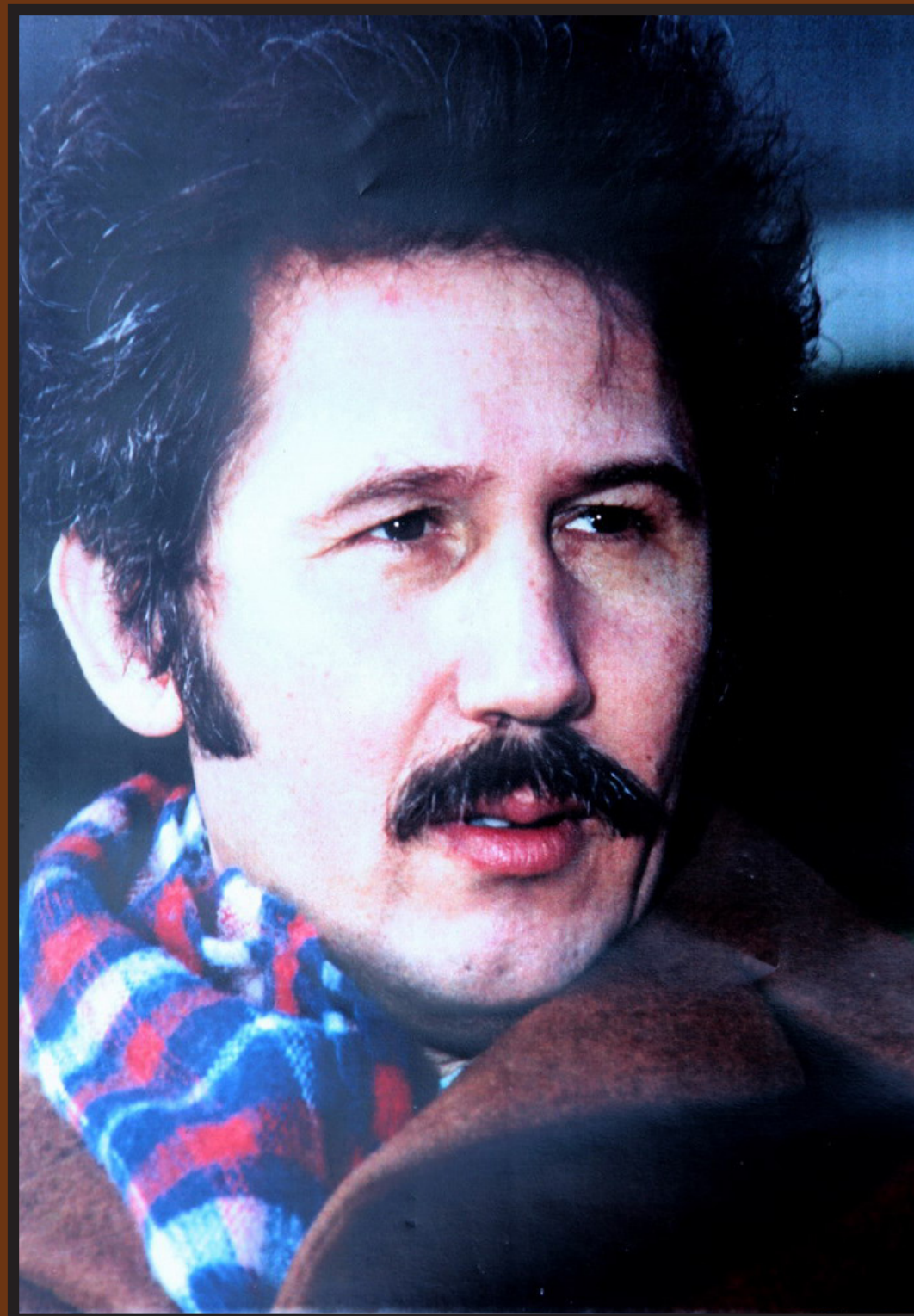
Un sfert de an de studii
Fac mai multe miliarde de cuvinte furajere
A căror înțelepciune am eliminat-o treptat.

Și, în sfârșit, o soartă
Și cu încă o soartă (de unde-o mai fi ieșit?)
Fac două (Scriem una și ținem una,
Poate, cine știe, există și viață de apoi).

www.oltart.ro
Revista Asociației culturale OltArt

oltart

Anul IV * Nr. 4 (13)
Slatina, octombrie-decembrie 2015



C. VOINESCU

Aurelian Titu DUMITRESCU

Simona DUMITRACHE

Paul ARETZU

Dorin POPESCU

Petre GIGEA-GORUN

Liviu Ioan STOICIU

Viorel DIANU

Florin POPESCU

Maria IONICĂ

Lița SCARLAT

Dorin TEODORESCU

Silviu GORJAN

Teodor FIRESCU

Virgil DUMITRESCU

Claudia Florentina BALAȘ

Dumitru BOTAR

Luminița MIȘU

Cornel NICULAE

Dumitru ȚICLEANU

Gheorghe GORINCU

Cristina BOTEZ

Dan Eugen DUMITRESCU

A. C. MIREA

Nicolae ROGOBETE



Nunta – Iulian Stancu

- | | | | | | |
|----|---|----|---|----|--|
| 3 | Editorial
Prin Viena, într-o toamnă timpurie
C. VOINESCU | 24 | Calendar
Octombrie | 47 | Vox libris
Cărțile din vremea domniilor lui Alexandru Ypsilanti
Dorin TEODORESCU |
| 7 | Inedite
Noapte de iunie
Aurelian Titu DUMITRESCU | 25 | Poesis
Liviu Ioan STOICIU | 52 | Universală
Marivaux – opera literară ca joc al vieții
Silviu GORJAN |
| 12 | Interviu
Puterea omului echilibrat
Simona DUMITRACHE | 26 | Proză
Mirajul cărților
Viorel DIANU | 54 | Critice
Vocația justițiară a dramaturgului Dumitru Radu Popescu
Teodor FIRESCU |
| 14 | Asterisc
Cenacluri sub săgeți otrăvite la Tomis
Dorin POPESCU | 31 | Historia
Farmecul discret al lucrului bine făcut
Florin POPESCU | 57 | Calendar
Noiembrie |
| 20 | Rememorări esențiale
De ziua mea, de vorbă cu poetul Nichita Stănescu
Petre GIGEA-GORUN | 35 | File de istorie literară
Originalitatea și farmecul Jurnalului sorescian
Maria IONICĂ | 58 | Un poem de...
Virgil DUMITRESCU |
| | | 44 | Eseu
Contra-binele, necesitatea desăvârșirii
Liuța SCARLAT | | |

SUMAR

octombrie-decembrie 2015



Dealul Grădiște – Andreea Dosinescu

- | | | | |
|----|---|----|--|
| 59 | Etnografica
Motive ornamentale tradiționale în arta populară din județul Olt – vița-de-vie
Claudia Florentina BALAȘ | 75 | Raftul cu cărți
Dumnezeu a fost un om bine intenționat
Dumitru ȚICLEANU |
| 65 | Note de lector
Cincinat Pavelescu și Tudor Măinescu
Dumitru BOTAR | 79 | Calendar
Decembrie |
| 67 | Limba noastră
Boscorodirea slavă sau răstignirea limbii române
Constantin VOINESCU | 75 | Didactica
Școala normală pentru învățători
Gheorghe GORINCU |
| 69 | Meridiane literare
Victor Hugo și Marc Levy – scriitorii preferați ai francezilor
Luminița MIȘU | 83 | Simeze
Andreea Dosinescu și nostalgia locurilor natale
Cristina BOTEZ |
| 73 | Contrapunct
Teatrul ca filosofie sau filosofie ca teatru – Eugen Ionescu
Cornel NICULAE | 85 | Portret de pictor
Un artist plastic caracalean
Dan Eugen DUMITRESCU |
| | | 87 | Vitralii
Caracalul și monumentele sale
A. C. MIREA |
| | | 88 | Ecce homo
Contradicții privind locul nașterii lui Iisus
Nicolae ROGOBETE |

oltart

Redacția

Redactor-șef: **C. VOINESCU**

Secretar de redacție: **Cosmin**

BARCAN

Colegiul de redacție:

Cornel NICULAE, Florin POPESCU,

Virgil DUMITRESCU, Maria IONICĂ

Silviu GORJAN, Dumitru BOTAR

Tehnoredactare: **Hoffman Design**

hoffmandesign@yahoo.com

Adresa

Str. Acad. P.S. Aurelian nr. 44,

Slatina,

județul Olt

Cod poștal: 230076

Telefon: 0723 638 840

Articolele pentru numărul 14 al revistei, redactate în MS Word, cu diacritice, format A4, la un rând, corectate, vor fi trimise pe adresa **oltart@yahoo.com** până la 30 decembrie 2015.

Întreaga responsabilitate pentru conținutul articolelor aparține autorilor.

Revista publică articole conținând doar contribuții originale, din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2015

Toate drepturile rezervate. Nicio parte din această ediție nu poate fi copiată prin orice formă sau prin orice mijloace, electronic sau mecanic, incluzând fotocopierea, înregistrarea sau orice alt suport de stocare-redare, fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată
de **Asociația Culturală OltArt**

Proiect sponsorizat

de **Editura Hoffman**

Tiparul realizat la imprimeria

editurii Hoffman

www.EdituraHoffman.com

www.LibrariaHoffman.ro

Tel./fax: 0249 460 218

0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

PRIN VIENA, ÎNTR-O TOAMNĂ TIMPURIE

C. VOINESCU

Spre sfârșit de august, o toamnă cam zorită trimite peste Viena ploi viclene de încercare, însoțite de un vântuleț cu puseuri de personalitate. Umbrele înfloresc protector, într-un zbor lent, aproape terestru. Goticul se simte parcă cel mai bine, înfruntând, cu ascuțitele-i turlle gri, bine înfipite în cerul de aceeași culoare, stropii sâcâitori, în timp ce barocul își estompează, conștient de împrejurări, elegantele volume, cu gândul la prielnicele îmbrățișări ale soarelui ce va să vină.

Un gând stăruitor îmi așterne primul drum, la această revenire în Viena, spre unul dintre cele mai fermecătoare palate baroce ale Europei, Belvedere, reședința de vară (mai există și una de iarnă, în Innere Stadt), a Prințului Eugen de Savoia, care, tot într-o toamnă, dar mai târzie, a anului 1716, emancipa Timișoara de turci, aducând cu el, în Banat, o altă civilizație.

La Belvedere, unde arhitectul Johann Lucas von Hildebrandt a promovat, în proiectarea celor două palate, libertatea formelor arhitecturale grandioase și fastuoasa ornație barocă, Hitler și Mussolini, alți „arhitecți” ai lumii, au promovat, exact acum 75 de ani, la 30 august 1940, samavolnic, destructurarea statală a României prin *Diktatul* de funestă aducere aminte. Nu doar clement, ci și expiator, prezentul și-a așezat aici, simezele: în *Unteres Belvedere* – Muzeul de Artă barocă, în *Oberes Belvedere* – Galeria Națională de Pictură, adăpostind lucrări de secol 19 și 20, printre care și celebrele lucrări ale lui Gustav Klimt, *Sărutul* și *Judith*, dar și capodopere semnate Schiele sau Kokoschka. Și arta Evului Mediu și-a găsit, în Oranjeria palatului, special amenajată, locul potrivit.

În fața superbeii săli a ceremoniilor, supranumită „sala despărțirilor definitive”,



recompun, ca într-un puzzle al istoriei, spre ilustrare, evenimentele: în aprilie 1770, Maria Tereza dă aici banchetul de părăsire a Austriei de către fiica sa, în vârstă de 15 ani, Maria Antonia, devenită – prin căsătoria cu Ludovic al XVI-lea, Marie-Antoinette – regină a Franței și Navarei, ghilotinată la numai 38 de ani, în 1793, în actuala Place de la Concorde, atunci Piața Revoluției.

Dar somptuoasa Sală de Marmură, ornată cu fresce de Martino Alomonte, a găzduit și banchetul oferit de prințul Franz Ferdinand – moștenitor al tronului imperial după moartea misterioasă de la Mayerling a arhiducelui Rudolf, unicul fiu al lui Franz Josef și al Elisabetei (Sisi) – înainte de a-și începe vizita la Sarajevo, unde, la 28 iunie 1914, a fost asasinat împreună cu soția sa Sophia, de sârbul bosniac Gavrilo Princip, care, vrând-nevrând, a aprins astfel fitilul Primului Război Mondial.

Și tot aici, în această „sală a despărțirilor definitive” s-a dat, la 12 aprilie 1955, banchetul părăsirii definitive a Austriei de către trupele celor patru mari puteri, implicate în cel de al Doilea Război Mondial, semnarea respectivului

Tratat de Stat și dobândirea suveranității și neutralității țării valsului având loc în aceeași zi.

Doar Armata Roșie a lăsat urme, incrustate și azi dureros în memoria istoriei. Nu departe de Belvedere, la o aruncătură de băț de statuia ecvestră a feldmareșalului Karl Philipp zu Schwarzenberg (tatăl lui Karl Borromäus zu Schwarzenberg, guvernatorul Transilvaniei între anii 1851 și 1858) și de palatul său, proiectat tot de Hildebrandt, dar continuat de Fischer von Erlach – un alt mare arhitect al perioadei barocului vienez, autor, printre altele, și al Schönbrunnului – a fost înălțat, în 1945, pe un obelisc de 15 metri, în fața unor arcade ample, *Ostașul Sovietic*, purtând în mână stângă un scut auriu cu secera și ciocanul, înconjurat de spice de grâu, locul chiar numindu-se, până la despărțirea definitivă din Sala de Marmură, *Stalinplatz*.

De jur împrejurul soclului pe care a fost înălțată de sculptorul Kaspar von Zumbusch, statura impozantă a Mariei Tereza, vizavi de Hofburgul nașterii sale, în 1717, se rânduiesc, într-o alegorie a puterii, înțelepciunii și dreptății, personalități culturale precum Gluck, Haydn sau Mozart copil, dar și guvernatorul (1776-1787) al Marelui Principat al Transilvaniei, Samuel von Bruckenthal, fondatorul Muzeului cu același nume din Sibiu, apropiat al împărătesei, în memoria căreia un cartier din orașul transilvănean se numește Terezian. Tot acolo a fost amplasat, în 1909, un bust, turnat în bronz la Budapesta, al împărătesei, care cumpărase teren *extra muros*, spre a-l oferi funcționarilor militari și publici austrieci stabiliți în Sibiu. Și Timișoara și-a botezat, mai târziu, două cartiere, cu nume de împărați austrieci: Josefîn și Elisabetin.

Când tocmai făceam, în Stubenring, o poză vulturului bicefal de pe frontisciulul fostului *Kriegsministerium* (Ministerul Imperial de Război, luat în folosință între 1938 și 1945 de *Wehrmacht*), azi *Regierungsgebäude* (sediul mai multor ministere), încercând să decifrez câte ceva din neobarocul lui Ludwig Baumann, spre a cărui splendoare feldmareșalul Radetzki,

călare pe bidiviul său săltând primejdios pe soclu, stă indiferent, cu spatele, s-a desprins din cadrul imensei uși un ins într-o ținută vestimentară impecabilă, cu alură dacă nu de ministru, cel puțin de secretar de stat, care și-a luat trotineta parcată alături, pornind-o glonț, probabil, spre casă.

Îmi întorc privirile de la banala trotinetă a distinsului funcționar guvernamental spre calul măreț al Feldmareșalului Radetzki, trasând un arc prin timp și murind de curiozitate să aflu cum a fost cu celebrul *marsch*, compus de Johann Strauss-tatăl pentru oprimatorul sângeros al mișcării revoluționare din Piemont, la Custozza în 1848 și la Novara în 1849, *marsch* cu care se încheie, prin tradiție, concertul de Anul Nou din *Goldener Saal* a *Wiener Musikverein*, realizată după un proiect al lui Theophil Hansen, la 1870, în stilul neoclasic al unui templu grecesc antic. Nu cumva, pentru că Johann Strauss-fiul, luptând de partea revoluționarilor, fusese arestat de autorități, iar consecințele, de-a dreptul nefaste pentru el și pentru noi, care, în atari condiții, n-am mai fi ascultat *Dunărea albastră*, au fost neutralizate de feldmareșalul indiferent la neobaroc?

Traversez *Ringul* spre una dintre operele arhitecturale de referință ale lui Otto Wagner, *Postkasse* (Casa de economii a Poștei), probabil cea mai reprezentativă pentru *Jugendstilul* vienez, cu fațada acoperită cu plăci de marmură și granit, fixate în 17.000 de rozete din aluminiu. Nu fără a arunca însă o privire spre *Urania*, alt exemplu de Art-Nouveau, construită la îndemnul lui Franz Josef, ca observator astronomic, în 1909, după proiectul lui Max Fabiani, unul dintre elevii lui Wagner. Pe strada Horea, din Cluj, arhitectul Géza Kappeter a dat, la foarte scurt timp, o replică *Uraniei* de pe *Donaukanal*, proiectând o clădire-soră, elocventă pentru receptarea la început de secol XX a secesiunii vieneze la Cluj.

Dar, ținta mea fiind clădirea de pe Postgasse nr.8, părăsesc *Jugendstilul* de pe *Ring*, cu gândul că îl voi reîntâlni a doua zi în *Karlplatz*, în *Wienzeile*, vizavi de *Naschmarkt*, pe

casele scărilor din *Burgtheater*, unde Gustav Klimt a reprodus teatrul antic din Taormina și Teatrul *Globe* din Londra, cu scena finală din *Romeo și Julieta*, la *Secession*, unde este expusă monumentală friză (34x2m) în care același Klimt a imortalizat plastic *Simfonia a IX-a* de Beethoven, la *Muzeul de istorie* și, desigur, până la urmă, dacă ești atent, la... tot pasul, armonizându-se cu goticul, cu renașterea, cu barocul, cu rococoul, cu stilurie clasice elenistice și roman, cu nonconformismul și futurismul. Doar e Viena, nu?

La nr. 8, pe Postgasse regăsim Seminarul Teologic greco-catolic *Sancta Barbara* și Biserica cu același hram, azi deservind comunitatea creștină ucraineană de acest rit. Clădirile, lipite una de alta, monumente istorice și de arhitectură, au fost ridicate pe la jumătatea veacului al XVII-lea de iezuiți, dar la 1775, printr-un decret imperial, Maria Tereza le transferă cu grabnică bunăvoință parohiei greco-catolice din Viena, cu scopul vădit, consemnat și pe plăcuța memorială, „formării tânărului cler al ritului oriental.” Iconostasul, instalat în biserică după schimbarea ritului, a fost sculptat de un meșter sârb unit și pictat de Efrem Micu, vărul lui Samuil Micu. De altfel, mai mulți fruntași ai Bisericii Române Unite

cu Roma, dar și promotori ai Școlii Ardelene, printre care Ioan Budai-Deleanu, Gheorghe Șincai, Vasile Ladislau Pop, Vasile Rațiu ș.a. și-au desăvârșit formarea intelectuală aici. Mai mult chiar, Budai-Deleanu, autorul primei epopei în limba română, *Țiganiada*, devine, după absolvirea studiilor de Filosofie din Viena, student al Facultății de Teologie, ca bursier al Seminarului *Sancta Barbara*, unde a funcționat și ca psalt, în timp ce autorul *Istoriei pentru începutul românilor în Dachia*, Petru Maior, absolvent al Colegiului *De Propaganda Fide* din Roma, exercită, în timpul studiilor de Drept de la Universitatea din Viena, funcția de prefect de studii la seminarul amintit.

Și tot călcând prin Innere Stadt, încolo și încolo, pe urmele românești din capitala Habsburgilor, ajung și la restaurantul-bar *Ribs*, unde Mihai Eminescu, a conceput, în vremea studenției sale vieneze, „pe bănci de lemn, în scunda tavernă mohorâtă”, variantele premergătoare poemului *Împărat și proletar*. În peregrinările anterioare, am identificat o parte dintre adresele unde a locuit, în acei ani atât de fructuoși pentru el: cea de pe Porzelangasse nr. 9, care a fost și prima, la 1869, cu o plăcuță comemorativă, așezată acolo, în 1951, de Societatea Austriaco-Română, cele de pe Radetzkystrasse (iar Radetzki!), Dianagasse nr. 8 și cea din Kollergasse nr. 3, pe care, Uniunea Scriitorilor din România a pus o plăcuță: „În această clădire a locuit, din aprilie până în octombrie 1871, marele poet român Mihai Eminescu.” Spre iarna aceluiași an, când se îmbolnăvește grav, fiind tratat de colegii săi, studenți la Medicină, poetul locuiește în Schaumgasse nr.5, iar în primăvară – în Gartnergasse nr. 3. A mai trecut, într-o vreme, și pe la pensiunea Lowenbach, acolo unde în primăvara lui 1872 s-a cazat și Veronica Micle, sosită la Viena pentru un consult medical, prilej cu care s-a întâlnit (pentru prima dată?) cu poetul. Prietenul său Ioan Slavici, student și soldat voluntar în Armata Imperială pentru a obține statutul de „termen redus” (urma dimineața cursurile Universității, iar după-



amiaza se instruia în Meidling Kaserne), scrie, în *Amintiri*: „Aflasem încă de la alții că Eminescu i-a fost recomandat unei doamne de la Iași ca însoțitor la vizitarea orașului.”

În 1883, Eminescu se reîntoarce la Viena, ca pacient în sanatoriul de la Ober-Döbling (la margine de oraș, spre Pădurea Vieneză) al doctorului Obersteiner, acolo unde fusese internat cu ani în urmă și domnitorul A. I. Cuza. Cum în 1884, îi apăruse lui Eminescu, la editura SOCEC, primul volum de poezii, cu o prefață de Titu Maiorescu, criticul de la Junimea i-l înmânează poetului în cadrul unei vizite speciale.

În careul formatăzi de Lothringerstrasse, Kantgasse, Pestalozzigasse și Beethovenplatz, unde autorul Simfoniei a IX-a (ca Goethe, în altă parte) stă gânditor pe un scaun, nu agresiv pe cal precum Radetzki și Schwarzenberg sau Eugen de Savoia și Karl Erzherzog, în Heldenplatz, s-a ridicat la 1746 o instituție de învățământ, Academia Tereziană, soră bună cu celelalte două, Academia Militară Tereziană și Academia Limbilor Orientale, fondate, toate trei, în cadrul aceluiași proiect, de împărăteasă. Citesc în gând textul german al unei plăcuțe comemorative, aș vrea cu voce tare, dar nu e nimeni prin preajmă să-mi împărtășească irepresibila mândrie patriotică: „Titus Maiorescu – 1840-1917, scriitor și filosof român, etc., etc....” Așadar, în 1856, mentorul de mai târziu al Junimii absolvea ca șef de promoție această faimoasă instituție vieneză de învățământ.

Din Karlplatz, cu un U-Bahn, cum îi zic vienezii metroului, ajung la Schönbrunn, fără să mai dau ochii cu rococoul triumfător al interioarelor somptuoase, mă mulțumesc doar cu o plimbare prin grădinile sale baroce, pe lângă Fântâna lui Neptun și Gloriette, pentru a urca dealul din preajmă, unde la 1683, la cel de al doilea asediu otoman asupra Vienei, când palatul imperial nici nu exista, ostașii munteni ai lui Șerban Cantacuzino, vasal turcilor, și-au așezat tabăra, făcând ceea ce noi am numi azi *non-combat*, ca și Gheorghe Duca, domnitorul moldovean, pe dealul celălalt, Kahlenberg,

dinpre Nord, unde își așezase tabăra Ian Sobieski. Domnitorul creștin, căruia îi datorăm prima traducere în limba română, la 1688, chiar în anul morții sale, a Bibliei, nu doar că trăgea de timp construind un pod, dar furniza informații secrete prețioase despre intențiile tactice ale turcilor. Revăd, la intersecția dintre Arnsburggasse și Betty Roose Weg, așa-numita Moldauer Kapelle, cu o copie a crucii lui Șerban Cantacuzino în interior, originalul, furat în 1785, aflându-se într-un castel din Ljubljana. Mai fac o poză lângă bustul lui Servanus Cantacuzino, cum stă scris pe soclu, arhivând-o, într-un folder, lângă imaginea cu placa memorială montată de Academia Română, în 1999, pe zidul bisericii Sf. Iosif din Kahlenberg, întru relevarea contribuției ostașilor români la depresurarea Vienei.

Nu scap prilejul, într-o duminică de început de septembrie, pe un vânt ce cobora dinspre Alpi purtându-și ploaia pe umeri ca pe o lungă mantie incoloră, să asist, la *Wiener Staatsoper*, la un impresionant spectacol-colaj, oferit anual, la început de stagiune, de *Ziua porților deschise*, și să pătrund, astfel (ce ocazie!), în culisele impresionantului edificiu, proiectat în stil renescentist de arhitectul Siccardsburg, decorat de von der Nül și inaugurat, în 1869, când se numea Teatrul liric imperial, cu *Don Giovanni* de Mozart. Stagiunea 2015/2016, deschisă cu *Rigoletto* de Giuseppe Verdi, cu basul Alexandru Moisiuc în rolul contelui Monterone, anunță nu mai puțin de 350 (!) de spectacole (234 – operă; 51 – balet; 40 de spectacole pentru copii; restul – concerte). Printre ele și *Traviata* de Verdi, cu Irina Lungu în rolul *Violettei*, care duce astfel mai departe o tradiție românească de răsunet a interpretării acestui rol, concitadina noastră Felicia Filip purtând cu atâta strălucire coroana de „Regină a Traviatei.”

Este dusă astfel mai departe chiar tradiția prezențelor românești de marcă, de la Traian Grozăvescu și Ileana Cotrubaș la Angela Gheorghiu, pe scena *Wiener Staatsopera*, condusă din 1992 până în 2010 de timișoreanul Ioan Hollender.

Aurelian Titu DUMITRESCU

Îmi trebuie timpul și umbra!

Pitită între stihii, sora gândului
îmi spune în șoaptă:

„Ciprian nu știe
unde începe
și unde se sfârșește
adevărul,
dar el îl intuiește continuu
cum își va intui lupul
nărilor stropite de sânge
în clipa în care va mușca.

Amețit de licorile morții,
noaptea întunecată
este pentru el vocație
și limpezimea sufletului
cu care se va arunca
după pradă.

„Nimeni, nimic, niciodată”
îl zăresc pe el
aplecăt peste balustradă
ca un sinucigaș deosebit,
care urmează a fi decorat
după dispariție.

Ciprian alunecă
pe lama tăișului
de pe tăișul lamei
de parcă ar fi oglindă,
de parcă ar fi suflare...

Nimeni nu îl așteaptă noaptea,
nimeni nu îl așteaptă ziua,
el singur se așteaptă pe sine
întărâtat de extaz,
sforăitor.



Gladiole trec
spre elogiile morții,
chinurile se surpă
sub întristările ochilor...

Ciprian trece mereu de gânduri,
adâncindu-se în propria sa umbră
ca o pivniță
în tăria vinurilor vechi,
reparându-l cu zumzet
de tot ceea ce
el mi-a șoptit cândva.

Ciprian este pasărea care cântă
pe acoperișul morții
cel de tablă zincată
și de cenușă roșie.

Trec zeii cu derogare
peste secundele pistruiate
ale evreilor
ascunși în monedele rotunde
pe care nimeni
nu are curajul
să le rostogolească.

Ciprian vorbește ca un marinăr
peștilor încă morți
care-l separă
de propriul său trup
în „nimeni, nimic, niciodată!”

*

Și înțeleg limba sorei gândului meu,
dar mă abate moartea
de la o cale
la alta,
dintr-un stih
într-o vestire
ce nu mai are habar de mine.

Și mă îndepărtez de umbră
ca un câine
ce nu poate mușca din flori,
arborii supraviețuiesc
numai datorită privirii mele
care încercuiește contemplarea.

Și stau, în tihnă în moarte,
nimeni nu mă mai grăbește,
vestesc învierea albului
printr-o respirație prea lungă.

Mi-e dor de viața
ce nu am lăsat-o nimănui
precum de un sat
în care florile mestecă
amănunte interzise.

Tu, capră a morții sublime,
câte flori vin spre ugerul tău,
câte mai rămân colorate
sub el?!

Când noaptea va înflori
ca o mătase a pulberii
mă voi naște...

Și mi-e floare de floare
sângele meu
suav

ca un obraz de înger
în liniștea palidă a nopții
ce ucide
liniștea gravă a tainei
care este întotdeauna alt sunet
decât cel definitoriu.

Și noaptea plânge în sublim
ca o ancoră ruptă de corabia
în care a gemut la naștere.
Suntem flori interzise de timp
cu liniștea goală a gândirii eterne...

Mi-e floare din floare
sufletul saturat în nisipuri,
plânge un înger în inima mea
ca și cum s-ar apropia eclipsa.

El mi-e foc din naștere
și mi-e foc din murire,
îngerul care plânge
în inima mea.

*

Curtenitoare,
nobilimea mă separă de chip,
și sora gândului meu continuă:

„Nimeni nu va cuteza
să te vadă
cum tragi continuu
de sufletul tău către umbre
și cum cutezi a gândi
din nenăscarea de faptă
a calmei răspântii!”

Ascult și zic:
Doamne, iartă-mă
înainte de a fi binecuvântat,
Doamne, iartă-mă
înainte de a zări risipa
în care florile se gudură
pe călcătura multiformă a morții!



Tu, Doamne, iartă cartea doliului,
iartă decesul în care te-ai coborât
ca un sunet de cadavru
în umorul nocturn
al sustragerii din tragic!

Dă-mi, Doamne,
blagoslovenia sufletelor împinse de îngeri
unde tăcerea
se aşază după descântec
şi moartea după învierea minţii!

*

Mi-e sufletul a galben
şi inima a roşu
mi-e pânda a păianjen
şi, totuşi, mă aleg
cu o ferire a morţii
prin care ne succedem
înspre instantaneu.

Mă duc spre colbul minţii
şi liniştea mi-e umbră
a toate câte cele
ce vor sădi câmpia,
unde relief nu e
în liniştea uitării
cu forme de abis.

Voi merge pân' la capăt,
nu-mi va fi moartea umbră
şi nici cuvântul martor
pe umbră nu va fi!

Adânc ferit de moarte,
adânc ferit de umbre,
prin liniştea vulgară
a somnului celest,
eu, mai ascuns de umbre
decât vorbirea clară,
mă voi întinde numai
prihană fără sunet.

Ca sunetul de vară-s
înveşmântarea minţii

şi morţile-s sublimul
secunde devenind,
căci fără moarte nu e
secundă adevărată:
pe frontul roz al cărnii
e-al mugetului sens.

Trec vitele departe
şi somnul mi-e departe
cum e vestirea mută
a ugerului stors.

Mi-e lapte fără lapte
cum e-n secunzi hazardul
în care fără clipă
din umbră m-am dat dus.
Mi-e umbra fără cuget
şi glasul nu-i vestire,
neprihănirea nopţii
întârzie puţin.

Mi-e umbra neprieten,
mi-e umbra ca o soacră,
din care omenirea
cu om nu s-a desprins.

Mai trist înfulec totul,
va zăbovi cuvântul
ca un mirean pe prispa
bisericii ce-a fost.

Mi-e dor de omul negru,
deşi nu-i vreau orgia,
mi-e dor de omul negru,
de care am fost ros.

Prea tristă-i nepăsarea,
prea moale-a fost vestirea
din care se-ntrupează
volutele în noi!

Aici, ca şi o piele,
cobor încet din unghii
şi liniştea-i reforma
de care sunt sedus.

Mi-e moartea ca o spaimă
și spaima, ca o moarte;
golit de forme pure,
eu redevin abis.

Și-i flacăra din gură
mult mai ferită morții
decât e limba pură
în care-am fost rostit.

Și stau prostituate
în liniștea din gheare
a valurilor surde
pe care nu le-aud.

Și stau prostituate
în zăriștea de patimi
a morților frecvente
din care am purces.

Mai lasă-mă să mor
să simt că încă sunt
îndepărtarea goală
de care m-ai lăsat!

Mai lasă-mă să cuget,
mai lasă-mă să-ți port
coroana de flori sacre
din care m-am zânit!

Se-aude într-un pustnic
cum taie noaptea-n două,
pe mine mă separă
de tot ce mi s-a dat.

Ca umbră de iluzii,
iluziile-s prea clare
și-n toate ca o noapte
spre tine am pornit.

Mi-e umbra somnolentă!
Mi-e umbră și cămașa
feririlor de moarte
de care am fost dat!

Tu bucură-mă, noapte,

să stau în întuneric,
mi-e frică de zapciul
ce brâul mi-a plesnit!

Tu bucură-mă-n înger!
Se scutură din frunze
solară umilință
de a fi fost doar eu...

Tu bucură-mă ziua,
tu bucură-mă noaptea,
mi-e dor de cresc în mine
toți mugurii pribegi

*

Mi-e liniștea a margini de prăpăstii
și împletire-s de cozi tăiate-n umbră...
Miracole pierzând,
aduc din toată calea și din morți!
Aducem pentru umbră spre a fi succedanei?

*

Mi-e umbră nepăsarea
și veste dai umbrirea,
prin care spre o zână
din moarte-am fost pierit.

*

Mi-e grija cât am fost
și-s mort de-acum
în cele ce vor trece.

*

Mi-e gol cu-ncetinirea,
mi-e sufletul noptatec...

*

Mai lasă-mă să-ți semăn,
mai lasă-mă uimit
de-a ta prea grea purtare
în noaptea terminată

a zorilor ce eu îs!

Mi-e foc spre tâmplă noaptea
mi-e foc spre ochi nădejdea
în care, de uimire,
spre înger ai purces!

Te las să-mi semeni ziua,
te las să-mi semeni noaptea,
acuma vine forța,
acuma vine ziua,
e cerșetoare noaptea
uimirii ce va fi!

Prea singură ești noaptea,
prea singură ești ziua,
tu, soare interzis!

Eu te iubesc, fecioară,
doar noaptea îmi e curvă,
eu te iubesc din tigrul
în care ne-am surpat!

Cu bine, Ciprian!
lubește-mă, femeie,

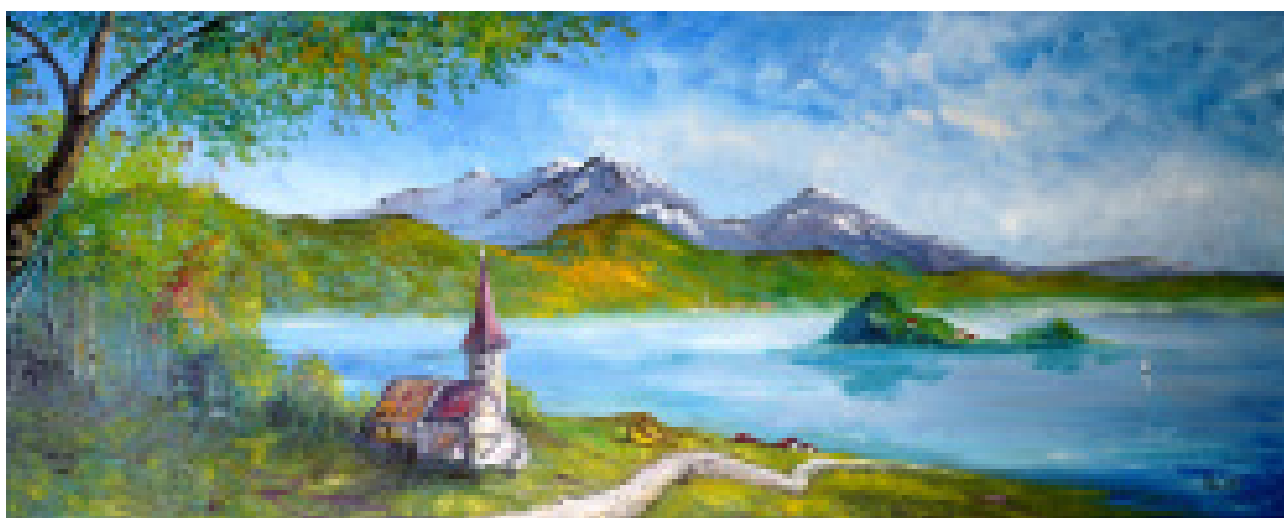
căci iarăși amintirea
mă cheamă în hazard!

lubește-mă să-ți tulbur
sublima ta igienă,
ferirea de hazard
a îngerului mort!

Fără de gând, mai pleacă!
mi-e frig de-acum prin mine,
mi-e frig de-acum prin tine,
mi-e frig prin umilirea
neșansei de-a fi om!

Mai vino tu în umblet,
femeie depărtată
ca floarea de cais,
uitare fără margini,
iubire interzisă,
seducție prin care
noi am purces spre zări!

6 iunie 2015 – Livezile, Harghita
(text dictat lui Florin Safer)



PUTEREA OMULUI ECHILIBRAT

Simona Dumitrache de vorbă cu Paul Aretzu

1. Despre ce ați vrea să vorbim, Paul Aretzu?

Se știe că cel mai înțelept este să taci, păstrându-ți astfel misterul intact.

Aș vrea să vorbesc despre puterea omului echilibrat. Ar trebui să explicăm ce este *puterea* și ce este *omul echilibrat*. Vrând-nevrând, toți își doresc puterea, chiar și una restrictivă, ascetică. Monahul se roagă de Dumnezeu să-i dea puterea să reziste ispitelor, cel în suferință, să îndure dificultățile, muribundul, să treacă bine în veșnicie. Puterea omului orgolios poate avea părți bune și părți rele. Vedem, azi, câtă energie se consumă și la câte înjosiri se dedau cei care își doresc puterea politică. Putere înseamnă a conduce, a decide pentru mulți alții. De multe ori, puterea este asociată cu lăcomia, disprețul, grandomania. Există, însă o putere interioară, pe care nu o au mulți. Aceasta este condusă de rațiune, discernământ, autodepășire. Uneori puterea poate deveni o povară, o încorsetare. Unii oameni renunță la putere pentru a deveni liberi. Puterea interioară este o formă de libertate. S-a vorbit foarte mult despre voința de putere, despre mentalitatea de stăpân, despre depășirea condiției de om obișnuit. Cred că marea putere a omului constă în permanenta lui îmbunătățire (teologii o numesc înomenire). Cunoșterea pentru pătrunderea misterele Creației, adică a teologiei lumii este calea către puterea cea bună. Atotputernicul nu este discreționar, nu face ceea ce nu se cuvine, este bun și iertător, este făcător de viață, este dătător de duh. Puterea nu poate fi decât una creatoare. A cunoaște pentru a fi un om mai bun și pentru a crea este, fără îndoială, una dintre cheile existenței. Există o cunoaștere directă, care odată cu vârsta duce la înțelepciune, și o cunoaștere livrescă, prin care omul poate pătrunde toate sensurile sau direcțiile.

2. Dar ce este omul echilibrat?

Omul dezechilibrat este cel care nu-și poate stăpâni puterea. Echilibratul trebuie să fie cel care are putere fără să fie conștient de aceasta. Dezechilibratul este un manipulator de putere. S-au vehiculat, de-a lungul timpului, numeroase formule: omul deplin, omul total,



omul descompus, omul fără însușiri, supraomul, (Ion Creangă vorbește despre omul roș și omul spân), omul nou. Ultima denotație are înțelesuri contradictorii. Comuniștii au împrumutat-o de la creștini, dându-i înțelesul de om cu o altă mentalitate decât predecesorii, om ideologizat (un fel de mutație). Omul nou, însă, este Iisus Hristos, care a renovat omul adamic. Credinciosul este un om metanoic.

Omul echilibrat este, desigur, un ideal. Prin natura lor, oamenii sunt spontani, impulsivi, instinctuali. Vârsta lor este o scară a gradării temperamentului lor. Nici nu i-ar sta bine unui tânăr să fie prea echilibrat. Omul echilibrat este omul bătrân, chiar dacă este tânăr. Monahii îi spun *avvă* sau *gheron*. De fapt, omul echilibrat este omul firesc, condus de frica și iubirea de Dumnezeu, altruistul, omul permanentei judecăți interioare. Este foarte greu să fii om echilibrat, dar este foarte bine. La sfârșit, omul echilibrat este omul împăcat.

3. Aveți vreun exemplu de om echilibrat?

Este greu de spus. Ar trebui să avem posibilitatea de a vedea în interiorul oamenilor sau ca aceștia să devină transparenti. Dacă ne luăm după omul exterior, sunt mulți care par echilibrați. Uneori, și exaltarea religioasă poate fi un păcat. Sfinții însă sunt, cu siguranță, echilibrați, pentru că ei au dezvoltat simetric și latura omenească și latura dumnezeiască. Atunci

când lipsește una dintre acestea, omul este profund dezechilibrat, ca și cum ar avea numai două dimensiuni, lipsindu-i profunzimea. Apoi, există deosebiri între omul concret, viu, și omul abstractizat, postumizat, mitizat.

4. *Înseamnă că omul real nu există decât în sine?*

Într-adevăr, omul adevărat este ascuns în sinea sa, dar el se manifestă prin faptele sale. Degeaba ești bun înăuntru, dacă în afară faci rău, furi, minți, distrugi. De aceea, Iisus spune că orice judecată omenească poate fi greșită.

5. *În acest caz, care aspect al omului este de referință?*

Păi, nu pot fi despărțite una de alta. Omul echilibrat este cel la care chipul interior se reflectă în cel exterior. Mi-a plăcut foarte mult imaginea unui sfânt cărturar, Antim Ivireanul. Complementaritatea sa dintre bunele intenții și înfăptuirile sale este exemplară. Omul interior, care este omul credinței, al relației cu Dumnezeu, s-a împlinit prin cititorul de mănăstiri, prin meșterul tipograf, prin pictorul de fresce, prin cioplitorul de catapetesme și de ancadrame, prin călugărul, episcopul și mitropolitul care a fost, și mai ales prin felul morții sale. Nu au existat discrepanțe între omul lăuntric și cel din afară. De fapt, vorbim despre chipul și asemănarea pe care Dumnezeu le-a sădit în om.

6. *Dumneavoastră vă încadrați în această categorie?*

Mă străduiesc, dar nu mă încadrez.

7. *Ce vă lipsește?*

Sunt multe lucruri care îmi lipsesc: curajul, consecvența, smerenia, hotărârea, răbdarea...

8. *Este bine să fii om echilibrat?*

Sigur că este bine. Numai că trebuie să ai puterea de a deveni om echilibrat. Nimeni nu se naște astfel. Este vorba despre o cale, un parcurs. Este vorba, desigur, și despre o idealitate. Se spune, de exemplu, despre pelerinajele sacre că nu se sfârșesc niciodată, deși pelerinul bate drumuri, ajunge la morminte sfinte, la moaște, dar niciodată nu se confundă cu acestea. La fel, omul nu atinge niciodată echilibrul definitiv, decât, poate, prin moarte. Un om echilibrat este un om moral, corect, cinstit, care își face conștiincios misiunea sa. Un părinte bun, un copil ascultător, un om care îi ajută pe ceilalți fără interese meschine, cineva plin de abnegație,

un vecin bun, un om harnic, un împăciuitoare sunt întotdeauna într-o formă de echilibru a sinelui cu manifestările sale.

9. *Scriitorul este un om echilibrat?*

În mod normal, ar trebui să fie, pentru că este un om cultural, condiție *sine qua non* a omului înomenit. Scriitorul este un polivalent, un cititor și un interpret al Creației. El transferă, cu o anumită noblete, ceea ce a acumulat prin cunoaștere, în iconul scrisului. Scrisul, în sine, este o manifestare a echilibrului. Se și spune că scriitorul se eliberează prin scris. La rândul său, cititorul devine un echilibrat, transferând din afară o valoare care îi îmbunătățește interiorul. Acest proces inversat este o formă prin care se apropiază o transfigurare printr-o transferare.

10. *La ce folosește echilibrul în viața omului?*

Nu este ușor să devii om echilibrat. Îți cere un efort și o consecvență volitivă. Existența omului nu are alt scop decât unul al înțelegerii rațiunii acesteia. Existențialistii nu au aflat acest scop și au socotit viața absurdă, fără o motivație în sine, găsind o soluție de anihilare a acesteia prin sinucidere. Fiind o creație reflexivă, omul trebuie să găsească modalități de a-și hipertrofia existența. Un om total, deplin, complex etc. este unul al cărui grad de omenitate este cât mai crescut. Se spune, printr-o sintagmă populară, om de omenie, ceea ce înseamnă bun, generos, corect etc. Un om conflictual, dominat de apucături rele, de instincte și de dorințe neîmplinite, va fi continuu nemulțumit și nu va avea bucuria existenței sale. De altfel, viața nu are alt rost decât acela al bucuriei obținute prin fapte bune, recunoscute de conștiință. Omul echilibrat este cel contemplativ, care are forța să se desprindă de faptele sale și să le evalueze. Modelul etern și infailibil este Iisus Hristos. Este foarte greu de atins. De aceea, omul echilibrat este cel lipsit de excesivități, cel care știe să îmbine seriozitatea cu umorul, bunătatea cu severitatea, exigența cu toleranța, tinerețea cu bătrânețea, dărnicia cu chibzuința. Un om echilibrat are o viață intensă, plină de valori, de înțelegere, de siguranță, de pietate, de nădejde. Pentru el moartea nu este înfricoșătoare.

11. *Atât?*

Atât.

CENACLURI SUB SĂGEȚI OTRĂVITE LA TOMIS

Dorin POPESCU

Sub săgeți otrăvite la propriu, între o amenințare și un război, ori numai sub săgețile aspre ale vorbei, vor fi stat toate Cenaclurile Tomisului, de la Ovidius la *Cenaclul de Marți*¹...

Istoria literaturii la Constanța² începe, într-un anumit fel, cu poemele pierdute ale lui Ovidius, în limba getă, despre care amintește poetul însuși. Pare paradigmatic că acest *păcat originar*, care îl dublează pe cel prea-bine cunoscut de către istoria literară³ – *păcat* care îl și aduce pe Ovidius la țărmul Mării Negre, prefățează și anticipează destinul de *Cenușăreasă* al literaturii în vechea cetate-colonie a Miletului. Odată cu exilul lui Ovidius la Tomis consemnăm și **o primă instituționalizare a cenaclului literar în cetate**⁴, chiar dacă aceasta se produce sub forma unei *mirări reciproce*⁵. Ne încumetăm să asertăm astfel că Ovidius devine, *avant la lettre*, **întemeietorul cenaclului literar la Tomis** și, cel mai probabil, **unul dintre primii manageri ai lecturii publice pe întreg litoralul Pontului Euxin**⁶.

Nu deținem date solide privind istoria dezbaterilor publice literare pre-Ovidius în general în spațiul getic în special la Tomis/Constanța (nici măcar în perioada elenistică, ce marchează evoluția spre *polis* a coloniei). Am fi ușor tentați să credem că, dat fiind caracterul predominant oral al limbii gete, neconținutele conflicte de la țărmul Pontului Euxin, care țeseau o *nostalgie a mării* de largi impulsuri *poietice*, precum și nevoia de discurs în spații agreate, **istoria unor astfel de întâlniri publice, seara, la mal de mare, în jurul focului, va fi fost una bogată și spectaculoasă**

1 Ultimul, înființat de regretatul Marin Mincu, având nedorita notorietate de a fi fost interzis de către conducerea Universității Constanța la finele anilor 90 și de a-și fi desfășurat astfel activitatea în regim de samizdat...

2 Și, deopotrivă, o istorie, complementară, a *lecturilor publice la Tomis*, tema acestui studiu.

3 *Carmen et error*...

4 Cel puțin prima atestată documentar; argumentăm mai jos.

5 Între poetul exilat și barbarii geți.

6 Detaliem mai jos.

mereu, indiferent de numele *patronilor urbei*⁷.

Mirarea reciprocă ce va fi însoțit primii ani ai lui Ovidius la Tomis este sugestivă/simptomatică și pentru bătălia lingvistică ce a urmat stabilirii administrației romane în *Moesia*, *Moesia Inferior* și *Scythia Minor*, între limba (daco-)getă și limbajele periferice ale limbii latine, pe întreg teritoriu al Dobrogei de astăzi⁸. Chiar dacă înfruntarea lingvistică nu a lăsat urme în preistoria și în structura limbii române, consemnând o *victorie la scor* a limbii latine vulgare, semnele înfruntării sunt, ele însele, suficiente pentru a descrie tensiunea luptei.

Sosirea romanilor la țărmul Pontului Euxin și stabilirea administrației romane la Tomis și în general în *Moesia* și *Scythia Minor* seamănă, metaforic, din punct de vedere al naturii discursului public cu funcție culturală, unei *îmblânziri a cântecului în poezie*. Ni-i imaginăm, la malul mării, pe geții întorși din bătălii ridicând spre cerul nopții cântece barbare, de furie sau slavă. **Cântecul**, ca formă de manifestare (privată sau publică) a unor emoții, **pare a fi fost determinant în formula discursivă ce va fi marcat acest spațiu până la Ovidius și la instalarea administrației romane**. Geții de la malul Pontului Euxin aveau o istorie a cântecului mai solidă decât chiar frații lor din continent, dintr-o tradiție ce urca de dinainte încă de călătoria lui Iason sau de cea, mai credibilă, a caravelor maritime care întemeiaseră colonia și cetatea la Tomis (arta cântului orfic, în credințele vechilor greci, provenea de la traci).

Cântecul, spre deosebire de poezie, are primordial virtuți terapeutice individuale, virtuți

7 În secolul I a. Hr, istoria Tomisului consemnează rapide schimbări administrative, specifice majorității orașelor pontice din zona de nord-vest a țărmului Mării Negre.

8 Din această perspectivă, în registru simbolic, pierderea poemelor de limbă getă de către Ovidius echivalează, pentru istoria românilor, cu pierderea operei mitice a lui Traian, *De Bello Dacico* sau cu pierderea Geticii lui Dio Chrysostomos (*De Getarum origine et rebus gestis/ De origine actibusque Getarum* – *Despre originea geților și faptele lor*), exilat el însuși în Scythia...

ale solitudinii, este o expresie a însingurării, specifică, prioritar, popoarelor marine, popoarelor montane și celor de transhumanță. Transmiterea emoției prin cântec este opțională, facultativă, funcția vitală a acestuia fiind nu cea de a fi transmis/împărtășit, ci (doar) produs/emis. Funcția și natura **marină** a cântecului, pe care grecii le cunoșteau prea bine din lungile lor expediții, par a fi fost în suferință față de forma lor **montană**, de vreme ce grecii (muzicanți marini prin excelență) atribuie geților geneza artei orfice. Din această perspectivă, **putem citi la Tomis o dominanță a cântecului marin** – cântec al singurătății, cântec al dorului, dar și forme secundare, ușor alterate, de comunicare culturală/artistică: cântecul de luptă, strigătele de război, lira, flautul, imprecățiile, bocetul etc.

Din Sulmona și din Cetatea Eternă, Ovidius aduce la Tomis poezia, armă mai puternică decât lira lui Orfeu sau flautul tragic. Poezia, cu mrejele și meandrele ei, cu iscodirea accidental-melodioasă a sufletului, șubrezește tirania lirei și flautului la Tomis și o îmblânzește, pregătind și deschizând un culoar liric pentru care (pare că) limba (daco-)getă nu era urzită.

Poezia lui Ovidius vine, la Tomis, cu funcția sa terapeutic-sociologică: poetul nu numai că *scria* poezii, pe care le trimitea ca sol de pace și semn de iertare la Roma, Augustului, dar le și **recita**, în fața *barbarilor* geți. **Tentativa de a comunica și de a se înțelege, lingvistic, cu geții și cu sarmații**⁹, precum și cea de a **transmite emoția poetică**, revin obsesiv în scrierile poetului exilat. Dincolo de funcțiile conexe (supraviețuirea într-un spațiu presupus ostil poeziei, sensibilizarea prin exagerare a naturii non-comunicative și non-poetice a *barbarilor* geți), lecturile publice ale poeziilor sale conturează un posibil **prim cadru public de comunicare cultural-artistică**, poate cel mai vechi cadru de acest gen atestat documentar pe teritoriile locuite de geți și căzute sub administrație romană.

Într-un fel, soarta limbii române, ca întâlnire lingvistică între limba indigenă și variațiile dialectale ale latinei ce vor fi fost aduse în **Dacia romană** în secolul al doilea d.H, fusese

⁹ Potrivit acestuia, în primii doi ani s-a înțeles cu localnicii geți doar prin semne: *Per gestum res et significanda mihi* (Tr. V, 10, 36) (*Sunt nevoit să mă fac înțeles prin gesturi*).

pecetluită încă la Tomis, cu o sută de ani înainte, din mirarea¹⁰ geților de a-l fi văzut și auzit pe Ovidius, în ceea ce vom sugera că ar fi fost un **prim cenacul literar avant la lettre** la Tomis.

Știm că Ovidius reînnodase, aici, **tradiția recitărilor publice**, pe care o practicase în Cetatea Eternă, după numeroase ore de retorică, studiate la Sulmona, Atena, Roma etc.¹¹. Despre **serile literare care aveau loc chiar în holul casei sale din Tomis**, indiciile sunt vagi, însă știm că acolo a recitat singurul fragment păstrat din poemele scrise în limba geto-sarmată și netrimise la Roma, *Laudes de Caesare* (*Elogiul lui Caesar Augustus*)¹². Vor fi fost multe asemenea seri, în holul generos, ornat cu însemne imperiale¹³, însă tot **teatrul**, despre care știm că micul oraș, deja roman¹⁴, avea, trebuie să fi fost **locul sacru**¹⁵ **al cenacului-origo din Tomis...** Căci tot în teatru aveau să i se aducă poetului omagiile supreme ale grecilor *polis*-ului, care îl aleg *agonothet* cu ocazia organizării de ceremonii și jocuri pentru memoria lui Augustus¹⁶.

O astfel de întâlnire paradigmatică, produsă sub semnul metaforei și excepției, care este emblematică pentru întregul spațiu al limbii (și, ulterior, al literaturii) române, **Tomisul nu mai aduce timp de câteva sute de ani.**

În penumbră a sorții și a morții deopotrivă stau următoarele câteva secole de Tomis și, mai

¹⁰ Și **plăcerea**, probată prin lungi zăngănituri de arme (a se vedea *Poetica*, IV, 13-18, 33-36)...

¹¹ A studiat retorica la Roma cu oratori celebri ai vremii și a frecventat lecțiile de declamație ale lui Aurelius Fuscus și M. Porcius Latro.

¹² Și nu trebuie să te miri dacă versurile mele sunt rele; le-am făcut fiind aproape un poet Get. Ah, mi-e rușine, dar am compus un poem și în limba Geților și vorbele lor barbare le-am modelat după ritmul latin... După ce am citit până la sfârșit scrisul meu în versuri străine și am isprăvit poema mea, toți și-au agitat capetele și tolbele lor cele pline și un murmur prelung a ieșit din gura Geților, Ovidius, P. IV, 13, 23-32.

¹³ *Ara Pacis Augustae*, o copie în argint a familiei imperiale, similară celei în aur de la *Museo delle Terme*...

¹⁴ Aflat în subordinea directă a Romei în perioada exilului lui Ovidius.

¹⁵ O nobilă provocare pentru istorici, fie și pentru cei literari, ar fi identificarea amplasării exacte a teatrului în urbe – sigur în zona peninsulară, poate chiar nu departe de locul actual al statuii poetului...

¹⁶ (*Ex Ponto*, IV, 9, 101-116).

puține încă, de Constantiana. Într-o istorie brută a faptelor literare, ceea ce cu siguranță va fi contat aici trebuie să fi fost arhitectura lingvistică dată de mixtura etnică specifică a Tomisului. Nu poate fi perioadă mai prolifică a întâlnirilor, deci a cenaclurilor literare decât cea care, la Tomis, **miza pe confruntarea ideatică dintre limbi și limbaje**. În primul mileniu după Hristos, **Tomisul devine un Babel mioritic**, în care se hârjonesc și își încearcă spada vorbei deopotrivă greci și turci, italieni și geți, romani și sarmați, protobulgari și huni etc. Din păcate, destinul Tomisului de a avea o istorie parțial separată (de cea a geților), coroborată cu o mixtură etnică cvasipermanentă, șansa de a se afla la granița miticului și fabulosului, de a fi teatru de confruntare a *agorei* romane cu *polisul* grecesc, de a miza permanent pe tensiunea întâlnirii dintre limbi și limbaje, au fost pierdute din punct de vedere cultural: **Tomisul nu a mai dat culturii române un moment de substanța magică egală celui original** (întâlnirea lui Ovidius cu *bărbații geți*).

Este și motivul pentru care teme precum revendicarea specificității culturale a Tomisului, întemeierea sa culturală, locul specific al urbei în arhitectura culturii române etc. sunt legate inseparabil de numele lui Ovidius. Oamenii de cultură din Constanța simt că **originea sacră a culturii tomitane, toposul de referință al acesteia, toposul original și integrator, este Ovidius**. În pofida acestei **permanente reveniri la origo**, încă insuficient explorat ni se pare **Tomisul ca topos al exilului**, cel puțin în raport cu **Tomisul ca topos al mării...**

În fosta incintă veche de sorginte greacă

a urbei se construiește apoi amfiteatru (I) roman, se bat monede, se înalță ziduri, o viață publică proprie se ridică din ruine, însă **semnele unor întâlniri publice cu funcție culturală se împuținează, dispar**. Dezvoltarea vieții sociale a urbei, atestată documentar, epigrafic și numismatic, nu este însoțită și de o consolidare sau dezvoltare a lecturilor/întâlnirilor publice de tip cultural de dimensiuni egale în cetate, deși spațiile publice destinate acestor întâlniri se extind.

După câteva secole de însingurare a

gustului critic, în care urma discursului public cu funcție culturală străbate cu anevoie din cronici, **episcopii bizantini de Tomis preiau rolul de paznici mitici ai spațiului literar indigen**, păstrând, depozitând și dezvoltând o literatură patristică autentică și valoroasă, din care se mai păstrează relicve izolate. Deopotrivă cu această literatură ne putem imagina întâlnirile culturale ce se vor fi petrecut la Tomis (deja Constantiana) în secolele de după edictul lui Constantin, mai ales că, la țărmul Pontului Euxin, limba latină se încăpățâna să supraviețuiască, chiar și în formele sale original-denaturate față de original, în timp ce în Dacia post-aureliană alterarea limbii latine trebuie să fi fost mai rapidă. Prelungirea, la Tomis și în împrejurimi, a literaturii indigene în limba latină, va fi fost însoțită de întâlniri și dialoguri culturale complementare, pe care numai regretata absență a unui poet ca Ovidius le face să rămână neexprimate și enigmatice. Cu siguranță va fi fost vorba de o *literatură a trecerii religioase*¹⁷ și, astfel, de o **tensiune publică a temei**, care și-a generat modalități specifice de discurs public, sub forma unor posibile **cenacluri patristice**. În cele câteva secole ce prefațează pătrunderea proto-bulgarilor pe litoralul pontic, **discuțiile despre creștinătate, în această provincie a Bizanțului, aflată totuși atât de aproape geografic de Constantinopol, trebuie să fi fost cel mai viu topic al urbei**.

Sugerăm astfel că linia de forță a istoriei comunicării publice de tip literar/cultural se va fi dezvoltat, în primele sale secole de viață (I a. Hr – VII d.Hr), după **logica trecerii de la cenaclul**

original și întemeietor de la Tomis (al lui Ovidius) la cenaclul patristic (bizantin) al Constantinei.

O tăcere de câteva secole lasă cenaclul patristic fără descendenți direcți. Timp de peste jumătate de veac, poezia cedează armelor, iar întâlnirile publice cu funcții culturale devin pleavă și plumb. Un sătuc care supraviețuiește printre robii (huni, avari, protobulgari, slavi, uzi, pecenegi, cumani etc), redus la câteva străzi și câteva case, acesta va fi Tomisul pentru multe sute de ani.

Din ruinele acestuia se ridică, după căde-
17 De la păgânism și zei protectori ai cetății la creștinism.

rea și moartea Constantinopolului, o nouă frică istorică. E timpul cruciadelor creștine împotriva expansiunii otomane spre nord, iar Constantiana se află pe linia fricii. Din această frică trebuie să se fi născut **legendele urbane**¹⁸ **ale rezistenței cruciate**, contemporane literaturii cavalierești din centrul Europei. Întregul continent creștin respiră cultură și rezistență, prin trubaduri și truveri. Ni se pare neverosimil ca idealul cruciat să nu fi convins sătucele noastre pustiite de pe litoralul pontic, mai ales că o anumită tensiune a rezistenței o au deja cultivată de domnitorii români, ajunși la mal de mare... O tensiune a rezistenței care nu trece decât sporadic proba atestării documentare, din motive ce țin de interesul îngust al cronicarilor alogeni pentru rămășițele pontice post-bizantine... **Trebuie să fi fost vagi seri cruciate, seri de cuminecare înainte de luptă ori simple seri de doliu**, care să fi pregătit orașele pontice pentru campanii proprii sau pentru cruciade¹⁹... O literatură cultă și mai ales un **folclor cruciat** trebuie să fi existat, în diferite forme de manifestare, pe întregul continent creștin, de la Paris la Enisala... **Un folclor cruciat în orașele pontice**, subțire și destrămat de invazii, atestat sporadic în istoria literaturii orale de limbă română, mai degrabă ca formă ideatică de organizare publică a fricii cetății decât ca manifestare propriu-zis literară, aceasta pare a fi fost **expresia semnificantă de manifestare și comunicare a emoțiilor artistice la Tomis, în perioada sa de decădere post-bizantină**.

Cel mai probabil, tipul de întâlnire culturală/ cenaclu ce se va fi produs totuși aici, chiar și în această formă socială rudimentară ce va fi devenit Constantiana, ar fi fost unul

18 *Rurale* de multe ori, în ceea ce privește perioada Tomisului secolelor VI-XV...

19 Sunt atestate documentar participări sporadice la cruciadele europene ale cetăților pontice, mai ales sub voievozii Țării Românești, dintre care cea mai relevantă sub aspect istoric și istoriografic va fi fost cea din 1445-1452, încheiată la Varna.



al invocațiilor (pre-conflict) și imprecățiilor (post-conflict). Un **cenaclu-invocație**, bazat pe nevoia socială a urbei de a coaliza toate eforturile, inclusiv cel artistic, în vederea supraviețuirii ei, coroborat cu **cenaclul/imprecăție**, cenaclul-blestem care cânta jalea și furia. **Imprecăția și folclorul cruciat vor fi fost, astfel, dominantele discursului public cultural în urbe, în cele câteva secole post-patristice.**

De lecturi publice, acum, nici nu poate fi vorba, iar de literatură cultă – nici atât. În schimb, e vremea legendelor. E

vremea legendelor urbane, a focurilor pe creste, a mesajelor codate, a semnelor inițiatice. Este Evul mediu, post-bizantin la Tomis, puternic impregnat de legendă, de mister, de mit. Nu este Evul mediu fabulos din marile culturi care se construiesc acum în centrul Europei, nu sunt fabula și alegoria care însoțesc pretutindeni mentalul medieval colectiv, ci, probabil²⁰, o lume arhaică, țesută din ritualuri și semne, bogată în figuri și forme folclorice, cu mijloace rudimentare de exprimare artistică.

Această lume devine, la mijlocul secolului 15, **Kustendje**. Este greu de spus ce forme de expresie culturală va fi avut comunicarea publică în perioada administrației otomane, mai ales că **polisul** se subțiasse la câteva case²¹ și o mahala²².

La aproape 2.000 de ani de la **cenaclul original**, în 1897, Petru Vulcan înființează și conduce ceea ce am putea numi **primul cenaclu literar instituționalizat**, atestat ca atare la Constanța²³, a cărui primă ședință va fi avut loc

20 Istoriografia internațională este și aici modestă în privința identificării formelor sociale, politice și culturale care însoțesc și exprimă Evul Mediu îndigen.

21 Potrivit mareșalului prusac Helmuth von Moltke, chemat în Dobrogea ca instructor pentru oștile otomane (sec. 19).

22 La 1860, Constanța era cel mai neînsemnat sătuc turcesc. Câteva colibe de lemn forma toate edificiile sale, M. D. Ionescu, *Cercetări asupra orașului Constanța. Geografie și istorie*, București, 1897, pag. 35.

23 Petru Vulcan, revista *Ovidiu*, articolul cu titlul *Genesa și fazele Cercului literar Ovidiu: O seamă de tineri, ce le vine*

în clădirea actuală a Muzeului de Artă – Cercul Literar Ovidiu.

Este simptomatic că la cenaclul lui Petru Vulcan vin (la început) mai mult de 30 de persoane, deși orașul număra puțin peste 2.500 de români. Un entuziasm similar pentru cenacluri și reuniuni nu mai cunoscuse Tomisul încă din pre-istoria sa, odată cu Ovidius și lecturile din holul casei sale. Odată cu Cercul Literar Ovidiu al lui Petru Vulcan, **cenaclul literar devine o instituție permanentă a Tomisului** (acum, devenit Constanța), pe care urbea nu o va mai pierde niciodată. Vagi tendințe de autentificare a efortului literar periferic al provinciei Tomis de către centrul cultural românesc (Bucureștiul) încep să se configureze – bunăoară, la Constanța vin I. L. Caragiale, membru onorific al comitetului de conducere al Cercului literar Ovidiu, cu celebra sa conferință *Despre serioșitate* (22 octombrie 1897), susținută în sala Cazinoului de atunci, Grigore Tocilescu, președintele onorific, care va susține, în august 1898, la Cercul Ovidiu, o serie de conferințe²⁴ etc.

Din 1898 încoace, dezvoltarea orașului este însoțită de o **dinamică spectaculoasă a reuniunilor literare tomitane**, precum și de o **rafinare permanentă a expresiei culturale/literare și artistice**. Spre perioada interbelică, cenaclurile locale produc deja școli și idei literare, iar urbea își construiește și rafinează o urmă literară proprie. Peste 200 de cenacluri, cercuri și

într-o zi, lansează un apel anonim, care glăsuia – ca să ne întrunim în ziua și ora hotărâtă la Școala Nr. 1 din strada Carol – spre a pune bazele unei societăți. Fire impresionată cum sunt de felul meu nu mi-am putut stăpâni curiozitatea de a nu mă duce unde glăsuia apelul anonim. Și la ora hotărâtă m-am dus să iau și eu parte la ședința convocată de d-nii anonimi la școala numită. Venit de curând în Constanța, necunoscut de nimeni încă personal, cu multă sficiune, am primit să prezidez onorata adunare, care se compunea din vre-o 30 de inși (Petru Vulcan, Genesa și fazele Cercului literar Ovidiu, "Ovidiu", Constanța, an I, nr. 3, 15 octombrie 1898, p. 48).

²⁴ Cercul literar Ovidius a avut, ca președinți și membri onorifici, personalități precum Spiru Haret, ministru al instrucțiunii publice, prefectul Luca Ionescu, I. L. Caragiale, Ion (Iancu) Kalinderu, Carmen Sylva, Bogdan Petriceicu Hasdeu, Titu Maiorescu, Dimitrie Sturdza, Dumitru Tache Ionescu, Barbu Ștefănescu Delavrancea, George Coșbuc, Iulius Zane etc (Doina Păuleanu, Constanța. Aventura unui proiect european, Ex Ponto, Constanța, 2003, pag. 44, 397-399, 401-402).

școli literare vor fi contribuit, în veacul trecut, la rafinarea și individualizarea întâlnirilor culturale la Constanța²⁵.

În ultima sută de ani, **cenaclul literar a devenit instituție la Constanța**. Și-a creat o metodă, a enunțat programe poetice, a creat școli poetice și literare, a generat concepte, cărți, a lansat grupări literare și a organizat și manageriat emoția cetății, într-o **variație liberă generoasă a formelor de expresie**. Cele câteva sute de cercuri și cenacluri literare au generat, la Tomis, o frumoasă revanșă pentru tristețile ei secole de tăcere istoriografică.

Geografia acestora acoperă spații mitice ale Tomisului sau simple mărci simbolice, în piețe publice, hoteluri, depozite, buncăre, bodegi, cafenele, *underground* etc. O istorie încă nescrisă a locurilor literare ale Tomisului, de la casa lui Ovidius și teatrul urbei din primul secol d. Hr, de la vechiul amfiteatru roman până la *Magazinul de Cafea* de pe Bulevardul Mamaia, ar putea modifica perspectiva actuală a faptelor literare de la Tomis și reconfigura istoria locală a lecturilor publice, a ideilor literare, a grupărilor și școlilor literare etc.

Locurile literare din Constanța (geografia efectivă a întâlnirilor culturale) merită un interes și un demers de cercetare separat, ca și **relația dintre loc și topos literar/cultural la Tomis**. O geografie fluctuantă a reuniunilor, lecturilor și întâlnirilor literare include, în mod obligatoriu, **locuri/toposuri antebelice și interbelice** precum casa lui Ovidius (neidentificată), teatrul cetății din secolul I (neidentificat), fostul amfiteatru roman, Școala Nr. 1 din strada Carol – astăzi Muzeul de Artă, *salonul-birt Mira*²⁶, Salonul Panaioti și Sala Clubului comercial ale Hotelului Panaioti din strada Ovidiu, Hotelul România de pe fosta stradă Carol, casele Schitului de la Sf.

²⁵ O perspectivă solidă despre dimensiunea fenomenului literar la Constanța și în Dobrogea avem grație sintezelor de istorie literară locală ale lui Puiu Enache (*Istoria literaturii din Dobrogea*, Ed. Ex Ponto, 2005), Ștefan Cucu (*Literatura în Dobrogea*, Vol. I – II - *Dicționar biobibliografic*, Constanța, 1997, 1999; coautor: Corina Apostoleanu și *Portrete literare/Scriitori și publiciști contemporani din spațiul pontic*, Constanța, Editura Ex Ponto, 2002), însă și periodicelor și arhivelor Bibliotecii Județene Constanța.

²⁶ 1897.

Munte²⁷, vechiul Cazinou de pe faleză, actualul Cazinou al orașului, Hotelul Gambetta (situat pe strada Remus Opreanu, fostă stradă Romană)²⁸, Palatul Societății Mercur²⁹, Casa Hrisicos³⁰, Palatul Comunal din Piața Independenței (actuala Piață Ovidiu) – actualul Muzeu de Istorie Națională și Arheologie³¹, Hotelul Regina (Intim)³² – fost Hôtel d'Angleterre etc.

În perioada postbelică, **toposurile culturale, cu notabile excepții, redevin simple locuri geografice**, instrumente ideologice care deviază/atrofiază funcția de creștere culturală prin întâlnire și dialog. Pentru a ne păstra în limitele unei opinii obiective, este de consemnat totuși rolul pozitiv formator al Cenaclului Ovidius al revistei Tomis³³, mai ales în anii '70 și '80, precum și cel al Cenaclului Mihail Sadoveanu³⁴ (doar ultimul supraviețuiește în forma sa tradițională/clasică, primul suferind numeroase

27 1898, Petru Vulcan, *Genesa și fazele Cercului literar Ovidiu*, "Ovidiu", Constanța, an I, nr. 3, 15 octombrie 1898.

28 Începutul secolului 20.

29 Construit în 1916, în Piața Independenței, de către Societatea Cooperativă Mercur.

30 Construită în 1900, pe colțul de nord-vest al Pieței Ovidiu, după planurile arhitectului L. Givért; în casa Hrisicos aveau loc serate, reuniuni literare, seri de lectură, expoziții etc. Ziaristul constănțean Constantin N. Sarry scria despre casa Hrisicos: *Când Petre Grigorescu, în pusta dobrogeană/ Planta salcâmi cu stânga, ținând în dreapta pana,/ Pe când Vulcan Petrache, biet Picurar din Pind,/ Ca un second Ovidiu, sfios, duios, tânjind,/ Cu-ale lui Lirice și Pontice ritmate/ Desțelenea ogorul Dogrogei agramate.../ Pe când Ioan N. Roman cu maistrul Caragiale/ Și Barbu Delavrancea dădeau pe gât ocale,/ Chihlimbariu de Samos, borco de Tenedos,/ În odăița scundă din colț la Hrisicos/ Punând modești la cale nu numai Poesia/ Și Proza românească – ci însăși România.*

31 Lucrările au început în 1911.

32 Construit pe locul unde se afla Hôtel d'Angleterre, la mansarda căruia ar fi stat Mihai Eminescu, în iunie 1882; Hotelul „Regina”, numit ulterior „Intim”, a fost dat în folosință în anul 1906. În 1909, la Hotelul Regina au fost înființate Cercul farmaceutic și Cercul de literă, arte și sport și aveau loc șezători culturale organizate de Societatea Junimea Macedo-Română din Constanța. În 1925, se înființează Cercul Intim, care are ca obiectiv cordializarea raporturilor între familiile de intelectuali din metropola dobrogeană. Cercul organiza la Hotel „Regina” și ceaiuri dansante, la care participau elitele constănțene.

33 Înființat în 1966.

34 Înființat în 1962, la Casa Armatei.

mutații de fond și de formă în ultimul sfert de veac).

Astăzi, **cenaclurile literare la Tomis au o puternică dimensiune inflaționistă**. După etapa puseelor creative postcomuniste, ce prefigurează, la Constanța, **dimensiunea de excelență a întâlnirilor culturale sub formă paideică**, în principal grație Cenaclului de Marți al studenților Facultății de Litere (1993), înființat/mentorat de regretatul Marin Mincu, în momentul de față consemnăm **o inflație a formelor și o degradare a funcției** cenaclului literar la Tomis³⁵.

Strivit de malaxorul propriei sale inflații, astăzi, cenaclul literar la Tomis s-a demonetizat, nu mai este școală de creștere paideică, nu mai e pretext pentru devenire culturală, ci, prioritar, exhibare a propriilor vanități și orgolii. Ieri, vinovată pentru tăcerea leneșă a culturii în urbe era **absența întâlnirilor culturale**, astăzi e tocmai **excesul lor...**

O istorie a cenaclurilor literare la Tomis, din câte știm, nu există încă. Nici una a toposurilor culturale/literare ale urbei, a locurilor semnificative care vor fi produs întâlniri culturale în urbe, de la *casa lui Ovidius* la *Clubul Phoenix*. Această **schită** are funcția de a anticipa o intenție recuperatoare de anvergură a temelor de mai sus. În pofida aserțiunii curente, care a devenit un loc comun la Tomis, potrivit căreia urbea tomitană este prioritar un topos al comerțului, nouă ni se pare că istoria pragmaticei discursului literar la Tomis poate produce neîncetat argumente ce fundamentează **prevalența unui profil paideic**, în dauna celui comercial, ce vede în Constanța prioritar un nod maritim de produse și mărfuri.

Înainte de a fi un *nod maritim*, Tomisul este un *nod marinăresc*, o formă indigenă a *nodului gordian*, la combinația ezoterică a căreia participă, mistic, și **funcția paideică a întâlnirii în idee**.

35 Cu efecte nu întotdeauna negative; de exemplu, existența cenaclurilor universitare, inclusiv a Cenaclului **Astra Șagunistă** al Universității Andrei Șaguna, poate fi un solid și eficace instrument de rezistență la subcultură, dimensiune socială cu impact masiv și în continuă creștere în România momentului de față...

DE ZIUA MEA, DE VORBĂ CU POETUL NICHITA STĂNESCU

Petre GIGEA-GORUN

Motto:
„Stelele-n cer deasupra mărilor
Ard depărtărilor, până ce pier.”
Mihai Eminescu

Pe poetul, pe delicatul poet Nichita Stănescu, l-am cunoscut cu prilejul unei vizite pe care mi-a făcut-o acasă, în București, însoțind pe prietenul nostru comun, poetul Ion Petrache, o mai veche cunoștință a mea.

Poetul și eseistul Nichita Stănescu, născut la 31 martie 1933 în orașul Ploiești, reprezentant al curentului literar modernist, ocupă un loc important în literatura română.

Tot în ziua de 31 martie, dar mai devreme, mă născusem eu în comuna Goicea Mică.

*

Era ziua de Sfântul Petru, în anul 1978, ziua numelui meu.

La telefon, Ion Petrache, după ce mi-a urât „La mulți ani, dragă Petrică!”, mi-a spus că spre seară mă va vizita, făcându-mi o „mare surpriză”, întrucât va fi însoțit de „cineva”, care îmi va face plăcere...

Într-adevăr așa a și fost. În faptul serii, mi-au intrat în casă poezii Ion Petrache și Nichita Stănescu.

Am crezut că visez. Îmi pătrundea în casă un prieten mai vechi, dar și marele poet blond.

Întâi m-a îmbrățișat Ion Petrache, apoi Nichita Stănescu, cu care dădeam mâna pentru prima oară. Dar gestul îmbrățișării a fost ca și când ne-am fi cunoscut de multă vreme.

Am intrat în casă și i-am poftit pe scaune. Eram singur acasă, soția mea aflându-se la Craiova. Eu, de altfel, eram în al doilea an de când lucram la București, venind în capitală cu

un an în urmă, în luna februarie, cu aproape o lună înainte de cutremurul devastator din 4 martie 1977.

Poetul Ion Petrache, cu care m-am împrietenit la Craiova, când am invitat un număr de peste 20 de scriitori ca oaspeți ai oltenilor, a rămas în continuare în legătură permanentă cu mine.

În anul 1976 a fost oaspetele meu în calitate pe care o aveam de primvicepreședinte al Consiliului Popular al județului Dolj, sosind împreună cu Horia Lovinescu, Ion Lăncrănjan, Pop Simion, Romulus Vulpescu, Constantin Nisipeanu, N. Crișan, Corneliu Leu, Laurențiu Fulga, Traian Iancu, Valeriu Bucuroiu, Liviu Bratoloveanu, Violeta Zamfirescu, Ion Holbana, Suzana Delciu ș.a.

Atunci am făcut împreună mai multe fotografii în Craiova, Segarcea și Calafat, pe unde i-am condus într-un mic itinerariu turistic și de documentare. Cu acest prilej am făcut câte un set de fotografii și le-am trimis fiecăruia, cu o scrisoare din partea mea. Gestul, probabil, că le-a plăcut, pentru că am primit scrisori de mulțumire de la toți aceștia. Despre această vizită memorabilă am scris un capitol, spre neuitare, aflat într-o carte.

Dar să revin la Ion Petrache, poet născut la 24 februarie 1924, la București.

A fost pilot de vânătoare în cel de-al Doilea Război Mondial, devenind, după terminarea războiului, comandant al aerodromului din orașul Satu Mare.

În anul 1952 a terminat cursurile Școlii de literatură Mihai Eminescu. A devenit apoi redactor la revistele *Viața militară*, *Aripile Patriei*, *Viața Românească*, *Radio România*. A publicat volumele de versuri *Aripi* (1953), *Întâlnire de seară* (1965), *Dincolo de speranțe* (1968), *Ciob de univers* (1969), *Exodul umbrelor*

(1969), iar pentru copii, volumul *Răscrucea vârstelor* (1966).

M-a vizitat de mai multe ori cu familia sa, acasă, atât la Craiova, cât și la București, devenindu-mi foarte apropiat. Mi-a vorbit că are o fată care se stabilise în Canada.

În anul 1977 a luat manuscrisul meu de versuri *Pentru dreptate se aprinse focul*, un volum de sonete, pe care l-a prezentat criticului literar și profesor universitar Alexandru Piru, rugându-l să scrie un cuvânt-înainte. Desigur, a făcut acest gest fără știrea mea. În *cuvântul înainte* scris de Alexandru Piru, acesta amintește acest fapt, după cum se poate vedea în volumul pe care l-am tipărit în anul 1978.

Îmi cer iertare pentru această mică digresiune și revin la vizita de atunci, de ziua de Sânpetru. Ion Petrache mă sfredelește cu privirea și cu întrebările:

— Ei, ce părere ai, dragă Petrică, de vizita lui Nichita, prezent aici la tine, care a venit împreună cu mine, să-ți spunem „La mulți ani”?

Cred că am roșit de plăcere când i-am răspuns:

— Păi, ce părere să am, decât una extraordinară. Poetul *Necuvintelor* (mi-a venit atunci în minte numele unui volum al său de versuri) mă onorează cu prezența sa, cinstindu-mi casa. De altfel, ca și prezența ta, am completat eu, ca să nu pară cumva că este neglijat. Vă mulțumesc la amândoi că nu ați uitat în această zi de cinste pentru mine. Mai ales acum, în zilele noastre, când se trece ușor peste zilele de sărbătoare a numelui.

— Altădată, ziua de Sfinții Petru și Pavel, era scrisă cu roșu în calendar și nu se lucra în instituțiile de stat. În plus, la școli era serbarea de sfârșit de an și se împărțeau premiile, a completat cu vocea sa domoală Nichita Stănescu.

— Așa este... La mine, la Goicea Mică,

în clasele primare, în această zi, la sărbătorile școlare anuale, am primit premii în cărți, iar în clasa întâi și o cununiță de flori...

— Ce frumos era pe atunci, a intervenit Nichita. Parcă era o altă lume, mai pură și mai bună... Cândurile ne duc pe aripile lor, în timp, în ceasurile de atunci, atât de fericite, de nevinovate și de frumoase. Pe măsură ce timpul a trecut, vremurile în loc să devină mai bune, sunt mai rele. Tare-aș vrea să mă înșel, dar realitatea îmi confirmă spusele mele.

La un moment dat, Ion Petrache mă ia în primire:

— Dar voi v-ați luat cu vorba și uitați că sărbătoritul trebuie să dea ceva de băut. Ai ceva care să ne încălzească și să putem ciocni un pahar...?

În câteva minute, în sufragerie, am pregătit masa, ca între bărbați. Am pus o farfurie cu gustări, alta cu friptură de porc și de pasăre, brânză, roșii și castraveți, cozonac, prăjituri, o sticlă de whisky, alta cu vodcă *Stalinskaya*, precum și vin alb și roșu.

I-am invitat cu zâmbet, făcând o reverență:

— Și acum, vă rog să-mi cinstiți masa așa cum mi-ați

cinstit casa.

Am ciocnit câteva pahare, mai întâi cu tărie, apoi cu vin.

Inimile s-au încălzit. Limbile s-au dezlegat și mai mult... vorbeam de câte toate și bineînțeles despre scriitori și cărțile lor minunate.

Îl priveam pe Nichita Stănescu ca un îndrăgostit de iubita lui. Mi se părea un băiat frumos și delicat. Avea fața deschisă, un zâmbet fermecător, obrajii fini și netezi. Părul mătăsos și blond.

Mi se părea că visez, că nu este acolo, prezent în casa mea. Îl iscodeam discret, cu plăcere, admirându-l. Cred că același lucru îl



făcea și el, iscodindu-mă. Mai liber în mișcări era Ion Petrache, care se simțea ca la el acasă. La un moment dat, acesta vorbea neîntrerupt, fiindcă băuse și era puțin cam amețit. Nichita se simțea bine, deși împreună, am ciocnit de mai multe ori, îndemnându-ne unul pe altul.

Într-un timp, m-am adresat lui Nichita Stănescu:

— Noi, amândoi, suntem născuți în aceeași zi și aceeași lună, respectiv 31 martie, numai că eu am făcut-o cu trei ani mai devreme.

— Extraordinar, a sărit de pe scaun Nichita Stănescu... Deci suntem tizi. Să ne îmbrățișăm pentru aceasta și să bem un pahar.

Ne-am îmbrățișat prietenește. Eu am băut un pahar cu vin. Nichita unul de vodcă, iar Ion Petrache altul cu whisky.

— În sănătatea tuturor, am spus eu.

— Pentru noi, toți, a spus Nichita.

— Pentru prietenie, fericire și viață lungă, a completat și Ion Petrache.

Era o seară minunată. Aproape ireală.

Revenind la ziua de naștere, aș completa că poetul Nichita Stănescu s-a născut la 31 martie 1933, în orașul Ploiești. A urmat Liceul Ion Luca Caragiale din orașul natal, apoi Facultatea de Filologie din București. Devine redactor la *Gazeta literară*. La vârsta de 24 de ani debutează la revista *Tribuna*. După prima plachetă de versuri *Sensul iubirii*, a publicat volumele de versuri *O viziune a sentimentelor* (1964), *Dreptul la timp* (1965), *Elegii* (1967), *Alfa* (1968), *Oul și sfera* (1968), *Laus Ptolomei* (1968), *Necuvintele* (1969), *În dulcele stil clasic* (1970), *Convorbiri literare (eseuri)*, *Un pământ numit România* (1969), ș.a.

A tradus din poetul sârb Vasko Popa. A fost tradus în limbile franceză, engleză, sârbocroată și cehă.

Priveam la Nichita Stănescu și nu mă mai săturam de figura și de prezența lui. Era extraordinar... Părea un mic soare care răspândea lumină. Fiecare vorbă a sa era parcă un vers dintr-un poem. Așa de blajin și de cuminte. Poetul era acolo, lângă mine. Acasă.

— Prietenul nostru Ion Petrache, a

intervenit Nichita, mi-a spus că sunteți poet, deci, din tagma noastră. Totodată mi-a spus că iubiți scriitorii. Din poziția pe care o aveți puteți să ne sprijiniți mai mult și vă rog s-o faceți mereu și de-acum înainte. Pentru că ajutându-i pe ei, ajutați literatura, ajutați cultura. Și noi, românii, prin cultură putem să ne mântuim. Aici este toată bogăția noastră, a românilor. O bogăție spirituală, care după mine, face mai mult decât aurul. Noi, poeții, suntem sentimentali. Ne mulțumim cu puțin. Un gest de prețuire, o vorbă bună la adresa noastră, ne însuflețește și ne încurajează. Căpătăm aripi. Când suntem neglijanți ne închidem în noi. Rămânem numai cu scrisul și cu singurătatea și aceasta se vede întipărit în versuri și în scrieri. Un cântec al unei păsări în colivie. Noi suntem ca păsările cerului. Vrem să trăim liberi ca pasărea cerului. Noi ne hrănim cu zboruri, cu lumina soarelui și a stelelor, cu cer albastru, cu flori, cu farmec de pădure, cu munți și ape rostogolite, cu libertate și cu gândurile noastre. Cu sentimentele noastre... ca un cal slobod care nu se lasă înșeuat. Să vă aduceți aminte de aceste vorbe ale mele când veți avea posibilitatea de a ajuta scriitorii cu vorba și cu fapta.

Apoi, după o scurtă pauză:

— Spuneți-mi că aceste vorbe nu le veți uita, mi s-a adresat, oarecum imperativ.

— Vă promit că nu le voi uita. Eu n-am ascultat acum niște vorbe. A fost un poem. Parcă un psalm ridicat pentru cei ce scriu, celor ce ne înnobilează sufletele, am spus eu cu ochi umeziți de plăcere.

Mărturisesc că vorbele sale semănau cu o mângâiere, ca o rugăciune încrustată pe o lespede de marmură.

— Ți-am spus eu, dragă Petrică, cum este Nichita. El și când vorbește în mod obișnuit, vorbele sale se transformă în poeme. El este unic. Așa l-a făcut pe el mama lui și „muica natură”. El n-are preț. Este ca un diamant mare și rar. Inestimabil. Suntem bucuroși că suntem împreună aici, în casa ta, care ești un om deosebit, sentimental și bun. Se vede asta de la o poștă. Am dorit să vă cunoașteți

amândoi. Acum când știm că sunteți amândoi născuți în ziua de 31 martie, deci aceeași zi, această întâlnire poate că este și frântură de destin. Să mai ciocnim un pahar cu vin, pentru această seară, pentru prietenie, pentru cei ce se numesc Petre, ca și această zi sfântă pe care o sărbătorim.

Am gustat din vinul de Segarcea.

În timp ce eram cu anumite *treburi* la bucătărie, lipsind câteva minute, pe un carton, **Nichita Stănescu** a scris:

La rândul său, poetul Ion Petrache, ca să nu rămână mai prejos, pe o altă bucată de carton de aceeași dimensiune, a scris:

Le-am luat de pe masă, le-am dus la piept și îmbrățișându-i, le-am spus din toată inima: *Vă mulțumesc, dragii mei. Vă mulțumesc, fraților. Voi păstra aceste «însemnări» ale voastre cu sfîntenie.*

Au zâmbit. Acum, le reproduc în aceste însemnări, după originalele aflate în colecția mea.

Poetul Ion Petrache a ținut să precizeze:

— Eu am scris la fel ca și Nichita, adică

am copiat același text. Știi, aș vrea să fiu măcar prin asta ca și el. Dacă aș fi scris mai mult ar fi însemnat că vreau să mă ridic mai mult decât el, ceea ce nu vreau, a încheiat, zâmbind, Petrache.

Am discutat tot timpul, a trecut de miezul nopții. Cred că era ora patru dimineața când ne-am despărțit. Am chemat șoferul de serviciu și i-a dus acasă.

Am stabilit să ne întâlnim cât mai des. Atunci, în seara aceea, Nichita Stănescu avea 45 de ani, eu 48 de ani, iar Ion Petrache 54 de ani.

Cu **Ion Petrache** m-am văzut în timp destul de des. Cel puțin o dată pe lună. Ca redactor la *Radio România*, el mi-a cerut, în multe rânduri, câte 10-12 poezii, care se difuzau pe programul doi de radio la rubrica *Poezia – glas al cetății*, citite de mai mulți actori, precum Mircea Albulescu, Adela Mărculescu, Ion Besoiu, Leopoldina Bălănuță etc. Aceasta cred că cel puțin timp de 15 luni, de fiecare dată câte 20 de minute. A fost o cinste pentru mine ca acești mari actori să citească peste o sută de poezii ale mele.

Nichita Stănescu a plecat prea devreme dintre noi, dus în lumea umbrelor. Era decembrie 1983 și împlinise doar vârsta de 50 de ani. Eu cred că acum el se află în Paradis, pentru că un suflet nobil ca al său nu se poate odihni decât aici.

Pe pământ aici, se odihnește la picioarele marelui poet național Mihai Eminescu, iar umbra teiului sfânt de la capul acestuia îl va ocroti și pe Nichita.

Fie-i țărâna ușoară!

N-am putut să merg la înmormântarea sa. M-am dus la cimitirul Bellu câteva zile mai târziu.

Am filmat mormântul și crucea sa, înregistrând pe o casetă video locul său de veci pământesc. Este la picioarele lui Eminescu și alături de George Călinescu.

Am pus un buchet de flori la mormântul său, iar soția mea a aprins lumânări la el și la Mihai Eminescu.

OCTOMBRIE

- 1 octombrie 1955 – s-a născut, la Izbiceni, poetul **ION STRATAN** (m. 19. 10. 2005, București)
- 1 octombrie 1987 – s-a născut, la Slatina, pictorul **ANDREI TUDORAN**
- 2 octombrie 1900 – s-a născut, la Strejești, prozatorul și gazetarul **DUMITRU DIACONESCU-DĂEȘTI** (m. - ?)
- 4 octombrie 1976 – s-a născut, la Dobrun, caricaturistul **GOGU NEAGOE**
- 5 octombrie 1932 – s-a născut, la Boșoteni (Romanați), poetul și bibliograful **ION PRECUPEȚU**
- 5 octombrie 1944 – s-a născut, la Caracal, istoricul și numismatul **ONORIU STOICA**
- 5 octombrie 1948 – s-a născut, la Craiova, publicistul și criticul literar **TEODOR FIRESCU**
- 6 octombrie 1937 – s-a născut, la Balș, scriitorul, publicistul și omul de radio **IOAN ION DIACONU** (m. 3. 05. 2011, București)
- 6 octombrie 1951 – s-a născut, la Piatra-Olt, prozatorul și publicistul **FLORIN CHINTESCU**
- 7 octombrie 1966 – s-a născut, la Coteana, actrița **CERASELA IOSIFESCU**
- 8 octombrie 1928 – a murit, la lanca, poeta **ADA UMBRĂ**, pe numele adevărat **EUGENIA FL. IONESCU** (n. 23. 01. 1885, Drobeta-Turnu Severin)
- 10 octombrie 1943 – s-a născut, la Caracal, prozatorul **RADU NIȚU**
- 11 octombrie 1925 – a murit, la Slatina, institutorul și istoricul **GEORGE POBORAN** (n. 5. 07. 1868)
- 11 octombrie 1932 – s-a născut, la Topana, poetul, prozatorul și publicistul **VASILE SMĂRÂNDESCU** (m. 19. 12. 2008, București)
- 12 octombrie 1954 – s-a născut, la Balș, gazetarul și prozatorul **MARIN TRĂȘCĂ**
- 14 octombrie 1900 – s-a născut, la Slatina, pictorul **LAZĂR ZAREA/ ZOLLER** (m. ?)
- 14 octombrie 1903 – s-a născut, la Caracal, pictorul **ION MUSCELEANU** (m. 1997, București)
- 14 octombrie 1951 – s-a născut, la Caracal, **IULIANA (LIA) MANȚOC**, pictor și scenograf
- 15 octombrie 1880 – s-a născut, la Craiova, prozatorul, poetul și gazetarul **NICOLAE M. CONDIESCU** (m. 15. 06. 1939, București)
- 17 octombrie 1904 – s-a născut, la Caracal, tenorul **DINU BĂDESCU** (m. 23. 10. 1980, București)
- 17 octombrie 1884 – s-a născut, la Făgetelu (Olt), publicistul, editorul și criticul literar **CONSTANTIN ȘABAN-FĂGEȚEL** (m. 5. 12. 1947, Craiova)
- 17 octombrie 1937 – s-a născut la Daneți (Romanați), editorul și istoricul literar **MARIN DIACONU**
- 18 octombrie 1922 – s-a născut, la Slatina, poeta **ILEANA BIJU-CORILĂ** (m. 11. 03. 1997)
- 19 octombrie 2005 – a murit, la București, poetul **ION STRATAN** (n. 1. 10. 1955, Izbiceni)
- 20 octombrie 1958 – s-a născut, la Slatina, omul de radio și publicistul **GABRIELA RUSU-PĂȘĂRIN**
- 20 octombrie 1970 – s-a născut, la Caracal, artistul fotograf, caricaturistul și creatorul de benzi desenate **VIOREL CHIREA**
- 22 octombrie 1992 – s-a născut, la Balș, poeta **ELENA GABRIELA LAZĂRA**
- 23 octombrie 1903 – s-a născut, la Enoșești (Piatra-Olt), actorul de teatru și film **CONSTANTIN ȚĂPĂRDEAN** (m. ?)
- 23 octombrie 1998 – a murit, la București, actorul de teatru și film **SILVIU STÂNCULESCU** (n. 24. 01. 1932, Timișoara)
- 24 octombrie 1925 – s-a născut, la Slatina, **THEODORA MARIA KIȚULESCU**, sculptor și pictor (m. - ?)
- 25 octombrie 1902 – s-a născut, la Dăneasa, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (m. 6. 12. 1952, Cluj-Napoca)
- 27 octombrie 1985 – a murit, la București, prozatoarea **ALICE BOTEZ** (n. 22. 09. 1914, Slatina)
- 28 octombrie 1897 – a murit, la Bobicești, academicianul, poetul prozatorul și gazetarul **GHEORGHE CHIȚU** (n. 24. 08. 1828, Oboga)
- 28 octombrie 1983 – a murit, la București, scriitorul și traducătorul **IONEL MARINESCU** (n. 1. 06. 1909, Slatina)
- 29 octombrie 1950 – s-a născut, la Gura Padinii, poetul și publicistul **VIOREL PADINA**, pe numele adevărat **VIOREL ABĂLARU**
- 30 octombrie 1936 – s-a născut, la Ungheni (Argeș), poetul și gazetarul **GEORGE ENACHE** (m. 15. 06. 1998, Slatina)

Liviu Ioan STOICIU

Mai bine

Mă gândesc, sincer, că e mai bine să fie așa. Am iar necazuri, sunt încolțit, ruinat, nimic nu mai merge, îmi fac singur greutăți, nu vreau să mai aud de nicio pricină? Nici de supraveghetorul din mine, nici de nivelul la care m-aș putea ridica: până acolo.

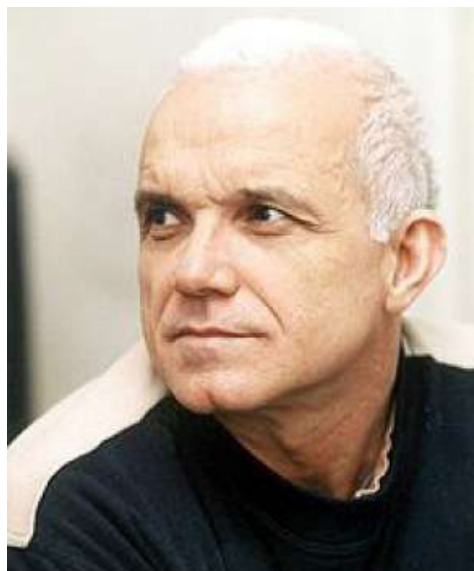
Aici tăcu, ducându-și din reflex mâna la gură: de ce-mi bat eu, în definitiv, atâta capul? Aceste necazuri ar putea să-mi fie spre mângâiere, să-mi fie pădăii, furnici, aluviuni uscate, încărcări electrice, apă tulbure la picioare, salcie ruptă, sudoare, petale roșii, percepții extrasenzoriale –

toate curgând la vale după fiecare rupere a mea de nourii pe dinlăuntru, în mijlocul celei mai mari gălăgii, până ce se va face deodată liniște să se audă țipătul unui pescăruș de râu. Nu e țipătul meu? Eu,

apărut într-o formă multiplicată, dezlănțuit, urcat pe alt deal, cu furcoiul pe umeri, la strânsul fânului – câte fire de fân, atâtea simțăminte. În contradictoriu. Când nu știi cu cine te lupți. La ce-ți trebuie? Fân crescut într-o noapte fără lună cât casa, sub răsuflarea spiritelor răufăcătoare... Asta n-o să schimbe nimic. Fiind

totul în zadar. Nu-mi mai îngădui a mă văieta, a geme, a regreta.

(din volumul *Nous*, Editura Limes, Cluj-Napoca, 2015)



MIRAJUL CĂRȚILOR

Viorel DIANU

Târgul de Carte din primăvara asta, de la Romexpo, a fost atractiv, cu evenimente elevate, dar și pitorești. În vremea din urmă cultura românească se îmbogățise cu o pleiadă colorată de scriitori și savanți, o contribuție inestimabilă la proliferarea ilustrelor somități având-o DNA-ul. Spre sfârșitul prezidenției lui Hanibal Tătaru și în prima parte a mandatului lui Hans Kloss, vestita instituție și-a intensificat la maximum activitatea proprie și a făcut-o atât de pregnantă, încât a transformat-o într-un adevărat show național. Săptămână de săptămână televizoarele se îmbulzeau să filmeze ieșind pe ușile incintei, încătușați și talonați de mascați, parlamentari, miniștri, președinți de consilii județene, primari de municipii, lideri de partide, patroni ai unor cluburi sportive și tot soiul de granguri. Era spectaculos! Apoi, după un proces judicios și eficient, potențații își mutau culcușurile moi din vilele lor luxoase în paturile metalice suprapuse din pușcării. Trei ani de temniță, patru, cinci..., fiecare după meritele sale. Oricum, nu s-ar fi compromis niciunul să fie condamnat pentru un mezelic de furt, ci pentru delapidarea statului cu milioane de lei, dolari, euro... Dar, să vezi chestie: de unde, de neunde a răsărit o lege potrivit căreia, dacă scriai o carte în celulă, beneficiai de reducerea cu o treime a stagiului de detenție. Păi, cât de prost să fi fost și să nu profiți. Pune-te, nene, pe treabă! Și s-au luat frații la întrecere să-și etaleze care mai de care talentele. Cei mai mulți, cu o experiență de viață vastă, au dat-o pe memorii și pe romane. Viața omului e un roman, absolut. Câțiva s-au dedicat unor lucrări mai sofisticate. Romică Anghelie, primarul sectorului 5 al capitalei, a ieșit în față cu un studiu amplu de drept internațional. Gigi Bârsan, renumit cioban, patronul echipei de fotbal Astra București, străfulgerat de revelații mistice, a dat la iveală un tratat de teologie. Încă vreo doi-trei au îmbrățișat oceanografia, biofizica sau metempsihoza. Astfel că, rând pe rând, veliții demnitari și hoți veliți ieșeau de după gratii spoiți



în scriitori și erudiți. Mai înainte cu ceva timp, fusese moda ca un politician care se respectă să-și exhibe titlul de Doctor în Științe. Deci, dă-i și copiază pe rupe de la alții. Acum, firește că și studiile și tratatele eminentilor pușcăriași erau tot plagiate, dar cine să mai scormonească și să dovedească un lucru altminteri știut. Erau dumnealor autori, halal să le fie! Și de-ar fi fost singurii. Dar ce-mi făceauăștilalți care se răsărau în libertate și traiferice? Vipurile, teleaștii, creatorii de modă, purtătorii de cuvânt, dregătorii... Ei să nu scrie? Ba vezi să nu! Operele lor ajungeau urgent la cunoștința publicului larg și deveneau bestselleruri garantate. De prisos să mai spunem că trei sferturi din scriitorii și cărturarii veritabili se zbăteau într-un anonimat jenant, parcă ei conta!, scrierile zăcându-le neajutorate prin librării, necitite și nepromovate în vreun fel. Iar la marile târguri, unde ar fi fost să se simtă și ei însemnați și câștigați, tot faimoasele staruri luau caimacul.

Silvestru Adam cu Fana își propuseseră să guste un strop din pitorescul Târgului de la

Romexpo, bărbatul chiar să se înfrupte cu ceva: să cumpere două cărți pe care și le dorea expres. În urmă cu o lună, când pornise în căutarea lor la Librăria Cărturești-Carusel, planul îi fusese deturnat de întâlnirea cu o prietenă de odinioară, de pe vremea liceului, Verona Lupașcu. Totuși, plăcută deturnare... Acum, însoțit de Fana, asemenea întâmplare se excludea. Dintre zilele de vizită la târg, tradiția o încetățenise ca zi de gală pe ultima, cea de duminică, iar Adamii o aleseseră chiar pe aceasta. Există însă o problemă: cum rezolvau cu biserica? Fiind duminică, biserica avea prioritate și erau datori să se ducă întâi la slujbă. Chibzuind o clipă, Silvestru găsisese soluția optimă care să împace ambele cerințe: să meargă la Mănăstirea Cașin, cea mai apropiată de destinație, asistau ce asistau la slujbă, mai scurtând din ea, după care treceau în revistă și târgul, până îi răzbea foamea. De acord? Da, reflectase Fana.

Până la Arcul de Triumf călătoriră cu tramvaiul, metroul și autobuzul, străbătând orașul de la un capăt la celălalt. Acolo traversară Calea Kiseleff, apoi Strada Alexandru Constantinescu, a mănăstirii, și o luară spre Cașin. Bucuria Fanei: liturghia era oficiată de însuși Î. P. Sofian, episcop vicar patriarhal, bine cunoscut de la Catedrală. Fana avea parte de o liturghie arhierască, precum îi plăcea. Silvestru se bucură pentru ea, dar asta însemna că nu se va îndura să plece mai curând de *Tatăl nostru*. Sosiseră cum trebuie: înainte de *Apostol* și *Evanghelie* și ascultară cuvioși *Rugăciunea lui Iisus pentru Sine, pentru Apostoli și pentru credincioși*. La predică însă, pe care Înaltpreasfințitul o lungi o jumătate de ceas ca să-și respecte rangul, le înțepeniră amândurora picioarele. Silvestru o consultă pe Fana din priviri, îmhî! Își reconsideră soția dorința, mai rămâneau doar la *Daruri*.

Autobuzul care îi transportase până la Arcul de Triumf îi duse și următoarele două stații. Nu-i lăsă la gura parcului, ci, mai bine, dincolo de Piața Presei, la blocurile gemene. Toți călătorii care coborâră ținteau aceeași direcție: târgul. Li se alăturară alți inși șiroind dinspre Bulevardul Expoziției. Pe alei, oamenii se înmulțeau întruna, mergând voioși, ca la paradă. Era tonifiant să intri în pas cu ei.

Târgul de Carte nu se amenajase în pavilionul central, ci în clădirea laterală. Între ele, un bufet își extinsese terasa chiar în drum. De-o parte și de alta a terasei se formaseră două cozi care se îndreptau spre intrări diferite. Pășind pe lângă șirul mai lung, Silvestru nu-și astâmpără curiozitatea și se adresa unei femei, îndeosebi femeile îngroșând coada.

— De ce stați aici, doamnă?

— Ca să cumpărăm cartea.

— Care carte?

— Păi nu știți? Aia scrisă de consiliera președintelui Tătaru... Cum o cheamă?

— Iolanda Predoiu.

— Așa... A scris o carte de care vujește lumea.

Toată săptămâna se vorbise într-adevăr pe televiziuni despre cartea *Din culisele palatului prezidențial*, se organizaseră mese rotunde cu invitația autoarei, se comentase ardent evenimentul. Fosta consilieră, căreia nu i se putea tăgădui că ar cunoaște temeinic tainele Cotrocenilor, venea cu dezvăluiri picante din relația lui Hanibal Tătaru cu Selena Curdea, vajnică ministresă, candidată la alegerile prezidențiale de astă-toamnă, când fusese susținută pătimaș de protectorul ei, iar acum arestată în beciul Poliției Capitalei pentru corupție și afaceri oneroase în detrimentul statului. Dacă iubirea celor doi se fructificase cumva, rămânea o nebuloasă, dar cartea trebuie că aducea lumină în acest caz care ținea pe jar lumea. Interesul publicului feminin urcase la cote maxime.

— Iar la coada cealaltă ce carte se dă?

— A domnului președinte Hans Kloss. La ea s-a așezat soțul meu.

Și cartea *În pas avântat* stârnise vâlvă, ce e drept mai moderată decât a Predoaicei. Era a doua care îi apăruse proaspătului președinte de când preluase puterea și povestea despre confruntarea sa în alegeri cu Mugur Pivniceru, evident și despre izbândă, deci se adresa publicului masculin, dar femeile o râvneau pentru autograf.

Adamii urcară terasa bufetului să se așeze la o masă, pe de o parte să se dumirească pe deplin dacă văd bine ce văd, cozi la cărți, și, dacă erau, să le contemple pe săturate, iar pe de altă

parte să-și mai tragă puțin sufletul: drumul lung și ora de stat în picioare la biserică le înmuiase deja oasele. Silvestru plecă să aducă două sticle cu apă: plată pentru Fana și carbogazoasă pentru sine.

— Te așteptai la priveriștea asta, soție? întrebă el când se întoarse.

— Loc. Ne-a luat frumosul în primire de la început.

— Să se mai spună că nu cumpără și nu citește lumea cărți.

— Mda...

Nu era o nălucire: cozile se îndesau și se lungeau văzând cu ochii. Nu puțini dintre cei care se apropiau pe cărare, după ce luau cunoștință cu faptul, se așezau cuminiți la un rând sau altul. Silvestru cu Fana adăstară pe terasă până nu le mai văzură capătul. Se prefigura prelungirea programului de vizită a târgului peste ora de închidere, dacă o impunea cererea. Adamii se strecurară în pavilion pe lângă coada lui Kloss. Standul care îi era rezervat se afla la câțiva metri de intrare. În pas avântat, cu fotografia președintelui pe prima copertă, trona în zeci de exemplare pe toate etajerele rafturilor și pe mesele din jur. În spatele șefului de stat, distingându-se de personalul editurii care oficia serviciile de gazdă și se foia încolo și-ncoace, străjuiau doi zdrahoni vigilenți cu ochii pironiți pe om și pe mișcărilor lui. În afara cumpărătorilor ce se perindau pe dinaintea lui Kloss, fericiți pentru autograf și strângerea de mână, mai asista la eveniment o mulțime curioasă ținută la oarecare distanță de alți străjeri; nici fotoreporterilor, care se călcau pe picioare, nu li se îngăduia să depășească o anumită limită. Manifestarea era învăluită mai degrabă de un aer sobru-oficial, decât de unul destins și animat. Președintele își refuza, imperturbabil, orice efuziune. Adamii se opriră și ei un minut, mai departe, să privească și să se minuneze de tablou. Ce pasiune misterioasă îi împingea pe oameni să scrie cărți? Hans Kloss, ca președinte, își era suficient sieși. Ținta pentru care luptase și-o atinsese. Acum ar fi trebuit să-și propună o țintă nouă: să-și facă bine treaba și să-și vadă de înalta-i misie, pe care în urmă cu șase-șapte luni abia dacă spera s-o dobândească. Și nu fiindcă se confrunta în alegeri cu peste o sută de

candidați, și asta, dar doi dintre ei îi păseau în față. Și mai erau și alții redutabili între cei 112... Silvestru zâmbi visător: când se dusesse în noiembrie să voteze pentru primul tur, se pomenise cu totul inexplicabil înscris și el pe Buletinul de Vot în înșiruirea de candidați. S-a mirat cât s-a mirat, dar a trecut lucid peste bizarerie și l-a votat senin pe preferatul său, Liviu Mareș, conștient însă că nu i-o va lua înaintea lui Mugur Pivniceru, principalul favorit. În turul următor a ieșit președinte în chip nesperat Hans Kloss. Care s-a chitit pe scris și lansează acum al doilea volum.

— Haidem și dincolo, bărbate! îl smulse Fana pe Silvestru din reverie.

— Haidem! se întoarse el pe călcăie.

Nu făcu doi pași că se auzi strigat din spate:

— Domnu, domnu...

O vânzătoare de la stand îl urmărea să-i dea o carte.

— Din partea editurii și a domnului președinte.

— Sărut mâna, o primi el amuzat.

Deschizând-o, află dedicația la locul cuvenit: *Competitorului meu de la prezidențiale, Silvestru Adam, cu stimă*. Răsfoi cartea incitat: în prima jumătate, pe două pagini și pe două coloane, era transcris tabelul cu numele celor 112. Al nouăzeci și patru: Silvestru Adam.

— Îți vine să-ți crezi ochilor? își arătă Fana uimirea.

— Mi se pare normal, se împăună el.

Se mai felicita și pentru că, la vreo lună după alegerile din toamnă, avusese inspirația să-i povestească Fanei întâmplarea ciudată de la vot. Ce înseamnă să nu ascunzi lucruri soției! Pe unde ar fi scos astăzi cămașa?

În drumul spre standul concurent, nimeriră printre rafturile unei edituri domnoase care etala numai celebrități străine și autohtone. Era mare foială aici, însemn că unii cititori mai căutau și altceva, nu numai minunățiile după care se prăpădea mulțimea. Silvestru își găsi și el romanele jinduite. Întâi, *Strada Dughenelor* întunecoase al lui Patrick Modiano, premiant Nobel. Îl coborî de pe etajeră, îl întoarse pe o parte și pe alta, citi referințele de pe spate, îl frunzări, trăind clipe de adevărată încântare.

La fel procedă și cu *Supunere* de Michel Houellebecq. Un afiș anunța că autorul își lansase cartea chiar ieri, la stand; pe Silvestru îl încercă un sentiment de frustrare. Dacă ar fi venit însă ieri, ar fi lipsit astăzi, căci nu l-ar fi ținut balamalele să viziteze târgul două zile consecutive. Se consolă cu faptul că, în fond, găsise romanul. Avea bani să mai cumpere unul, economisise suficienți din indemnizațiile lunare cu care îl blagoslovea Fana când primea pensia, dar văzându-și soția că alesese și ea ceva, se apropie să se uite. *Serata* de Dominique Kamara. Se bucură pentru achiziție. La casă le plăti pe câteșitrele volumele, rămânând lefter.

Mulțumiți amândoi pentru cumpărături – își îndepliniseră obiectivul principal plănuț –, nu se mai opriră până la standul consilierii Tătarului. Amplasat strategic la intrarea dinspre răsărit, să nu se împungă cu al lui Hans Kloss, era mai însuflețit decât acela. Nu existau bodyguarzi s-o ocrotească pe autoare, ori să delimiteze cumpărătorii de băgătorii de seamă sau de cei care furau rândul, de aceea lumea vocifera și se frământa. Două femei porniseră harța.

— De ce nu stați, doamnă, la coadă? sări una. Ori noi așteptăm de un ceas ca proștii, iar dumneavoastră...

— Dacă nu vă supărați, eu nu solicit autograf.

Răspunsul o lăsă un moment fără replică pe protestatară.

— Și de ce luați două cărți, ca să nu se ajungă și pentru cei de afară?

— Una nu este de aici, arată doamna interpelată cartea cu fotografia președintelui.

Iarăși un blocaj scurt.

— Tot fără autograf și aia?

— Ba nu, uitați! îi dezvălui pe pagina de gardă semnătura lui Hans Kloss.

Ca să nu se dea bătută, cârtitoarea trase concluzia:

— Asta e lumea, nu o poți schimba.

În răgazul cât se potoliră spiritele, Fana îi ceru părerea lui Silvestru:

— Să ne uităm o fi voie?

— Îmi închipui că da: nu deranjăm pe nimeni.

La mesele alăturate, pe care odihnea *Din*

culisele palatului stivuită în teancuri înalte, nu era nimeni. Toți o cumpărau pe necercetate, duși de val, avizi de cancanuri. Fana luă un exemplar și începu să caute ceva anume. Cât exploră ea volumul, Silvestru deschise și el altul și citi la întâmplare un paragraf. Da, îl așează frumos la loc. Nu-și exprimă impresia, că poate Fana dorea cartea, măcar și ținând cont de circumstanța că Iolanda Predoiu îi fusese elevă la Școala I. Gh. Duca din Panduri. O întrebă pe un ton afabil:

— O vrei?

— Mă uitam să văd dacă se vorbește undeva explicit despre amorul dintre Curdea și Tătaru... Cred că e o mare păcăleală.

Nu-i confirmă bănuiala, tot din curtoazie. Dar bineînțeles că așa sunt seduși naivii: uite bomba, nu e bomba. O tânără se apropie radioasă de Fana:

— Pofțiți un dar din partea noastră și a fostei dumneavoastră eleve.

— A, mulțumesc! se luminează la față Fana. Spuneți-i și ei că îi mulțumesc și că o sărut.

Își întretăie pentru o secundă privirile cu ale consilierii de la masa asaltată de admiratori și își transmiseră gândurile de afecțiune. Citi dedicația: *Doamnei mele profesoare, Ștefana Adam, cu dragoste*. Conveni că mai sunt și oameni recunoscători. Deci nu rămăsese mai prejos de Silvestru, își luase și ea partea. Bune, rele, cele două cărți le intraseră în sacoșă pe gratis și cu omagii, nu mai puteai cârți pe seama lor. Calul de dar nu se caută de dinți.

Porniră să se plimbe prin târg degajați și ținându-se de mână, cu scurte escale în fața tarabelor mai interesante, petrecându-le la pas pe celelalte. Câte cărți, câte cărți! Nu se vindeau, însă erau frumoase. Sau nu se vindeau să se golească rafturile. Nicăieri nu se întâmplă asta și nici nu s-a întâmplat vreodată. Cărțile e bine să prisosească, decât să lipsească. Unde prisosesc e și spiritul efervescent. Unde nu, nu! Era reconfortant să te preumbli printre ele, să le privești. Și rumoarea din târg era reconfortantă. Fiind ultima zi de vizită, sporise afluxul de cumpărători. Poate că nu era decât o poveste că nu se vând cărțile. Atunci de ce le-ar mai publica editorii? Ei, Adamii, aveau sacoșă plină, la fel, sau și mai și, alții.

La un stand văzură un afiș uriaș cu poza lui

Gigi Bârsan. Alaltăieri onorase târgul ca oaspete, își lansase tratatul. Ce spectacol va fi fost, ce duium! Pierduseră. Să le pară rău?... Prinseseră astăzi două spectacole similare... Din loc în loc se intersectau cu scriitori. Defilau agale pe intervale, tot spre încântare. Era sărbătoarea lor, se mișcau în mediul lor...

Cu surle și trâmbițe își făcu apariția un poet extravagant, îmbrăcat în frac, cu papion la cămașă, iar pe cap cu melon, arhicunoscut altminteri, fiind o prezență nelipsită de la edițiile de primăvară și de toamnă ale târgului. Extravaganța nu-i era conferită propriu-zis de vestimentație, ci fiindcă ducea pe creștetul capului, cocoțat pe gambetă, un cocoș roșu, surprinzător de liniștit și foarte drăgălaș. Poetul ținea în mână ridicată o goarnă și clama îndemnuri și invitații fie la cumpărături, fie la vreo lansare sau alta, întărindu-le cu sunetele stridente ale trompetei. Îl urmăriră, dimpreună cu asistența ocazională, până se depărtă.

— Ți-a plăcut?

— Plăcut.

Își reluară plimbarea. Dădură roată întregului târg, își clătiră ochii în destul și reveniră în zona centrală. La o editură de top se punea de o lansare. Situată între standurile pricopsite la care predominau Hans Kloss și Iolanda Predoiu, editura, cu tot prestigiul ei, se afla cumva între ciocan și nicovală. La târg așa stă treaba, altfel n-ar fi târg. Un grup răzlețit de vreo douăzeci de oameni aștepta în tăcere, atașându-i-se încet-încet alți curioși. Dacă numărul va crește pe parcurs până spre cincizeci de inși ar fi fost extraordinar, deși succesul lansării era asigurat și cu patruzeci, ho-ho! Sosise ora, își făcură apariția protagoniștii.

— Ștefan Manea! exultă Fana recunoscându-l pe scriitor.

— El. Ne-am brodit bine.

Un monstru sacru. Înainte de Revoluție fusese inclus în manuale, Silvestru îl predase la clasă, la capitolul *Literatura contemporană*. Apoi ieșise din cărți, cu schimbarea ierarhiilor, a programelor școlare, a afinităților, ceea ce nu însemna că nu rămăsese foarte important. Silvestru îl invitase în două rânduri la Liceul Mihai Eminescu, unde îi organizase întâlniri pompoase în amfiteatrul arhiplin cu elevi și îi facilitase

o difuzare consistentă a cărților. Avea parte de o plăcută șansă acum să asiste la lansarea romanului *Marșul impostorilor*.

— Pe critic îl știi?

— Cum nu?... Eugen Negoescu.

Tot cu o cotă uriașă în literatură. Critici de vază erau și editorul și redactorul-șef al revistei pe care Manea o conducea.

În ultimul an, scriitorul stârnise polemici aprinse declanșând un război deschis cu elitele. La optzeci de ani își permitea să fie onest. În această zaveră câștigase mulți partizani, răsăriseră și contestatari. Printr-un efect adiacent își crescuse popularitatea. Uite cum se adunau oamenii.

Prezentările fură elogioase de bună seamă. Maestrul, cu un verb bogat și expresiv, vorbi ultimul, *pour la bonne bouche*. Se strânsese până la sfârșit suta de auditori și, chiar dacă mai plecară vreo duzină când începu el să împartă autografe, optzeci-nouăzeci de exemplare din romanul său tot vându, o performanță pentru un scriitor român, iar pentru editură o afacere, considerând și exemplarele cumpărate în zilele anterioare.

Silvestru tânjea să-i cumpere *Marșul impostorilor*, dar își cheltuise economiile pe cărțile de mai înainte. Fana îl mirosi:

— Ți-am rămas datoare adineauri, îți reîntorn banii?

— Te rog.

Până să-i dibuie ea în poșetă, ședința de autografe se sfârși. Îl văzu însă pe Ștefan Manea că îl cheamă cu un gest discret. Când se apropie, maestrul se ridică în picioare, îi strânse mâna și îi întinse romanul.

— Nu m-ați uitat, domnule Manea.

— Am îmbătrânit noi, dar ținere de minte mai avem.

Dedicația o măguli îndeosebi pe Fana: *Toate urările de bine Profesorului Adam și Distinsei Sale Doamne*. Ieșiră din târg cu sacii plini în căruță. Traversară terasa bufetului, aflată în cale, și o luară printre cele două cozi. Acestea se mai micșoraseră, erau precum le găsiseră la sosire. Pe aleea mare curgeau neconținut oamenii, atrași de mirajul cărților.

(Din volumul *Prin Bucureștiul magic*)

FARMECUL DISCRET AL LUCRULUI BINE FĂCUT NOTE PE MARGINEA UNEI EXPOZIȚII

Florin POPESCU

Între 4 august și 26 septembrie a.c. Consiliul Județean Teleorman și Muzeul Județean au organizat, la sediul muzeului, o interesantă expoziție temporară intitulată „Între adevăr și legendă – măguri și gorgane din județul Teleorman”, expoziție inedită prin tematica propusă, grupând în general piese aflate de regulă în colecțiile permanente ale muzeului, dar și reproduceri ale unor exponate aflate astăzi în posesia altor colecții muzeale, însoțite de prezentări succinte, dar necesare înțelegerii adecvate a demersului propus, de imagini și hărți utile vizitatorului interesat, expuse într-o manieră cursivă, clară și ingenios articulată (identificăm aici și influența experienței didactice a realizatorului expoziției; credem că nu exagerăm afirmând că, pe alocuri, expunerea capătă accentele unui curs de arheologie). Sunt binecunoscute atenția și interesul de care s-au bucurat movilele făcute de om în cultura populară românească, în care erau de regulă atribuite unor uriași sau *jidovi* (aceștia cărând pământul cu poala...), uneori altor ființe la fel de fantastice și în care de multe ori li se atribuiau comori fabuloase, în general blestemate. Expoziția își propune să prezinte istoricul cercetărilor arheologice întreprinse în siturile de acest tip de pe teritoriul județului Teleorman, principalele descoperiri, tehnicile și metodele folosite în studierea acestora, să sublinieze importanța lor pentru patrimoniul național și să semnaleze apăsătorul pericol imens al distrugerii/amenințării cu distrugerea, veritabil atentat la istoria noastră!

Obiect al cercetărilor arheologice încă de la sfârșitul secolului al XIX-lea, măgurile antropice au fost împărțite de arheologi în tell-uri (sate preistorice, formă de așezare cunoscută încă din neolitic, marea majoritate aparținând culturilor Boian, Gumelnița și Sălcuța, pe alocuri și Cucuteni), tumuli (morminte folosite într-un vast orizont temporal, între mileniul III î. Hr. și sec. III d.Hr.; majoritatea acestora au cunoscut



în mormântări succesive, mai ales prin depuneri în mantaua lor; inventarul acestora este în general modest, existând însă și tezaure impresionante – Peretu; pentru teritoriul județului Teleorman s-au identificat peste 400, cca. 60 provenind dintr-o localitate sugestiv numită... Măgura) și construcții defensive (mult mai rar; în epoca romană; o completare: și construcțiile epocii romane și imediat postromane au fost atribuite în cultura populară unor uriași, numiți *novaci*, ne-o preciza Zagoritz încă din 1914), la care putem adăuga movilele-semne de hotar (un singur exemplu dintr-un dosar foarte vast: recent, în nr. 6 (40) al *Memoriei Oltului și Romanaților*, prof. Mihai Barbu publică mai multe documente și hotărâri ale Comisiei județene Olt de expropriere, privind moșia Massu din Floru-Olt, și în care se menționează o „măgură făcută pe teren” pentru delimitarea terenului expropriat sau „măguri făcute pe teren” pentru determinarea întinderii suprafețelor). Îndeosebi pentru cultura Gumelnița, forma caracteristică a așezării o constituie movila (tell-ul), caracterizată prin locuirea intensă și îndelungată, pe parcursul a mai multor generații, a unui spațiu restrâns, și adăpostind rezultatele diverselor activități umane: resturi de locuințe sau de alte construcții, vetre de foc, artefacte (vase ceramice, unelte de piatră, os, corn, cupru, obiecte de podoabă; de un interes particular ni se par figurinele zoomorfe

miniaturale), resturi cu caracter menajer (oase de mamifere, păsări și pești, valve de scoici). Stratigrafia tell-urilor este deosebit de complexă, uneori putând atinge și grosimi de 12 m (tell-ul gumelnițean de la Hârșova). În linii mari această stratigrafie cuprinde niveluri suprapuse de resturi de locuințe de suprafață, construite din paie, locuințele fiind neincendiate, incendiate parțial sau total, zone de pasaj dintre ele, depuneri diverse ce formează zone menajere, nivelări ale unor straturi, nivele de inundații sau de abandon etc. Caracteristic nivelurilor mijlocii sau inferioare ale tell-urilor este starea deosebită de conservare a materialelor, inclusiv a lemnului necarbonizat sau a papurei. Minuțiozitatea arheologului și rafinamentul tehnicilor moderne de cercetare (inclusiv fotografiile aeriene) au permis observarea unor detalii constructive precum: forma perfect circulară a majorității acestora (de asociat cu o anumită *forma mentis*, în care se concentrează convingerile, idealurile, superstițiile, ritualurile și abstractizările unei comunități), lipiturile de pereți sau de vatră, nivelurile succesive de podele. În zonele exterioare locuințelor, zone de pasaj sau menajere, nivelurile de depuneri sunt foarte fine, uneori de câțiva mm. În privința mărimii tell-urilor, organizatorii expoziției redau și clasificarea operată de Ioan Pătrașcu; a) cu diametrul de până în 20 m; b) între 21 și 40 de m; c) între 40 și 60 de m; d) între 61 și 80 de m; e) peste 80 de m, în timp ce înălțimea acestora este decisiv influențată de intervenția ulterioară a factorului antropic. În privința amplasării tell-urilor, este încă operabilă o clasificare mai veche aparținându-i lui Sebastian Morintza) situate pe boturi de dealuri sau pe promontoriile unor terase înalte; b) situate pe înălțimi sau în locuri ceva mai ridicate față de zona înconjurătoare, folosind martorii de eroziune din terasa râurilor; c) poziționate în șesurile luncilor, pe marginea lacurilor sau pe locuri foarte puțin accidentate, care oferă posibilități naturale de apărare. Tell-urile din județul Teleorman sunt în general situate în luncă, altele – pe promontorii ale terasei în lunca inundabilă azi, dar posibil și în trecut. O altă noutate prezentată publicului de expoziția noastră este existența unor așezări (Negreni) pe cursul unor ape azi dispărute.

Numeroase în această parte a țării, tell-urile (cuvântul provine din arabă, movilă, măgură) fac din județul Teleorman județul cu cea mai mare concentrare de așezări de tip tell identificate până în prezent (peste 40), astfel încât interesul arheologilor, al învățătorilor (aceștia semnalează existența măgurilor de la Balaci și Tecuci - Kalinderu, în răspunsurile la chestionarul inițiat în 1871 de Al. Odobescu), funcționarilor publici (P. Georgescu, în *Dicționarul* său publicat în 1897, semnalează legende locale din multe astfel de situri, precum cele de la Siliștea-Gumești și Tecuci-Kalinderu), geografilor (Liliana Nedeloaie le acordă un spațiu amplu în teza sa de doctorat susținută în noiembrie 2009 la Facultatea de Geografie a Universității din București, teză dedicată habitatului în Câmpia Boianului; pentru autoarea noastră, tell-urile eneolitice, aparținând culturilor Boian și Gumelnița, sunt situate în luncile sau pe terasele râurilor, terenul pe care se amenajau acestea era ușor supraînălțat, aveau valuri de pământ și șanțuri de apărare naturale/artificiale; diametrul era cuprins între 30 și 120 metri, înălțimea variind între 3-15-60m; dispar spre sfârșitul mileniului II – începutul mileniului I î. Hr., prin incendierea lor de către populații venite din estul Europei; în privința tumulilor, aceștia sunt morminte așezate pe terasele râurilor Vedea și Călmățui pentru zona de interes a autoarei, la distanțe de 150-200 m; precizarea că unele opinii ale autoarei nu sunt împărtășite de arheologi sau istorici este de la sine înțeleasă, meritoriu rămânând efortul de a se apleca asupra importanței habitatului în tell, și de semnalat contribuțiile venite din domeniul toponimiei, etnolingvisticii etc. De departe însă contribuția decisivă la tratarea măgurilor într-o manieră științifică a avut-o arheologia, începând cu Cezar Bolliac (care semnalează în *Excursiunea arheologică din anul 1869* așezarea de la Alexandria - „Gorgan” și pe aceea de la Calomfirești), continuând cu D. Butculescu (care cercetează tell-ul de la Balaci-Pădurești, în 1871-1872, și pe acela de la Calomfirești – „Măgura Calomfirescu”, în 1873; de subliniat fenomenul specific epocii, ca săpăturile arheologice să fie organizate și conduse de proprietarul moșiei), V. Christescu și Vl. Dumitrescu (în 1929 efectuează cercetări la Conțești), M. Petrescu-Dâmbovița

(cercetări în 1948 la Blejești; inspirată decizie de a expune și notițele de săpătură ale acestui „patriarh al preistoriei”), Hortensia Dumitrescu (deschide în 1949 șantierul de la Zâmbreasca), cunoscând o atenție deosebită în studiile lui Ioan Spirea (care considera că *Dacă Egiptul este un dar al Nilului, Teleormanul arheologic este un dar al celor 16 cursuri de apă care-l străbat*; în studiile și articolele sale a repertoriat, cartografiat și evidențiat importanța descoperirilor de acest tip, acordând o atenție deosebită teritoriului fostului raion Roșiorii de Vede; cititorul atent va înțelege imediat că această precizare nu e deloc inutilă...), continuând cu Ecaterina Țânțăreanu (fost director al Muzeului Județean; printre altele, are meritul de a fi publicat răspunsurile la *Chestionarul* lui Odobescu, nu doar document istoric de maximă importanță, ci și pagină a mentalității tradiționale), Radian Andreescu (coordonatorul șantierului arheologic de la Vitănești – „Măgurice”, deschis în 1993 și continuat și astăzi; aceste cercetări vor fi cuprinse într-un program româno-britanic de studiere a neoliticului și eneoliticului, extins și la Lăceni, Măgura – „Bran” și Alexandria – „Gorgan”, adevărată școală de arheologie contemporană, ale cărei rezultate în privința modernizării cercetării, a rafinării tehnicilor și metodelor, a abordării multi- și transdisciplinare cu greu pot fi subestimate), regretatul Ioan Pătrașcu, Pavel Mirea (actualul manager al Muzeului, coordonatorul unui ambițios program de cercetare arheologică desfășurat sub egida Muzeului, și autorul, printre multe altele, al unui articol sugestiv intitulat *Înainte de piramide...*), iar în ultima vreme Ion Torcică (muzeograful însărcinat cu realizarea acestei expoziții, căruia ținem să-i mulțumim și pe această cale pentru amabilitatea cu care ne-a oferit informații și să-l felicităm pentru înalta ținută științifică, muzeală și didactică a demersului său), lista fiind desigur mult mai amplă...

Cititorul acid ne-ar putea reproșa că aceste considerații se abat de la profilul revistei, ceea ce ne îndeamnă să precizăm că, pentru autorul acestor rânduri, expoziția *Între adevăr și legendă - măguri și gorgane din județul Teleorman* reprezintă, prin tematică, proiectare, expunere și profesionalism, ceea ce un clișeu al noii limbi de lemn numește „un model de bună practică”, întru

totul recomandabil de a fi popularizat (și urmat!) și de alte instituții, județene sau de alt profil... Acestui cititor i-aș adresa rugămintea de a-și pune, și nu retoric, o altă întrebare: de ce astfel de acțiuni lipsesc din județul Olt? Subscriem întru totul aprecierii d-lui Pavel Mirea: *Povești de istorie suprapuse în straturi de pământ asemenea filelor unei cărți, așezările gumelnițene nu au nimic din spectaculosul unor alte monumente arheologice; dar, dacă așa stau lucrurile, de ce n-am aprecia și farmecul discret al unor astfel de descoperiri, de ce am prefera straturilor multiple fațada strălucitoare uneori dar nesusținută de nimic, de ce nu am completa informația cu încă o poveste, prea rar spusă? În plus, evenimentul descris are și darul de a ne oferi posibilitatea de a semna, o dată în plus, importanța istorică a sitului din Tufeni – Măgura Șarpelui, teritoriul Tufeniului, cititorii știu prea bine, aparținând istoricului județ Teleorman, de la reforma administrativă a lui Constantin Mavrocordat până la instalarea regimului comunist, sit distrus în cea mai mare parte de nepăsarea instituțiilor abilitate (remarcați, vă, rog, eufemismul exprimării), înconștiența publică sau pur și simplu dezinteresul cvasigeneralizat punând problema extincției sale într-un timp atât de scurt, încât demersul nostru ar merita să poarte subtitlul S.O.S.: *Monumentele Oltului, în pericol!**

Tell-ul gumelnițean de la Tufeni s-a bucurat de atenția unui împătimit arheolog și istoric al zonei, Ioan Spira (cel care l-a definit ca atare și l-a introdus în circuitul științific; acesta semna și numeroase analogii, așezări documentate pe malurile unor râuri/pârâuri precum Urlui, Vede, Tecuci, Burdea, Tinoasa, Căinelui; ne limităm la a le aminti pe cele din imediata apropiere de Tufeni: Tecuci, Balaci, Siliștea-Gumești), ale cărui cercetări au fost adâncite de Ecaterina Țânțăreanu (fostă directoare la Muzeul Județean Teleorman); a făcut obiectul unui sondaj arheologic întreprins de Muzeul Argeș în 1968 (cu rezultate nesemnificative și nepublicate, din câte cunoaștem, și cu caracter de salvare, sondaj impus de declanșarea amenajării exploatarei petrolifere, exploatare care a și condus la distrugerea semnificativă a sitului), a fost cercetat prin periegheze (2004, 2006) de Dragoș Măndescu, Marius Păduraru și Remus Cârstea,

de la Muzeul Județean Argeș, ocazii cu care au fost recoltate așchii de silex, datate „din neolitic (cca. 6000-2700 î. Hr.) sau epoca bronzului (cca. 3200/2700-1500/1200 î. Hr.)” și a prilejuit numeroase descoperiri, ignorate sau pierdute astăzi.

Prima atestare a sitului Tufeni – Măgura Șarpelui va constitui subiectul unei intervenții ulterioare, neputând fi expediată în cuprinsul acestui articol.

O altă prezență în corpusul documentelor privind Măgura Șarpelui este oferită de Pantele Georgescu, în *Dicționarul geografic, statistic, economic și social al județului Teleorman*, București, 1897, p. 325: *În partea despre Nord Vest a comunei (Tufeni), în pădure, este Măgura Șarpelui, înaltă de 35 metri, iar ocolul de 200 metri. Se povestește din bătrâni că în această măgură și-ar fi aflat culcușul un șarpe colosal, care ajunsese spaima locuitorilor din satele de prin prejur. Gaura prin care intra șarpele se vede și acum. Toate încercările făcute pentru a ucide fiara au rămas zadarnice, neizbutindu-se nici un om a se expune, cu toate că se pusese bun preț pe capul șarpelui. În fine, tot legenda ne-o spune, șarpele ar fi fost omorât de un osândit la moarte, ca preț al iertării lui. De la acel năprasnic șarpe ar fi rămas numele măgurii.*

În romanul autobiografic *Noaptea salcâmlor*, semnat de Ion Georgescu, un spațiu amplu este alocat prezentării legendei Măgurii Șarpelui din Tufeni, într-o variantă mai amplă decât aceea redată de P. Georgescu, și suntem nevoiți în acest punct al discuției să reproducem în extenso fragmentul în cauză, piesă a corpusului de documente relativ la tell-ul nostru, măturie, printre altele, și al modului în care se întrețin legendele: *Spațiul cu iarbă groasă stă ca o poală a întregului sat din vale. Dincolo de el, în susul râului, către satul Bădești, se înalță misterioasă Măgura Șarpelui. Între ea și Vedea, stă ca un plămân al locurilor o altă întindere de pădure, pădure cu stejari din veacul trecut. Profesorul Paraschiv Postelnicescu cerceta Măgura și explica rațional existența ei, socotind-o un mormânt scitic uriaș sau o formațiune geologică preistorică, pe care apele râului au rotunjit-o în timp și ea a rezistat apoi ploilor și vânturilor datorită structurii sale pietroase. Ceea ce-l fascina pe acest istoric era însă legenda ce-i adusese numele de Măgura Șarpelui.*

Se spunea că odinioară își avea în ea culcușul un șarpe uriaș, atât de uriaș încât atunci când sorbea apă din râul Vedea, aflat la un kilometru de cuibul său, coada abia îi ieșea de sub deal. Era teroarea satelor din jur, îndrăznind de multe ori la oameni. Înghițise chiar un convoi de nuntași ce trecea prin apropiere. Doar un meșter făurar i-a venit de hac aruncându-i în gură saci de lână sau fiare înroșite în foc. Era doar o poveste păstrată în mitologia locală, dar chiar și într-o legendă găsea profesorul Postelnicescu o realitate științifică, pentru că în orice fabulație e și un sâmbure de adevăr. El ridică ipoteza existenței unui animal preistoric uriaș, o relicvă a trecutului imemorial, când planeta era populată de asemenea ființe.

Legendele privind Măgura Șarpelui din Tufeni se prelungesc în poezia populară, ca și în muzică, Veronica Constantin amintind recent, în paginile revistei noastre (*Șarpele în țara Oltului ciscarpatin*, II, *OltArt*, nr. 1(10), p.76), circulația unui *Cântec al șarpelui* inclus de I. Nijloveanu în antologia *Poezii populare românești. Balade, doine...*, vol. I, 1989, cules în Tufeni de la Ion Pleașă, lăutar, 33 de ani, în 1957. Tot referitor la tradițiile populare se confirmă pe raza comunei Tufeni acele credințe care informau despre flăcări jucând pe comori, flăcări care apar în ajunul Crăciunului și al Anului Nou, de Paște sau în noaptea de Înviere, de Sf. Gheorghe și de Sânziene, și indicând locuri unde au fost ascunse tezaure. Poate nu este lipsit de interes să precizăm că în cultura populară din Tufeni legenda Măgurii Șarpelui era atât de importantă încât, atunci când, în urma inițiativei lui Spiru Haret de ridicare a nivelului economic al populației, s-a votat, în 1903, legea băncilor populare și a Casei centrale, Banca Populară din Tufeni a primit denumirea de *Măgura Șarpelui* (la alegerea acestui nume a contat și vecinătatea dintre Tufeni și Mozăceni, teritoriul ultimei comune, azi sat arondat comunei Bârla, județul Argeș, fiind înglobat zonei de acțiune a Băncii din Tufeni, și era necesară o denumire care să amintească un obiectiv de interes major pentru ambele localități, situat la granița dintre ele).

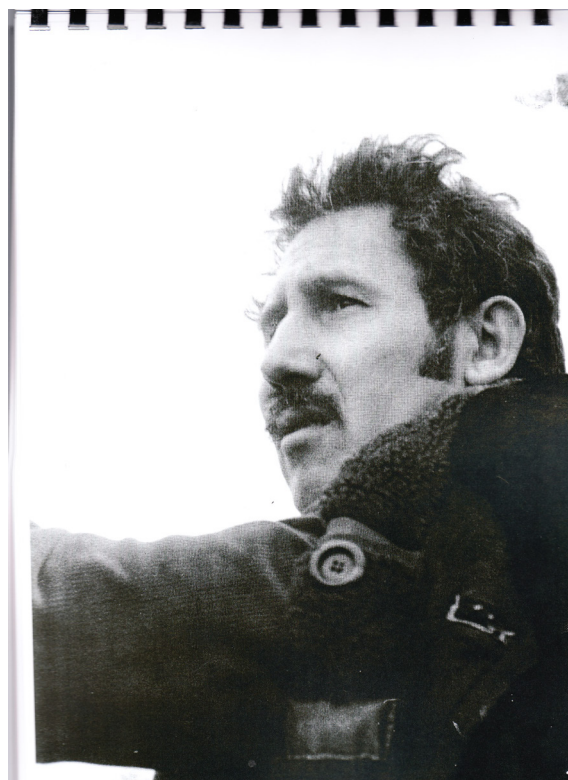
Semnalarea sitului Tufeni – Măgura Șarpelui devine astfel parte integrantă a demersului recuperator găzduit generos de *OltArt*...

ORIGINALITATEA ȘI FARMECUL *JURNALULUI* SORESCIAN

Maria IONICĂ

Am făcut ocolul pământului / Pentru că tot îmi stătea în drum. Versurile poeziei *Ocol* (volumul *Fântâni în mare*) vizează, șarjând, faptul că Marin Sorescu a fost, vreme de câteva decenii, un veritabil și avizat ambasador al culturii și literaturii române. Sub pretextul că singurul printre poeți a beneficiat de anumite avantaje pe vremea comunismului, având mai ales posibilitatea de a călători în străinătate, unii disidenți postdecembriști uitau că, de fapt, opera i-a purtat acestuia pașii prin lume: poezia tradusă în mai multe limbi/țări și dramaturgia pusă în scenă/interpretată de regizori celebri/mari actori solicitau prezența autorului la festivaluri, colocvii și seminare literare internaționale.

Marin Sorescu nu a uitat de unde a plecat, dimpotrivă. O dovedește felul cum descrie cele văzute prin lumea largă, cu lux de amănunte, pentru ai săi (v. volumele cu scrisori trimise familiei sau cunoscuților) și, în general, pentru românii care, majoritatea, nu puteau trece odinioară de granițele patriei. Așa se face că, deși era cumva împotriva ideii de *jurnal*, scriitorul sacrifică din puținele clipe de răgaz, consemnând impresii, publicate fragmentar, începând cu 1970, în reviste ca „*Literatorul*“, „*Luceafărul*“, „*România literară*“, „*Contemporanul*“. În 1999, la trei ani după trecerea sa în neființă, îi apărea volumul *Jurnal*, cu subtitlul *Romanul călătoriilor*. Prefața, semnată de autor, enumeră câteva izbânzi ale speciei, văzută „ca document abisal al personalității în desfășurare“. Observând că „bântuie atâtea feluri de jurnale câți autori de jurnale există“ („jurnalul telegrafic al lui Maiorescu [...], roman indirect, practicat de Eliade [...]. Pașoptiștii au introdus, prin Heliade Rădulescu, jurnal - pamflet, jurnal intim - politic, un prilej de a te răzbuca pe adversar



și de a te justifica în fața istoriei“), el efectua o inedită clasificare la nivelul speciei, declinându-și preferințele și, recunoscând, malițios, că unii autori „sunt mai buni în jurnale, decât în literatura lor“.

Ca lectură, agreează acest tip de scriere: „Mi-aș dori ca literatura noastră să fie mai bogată în documente de însoțire; scrisori, memorii, jurnale, carnețele cu numere de telefon... Ce mult a făcut pentru aura în posterioritate a *Junimii*, cartea lui Panu, *Amintiri de la Junimea*“. Însă, cu o condiție: „Să nu-l scrie chiar oricine“. Și-i găsește jurnalului câteva cusururi: „Devii propriul tău personaj și te tot întâlnești cu tine până la năuceală. Ce-ai văzut tu, ce-ai gândit tu, ce ți s-a spus ție, ce-ai mâncat tu, [...] agasând toată lumea cu călătoriile tale, când orice cititor, fie el și olog, ar vrea să fie el cel care umblă (chiar și în cărucior) și să se minuneze

el de *spectacolul lumii*“; „Scriitorul nu poate fi exact în jurnalul său, în primul rând din cauza familiei. Soțiile sunt curioase ca niște impiegați [...]. Intuind aceasta, scriitorul [...] încearcă să pareze, își simplifică viața sufletească până la Codul stării civile și renunță la tot ce ar putea deranja în dreapta și în stânga. Și atunci, de ce să mai scrie?“.

În dialog cu elvețianul Max Frisch (care vede în jurnal „un mod de eliberare“), Marin Sorescu îi replică jovial: „Aș ține și eu un jurnal, dar mi-e teamă că se citește“! Reținerile sunt justificate, știindu-se faptul că „sistemul est-european de a face turnătorie era să scrii un fel de jurnal, pe care să-l uiți după aceea pe masă. Deci, m-am ferit și de jurnal și de mărturisiri“.

Conștient că „tot scriitorul român ar dori să aibă un jurnal“, autorul se întreabă cine să i-l scrie și cine să i-l păstrează, recunoscând: „Nu sunt în stare să am program fix, zi de zi, ori dacă îl am, nu-l scriu, sau dacă-l scriu, pierd foaia“. O amintire din copilărie pare să-l fi convins, pentru multă vreme, de zădărnicia acestui tip de scriitură: „Copil fiind, am citit pe caldarâmul unui orașel din Oltenia pagini răzlețe, scrise caligrafic, pentru eternitate, de nu știu ce mână încrezătoare în destin. Ploua și literele intrau unele în altele, curgând la vale. N-a fost o viziune în stare să te încurajeze în ale scrisului...“.

Avea, așadar, suficiente motive să decidă: „nu scriu niciun fel de jurnal, căci n-am timp, nici litere, nici spațiu“. Paradoxal și imprezvizibil, cum se poate constata și din creația literară propriu-zisă, autorul făcea o derutantă afirmație-negație într-o paranteză din introducerea la chiar *Jurnalul* său². E drept, apărut postum, prin grija soției. Să fi avut aceasta unele intervenții?! Dacă am lua în calcul cele spuse de autor lui Max Frisch și unele

confesiuni... Gestul rămâne însă meritoriu, mai ales că scriitorul, stingându-se la doar 60 de ani, n-a lăsat un jurnal complet/cronologic (asemenea lucrări alcătuindu-se îndeobște la anii târzii ai senectuții). Pe de altă parte, având în vedere dimensiunile creației artistice soresciene (inclusiv aspectul cantitativ), când să mai fi scris poetul, dramaturgul, romancierul, eseistul, pictorul și un *jurnal - fluviu*?! Să ne mulțumim cu cel care există, pare-se, printr-o minune.

Ar fi de menționat că în literatura română această specie de proză, situată la granița dintre istorie literară și beletristică, are o tradiție considerabilă, întemeietor fiind spătarul Nicolae Milescu, care (în urma activității diplomatice desfășurate între anii 1675-1678, ca reprezentant al Imperiului Țarist condus de Alexei Mihailovici) scria *Jurnalul de călătorie în China*.

Cu lucrarea *Însemnare a călătoriei mele*, Dinicu Golescu dă tonul unei adevărate mode a perioadei pașoptiste. Având oarecare continuitate în epica secolului XX, jurnalul revine în forță după 1989, într-un singur an – 1991 – apărând cel puțin două lucrări însemnate: *Jurnalul fericirii*, de Nicolae Steinhardt și *Jurnalul de la Păltiniș* al lui Gabriel Liiceanu. Dintre izbânzile postdecembriste ale speciei, nu poate fi omis *Jurnalul de la Tescani* al lui Andrei Pleșu. Ultimele două exemple au generat un clișeu constând în menționarea toponimului de care autorii vor să-și lege numele. Înregistrând noul val de interes, Eugen Simion consacră *diarismului* trei volume despre *Ficțiunea jurnalului intim* (2001), veritabil *tratat* privind noua specie de proză (ignorată de unii, blamată de alții, dar citită de mulți cu interes), în care numele lui Marin Sorescu este citat în mai multe rânduri, fie cu *jurnalul* său, fie pentru că apare în confesiunile altora, *juste ori pătimase*.

Din fericire, jurnale interesante și bine scrise, ca și demersurile unor confrăți l-au determinat pe Marin Sorescu să facă, totuși, unele însemnări. În 1972, nota: „Colegul meu polonez Marek mă convinge că e totuși bine să-ți ții un jurnal, notând chiar banalități, de

1 Rusu-Păsărin, G., *Portrete în oglinzi paralele*, p. 19.

2 Ideea consemnării unor note de călătorie a fost abordată în discuțiile dintre autor și fratele său George (nici nu putea fi ocolită, din moment ce se hotărâse. *colecția de ilustrate*): „-George, am până în prezent vreo douăzeci de caiete cu însemnări și impresii din diverse călătorii. Rămâne să le finalizez“ (Cf. Sorescu, G.).

care ți-e silă. Cică, peste ani, aceste banalități te ajută să-ți amintești viața adevărată. (Amănunte pentru memoria afectivă)“. Dar abia în 1981, cu ocazia primei călătorii în Mexic, autorul se hotără: „O să scriu însă un jurnal necontemplativ și nelivresc. Am venit să pun piciorul, să pun mâna, să pipăi, să gust, să miros. Un jurnal al cerului gurii, al buricelor degetelor și al tălpilor. Să stabilesc olfactiv vechimea piramidelor. Să mă fotografiez pe trepte. Pe anumite trepte. Un Mexic senzorial, la primul sistem de semnalizare. Să nu mă las târât în erudiție, aforisme și metafore“. Persistă o umbră de îndoială: „Toată problema e că n-am disciplina lui Giurescu, care, la Seattle, și-a notat în carnețel, sub ochii mei, numele restaurantului unde am mâncat, ce am mâncat, ori disciplina lui Mircea Eliade“. Original ca în tot ce-a scris, autorul hotărăște: „Ceva ca jurnalul și ca romanul“.

Spiritul său de observație reține, curios și neobosit, imagini dintre cele mai insolite și mai amuzante, interpretate în manieră tipic soresciană. „Zgârie-norii umblă în catalige prin New York“, iar hotelul în care stă îi pare „un sandvici de 40 de etaje“; „Veneția e ca un labirint“; în Olanda, iarba e „grasă, domnule, s-o pui pe pâine“ și fermierii cresc vacile „în așa fel că-ți umplu tot ecranul“; „La marginea Marrakechului, pe buza deșertului, cămilele placide rumegă fete morgane. Sunt de fapt dromadere, fac dâră pe cer cu o singură cocoșă“; în Mexic, „O țară suită în pod [...], te împiedici la tot pasul de străchini, oale, statuete holbate, baroce ori hieratice, figurine, cioburi de toate felurile. Mai degrabă ceramiști decât războinici, vechii locuitori cu capul teșit se băteau cu oale, în loc de săgeți. Cioburile intrau în pământ și locul devenea imediat arheologic“; „toate mexicanele tinere sunt gravide și țin câte un copil în brațe“. Din curiozitate, nici „în cartierul deocheat nu strică să-ți arunci un ochi, pentru cultură generală!“...

Poetul este omniprezent: „Vaporul e cât o grădină. Mă plimb printr-o grădină, care, la rândul ei, se plimbă pe mare. Gândurile se plimbă prin capul meu. Totul e limpede“;

„Peșcărușii vin și-mi ciugulesc aspirinele. Ca să nu-i supăr că m-au prins cu mâna goală, le dau ce găsesc prin buzunare. Azi n-o să-i mai doară capul“; „Mansardele cheamă Tour Eiffel, să-l încălzească“; „Câteva camioane cu viței, spre marile abatoare. Unul se uită printre scânduri, cu niște ochi mari, plini de curiozitate. Privirea ni se întâlnește o clipă. Mă impresionează tot mai mult animalele“; „Ajungem într-un loc sălbatic. Doi munți s-au bătut cap în cap și s-au dat la o parte ca să mai respire“.

Tot metaforic, reclamele marilor orașe (nu de pe la noi...) par *liane de culoare*, dar în Peștera Muierilor „pereții picură asudați de învârtirea pământului, ori a astrilor, noaptea. O colonie întreagă de urși de peșteră, care au trecut printr-un cataclism cu sute de mii de ani în urmă, drept care s-au iscalit cu oasele lor, spre aducere aminte [...]. Decor de o mie și una de nopți!“.

Furat de peisaj, jurnalistul-poet recurge și la versificare. Contemplând piramidele, în Mexic se întreba: „Cum au răsărit aceste piramide/ Din ce semințe?“; pe malul Lotrului vede mica *sclipind* în „sute de foițe/ De biblie, repovestind geneze/ Obârșie aici de miorițe“.

Scriitorul a străbătut cu același neastâmpăr și egală încântare plaiurile mioritice, însemnările aducând a *România pitorească* și *Cântarea României*: „Minunată țară care oferă cu atâta generozitate și câmpuri largi de dat bătălii și ascunzișuri unde să-ți lingi rănile. Labirintica noastră patrie“; „Frumoasă priveliște înspre Ardeal! Aerul e tare, plămânii se umflă, ne simțim mândri de țara noastră. Ce Elveția? la lăsați-mă în pace cu Elveția, aud pe cineva“.

Notele de călătorie din *Jurnal* pledează pentru prețuirea Renașterii românești, ale cărei urme se află în monumente arhitecturale, în cărțile vechi și-n spusele oamenilor. Dintre locurile care l-au impresionat pe autor prin frumusețea sau/ și trecutul lor: mănăstirile din Oltenia „îți pot oferi clipe de mare elevație, prin valoarea lor artistică și frumusețea sălbatecă a împrejurimilor“; „Trecând pragul Coziei, intri adânc în istorie“; în Biserica Domnească de

la Curtea de Argeș „te limpezești, ca în yoga, când fixezi tavanul“; „Sunt curios dacă ctitoria lui Neagoe rezistă imaginii baladești pe care o avem în cap. Ba o și întrece!“.

Îl mai încântă și-l emoționează, gravându-i însemnări pe retină: mănăstirile din Moldova, Ceahlăul, Valea Tarcăului – unde ascultă „ecourile trecerii Vitoriei Lipan“, Cheia, stațiunea Voineasa, lacul Bâlea, Parângul, Masivul Ciucaș, Munții Făgăraș, Munții Căpățânei și, în general, toți munții. „Îmi place patriotismul continuu al munților noștri. Mereu aici, reazăm, mereu neclintii, fie albă, fie neagră, fie iarnă, fie vară, și-ntre ei întotdeauna i-a fost românului cald și bine“, alunecă *diaristul* în poezie și patriotul în patetism, căci „un gând frumos despre patrie găsești oricând“. Și *oriunde*, adăugăm, remarcând o serie de neașteptate asocieri: Turnului din Pisa, „Renașterea românească îi răspunde cu turlele din Curtea de Argeș“; mănăstirile din Oltenia par niște „campinguri medievale“; la Cozia „e forfotă ca la Capela Sixtină“; Cheilor Oltețului, „dacă ar fi în Elveția, toți umblăreții noștri le-ar fi închinat poeme întregi“; „școlile noastre de pictură, contemporane cu Renașterea, sunt costumele populare. Pictură de șevalet. S-ar putea vorbi cu toată seriozitatea despre școala de pictură (cu acul) din țara Oașului, școala de la Bistrița“.

Paralelismul se aplică și unor personalități: „Maestrul [Raffaele Spizzico, artist plastic din Bari, *n. n.*] era acasă: un senior de statura lui Arghezi și chiar aducând puțin cu el la înfățișare, încă viguros, lucrând, se vede, de plăcere“; regizorul polonez Grotowski „este un fel de Petrache Lupu al regizorilor făcând puține spectacole și multă vâlvă, propovăduind un teatru în disprețul teatrului și-o evanghelie cețoasă, cu accentul pe patimile actorilor“.

Marin Sorescu vedește reale veleități de etnograf, făcând totodată pertinente observații și lingvistice: „La leud bătrânii poartă alb, de aceea albia leuđișorului e mereu plină, ca o albie de rufe [...]. Casa este ca o cetate și tatăl comandant [...]. Ierarhie strașnică, după vârstă. F=s, v=z: *Să siu* (să fiu), *ziu* (viu).

Farină (făină). Numele prescurtate și în general toate cuvintele mai lungi. Faimosul: *mămăli cu brî cu la*. (Mămăligă cu brânză și cu lapte). *Vino neică și ți-oi da / Mămăli cu brî cu la*. Graba vorbirii. Vorbesc făcând din limba română un cod, din cuvinte păstrându-se primele silabe. *Ma* (mama), *ta* (tata). Nu departe de aici, la Cuhnea, fenomenul e invers: se lungesc cuvintele. *Mamale* (mama), *Tatale*... Pe Mara, de exemplu, oamenii au gâtul scurt. Intră și fizionomia în rezonanță cu văile, cu aerul“.

Geografia patriei ia proporții cosmice: „Prislop. Niciodată n-am stat într-un amfiteatru așa de mare. Fundalul cuprinde șapte zări, ca niște cortine care au căzut. Privirea e oprită de linia ca de seismograf a munților“; „Aerul pare făcut anume pentru rezonanța de tulnice, gata-gata să intre în tulnice [...]; un exclusivism al lemnului. La bisericile de pe aici nu găsești un cui de fier, până și cuiele sunt de lemn“.

Vizitatorul este fascinat de această lume care încă naște legende: „O biserică a fost trăsniță, acum în iulie [la Sighet, în 1975, *n.n.*]. Și-au încercat s-o stingă cu apă. Dar ea și mai rău se aprindea. Tocmai veneau vitele de la păscut și văzând că nu se stinge deloc cu apă, cineva a strigat: *Lapte!* Au pus mâna și-au muls vacile, gălețile treceau de la unul la altul și așa au stins-o. Și incendiile – observ – sunt fudule pe aici. Au o mândrie a lor“.

Cu hrisoavele-n suflet, peregrinul își îngăduie descinderi în lăcașuri cu zugrăveli înnobilate de chipuri voievodale. Printre „săpături-derdeluș pe care te tot duci înapoi spre izvoarele cursului anilor istoriei noastre“, distinge marile *umbre* ale trecutului: primii voievozi, apoi Mircea, Mihai, Ștefan și alți „*bărbați îmbrăcați în zale*“. La Horezu, aprinde evlavios o lumânare la mormântul gol al lui Brâncoveanu. Ilustrul ctitor de artă românească, „care a făcut atâtea biserici, și pregătise și pentru sine, gospodărește, un frumos sarcofag, n-a avut parte de liniștea niciuneia din ele. Nu i-a încăput moartea în nicio zidire de-a lui, pavând cu trupul său și al feciorilor ulițele Istanbulului“.

Prind viață file îngălbenite din istoria

neamului. „Vin trupele lui Gabriel Bathory în 1610, ard și afumă și dărmă timp de trei luni. Vine Matei Basarab și reface totul, mărint și întărint, aducând un spor de frumusețe, și-l cheamă pe Vasile Lupu să se uite peste gard de pe pagina de istorie alăturată“; „Și nu i-am socotit decât pe voievozi. D-apoi curtea lor? D-apoi gloata? Numără. O mână le stă pe paloș, alta pe mistrie. Echilibru fragil“.

Scriitorul savurează spusele oamenilor simpli, cum e primarul (vârșnic) din Cuhnea care vrea, în locul de baștină al lui Bogdan-Vodă, o statuie mare a acestuia, *pe cal*: „Că atunci când or descălecat maramureșenii în Moldova, n-or fi descălecat de pe jos, ci de pe cal și musai ca aici Bogdan să apară călare (*Un armăsar cât mai mare, îl îndemn eu, și pe bună dreptate*). *Dar nu un cal de cerșeală* – se înfierbântă Moșul – doar toată țara asta românească o fi în stare să-i facă un cal Domnului român!“.

După asemenea peregrinări, și Capitala îi apare în altă lumină: „Intrăm în București. Nu mi se mai pare pleoștit. Ba mi se pare pleoștit numai un pic, la margine – ușor de tot șifonat de atingerea cu praful câmpiei. Pe măsură ce înaintezi în el, se înalță și îți apare în adevărata lui boltire de coviltir. E făcut după un calapod, unic, care – bineînțeles – s-a pierdut și-l caută străinii cu lumânarea, ca să-l imite“.

Patriotismul nu-l împiedică pe autor să vadă că nu sunt prețuite și păstrate cum se cuvine valorile naționale: „Când s-au trezit romanticii cu jelania lor la Târgoviște, au cântat ce a mai rămas. Cioturile, scorburile beciurilor“. Retic, acuză: „Cred unii că operele de artă ar trebui să se îngrijească singure?“. Condamna jafurile și prădăciunile turcilor, tătarilor, austrieșilor, cutremurele naturale, dar și sistematizările/renovările precum aceea din 1888, când Lecomte de Nouy, „cum ar veni sub ochii noștri, a dinamitat biserica lui Neagoe din 1517 - 1518, spre a degaja locul, ca să facă alta alături. Parcă n-o putea face alături!“.

În 1980, Marin Sorescu nota: „La noi sistematizarea însemna până mai ieri, în primul rând, dărâmare, radere din temelii, la urmă – om mai vedea“. Iresponsabilitatea

autorităților și ignoranța oamenilor au dus la degradarea unor lăcașuri. La Târgoviște, într-un alt gest de *sancta simplicitas*, „se iau cu poala cărămizi din piatra sacră. Azi una, mâine alta [...], zidurile dărăpănite intrând în diverse temelii“. Vizionar, autorul atrage atenția că, prin desecări/defrișări, se atentează la echilibrul sistemului ecologic: la Brăila, „desecarea acestor bălți apare acum, tot mai clar, ca o prostie“; „atenție cu defrișările. Când văd camioane cu bușteni încerc o tristețe ancestrală“. Până și dezastrul din 11 septembrie 2001 era anticipat, deși nu de coloșii *Gemeni* din centrul New York-ului era vorba, ci de *Statuia Libertății*: „după cum Parisul n-ar mai putea să respire, dacă s-ar pomeni într-o bună zi fără Turnul Eiffel, care e un fel de nas al lui Cyrano de Bergerac, ținut cu mândrie pe sus, tot așa capitala neîncoronată a Statelor Unite nu poate fi concepută fără Statuia Libertății. Te salut, simbol al străvechilor năzuințe ale omenirii! Fie ca norocul – că și tu ai nevoie de noroc – să te aibă în pază, că vorba aceea, eu n-am nici o putere! Mă duc și vin... Problema e, când mai vin (când mai vin?) să te găsesc tot aici“.

Desigur, sentimentul național îi va fi fost pus la grea încercare în străinătate. Uneori nu putea fi deloc mândru! Ca la Festivalul din Edinburgh (1971), când „lucrările pictorilor români au sosit cu o săptămână după vernisaj“. Ne imaginăm ce auzea atunci despre Patrie... „Ce se scrie în presa americană și occidentală despre România [...], ți se face părul măciucă“; „Unii credeau că România e o profesiune“. Un șofer se oferă să îl ducă din Berlinul de Est în cel de Vest. Auzind că e român, îi cere o sticlă de coniac, măgulindu-i (dar nu prea mult!) orgoliul național: „Iată și un produs de-al nostru care se caută!“. Călătorul se întreabă nedumerit: „Cum se face că la o țară înapoiată tehnic au apărut campioni ai aviației, pionierii ei, Vuia și Aurel Vlaicu?“.

Nici după 1989 imaginea țării nu e grozavă, mai ales că unii, români chiar, *lucrează* în acest sens: „Prin asta înțeleg unii să fie români, să fie patrioți și, din păcate, momentele cele mai cumplite prin care trece țara sunt

speculate [...], se pune reflectorul pe ea și este chemată lumea să vadă: *Uite domnule, ce se întâmplă acum în România!* Fapte mici sunt puse sub lupă, umflate și date de exemplu peste tot în lume, să se vadă ce tâmpiți sunt românii. Este ca și când ai spune: *Uite ce proastă e mama mea, mama mea era o hoată, tata era un idiot, însă eu sunt un intelectual mare.* Eu de asta am refuzat, în general, să vorbesc de rău România, nu numai România, dar chiar persoanele particulare despre care eram întrebat, nu spuneam nimic, nu făceam polemică cu românii în străinătate, pentru că știam că lucrurile acestea erau apoi reluate și amplificate. Eu beneficiam de acele perspective universale, puteam să văd muzee, să merg la spectacole, la concerte și de ce să profit de asta să mai trag și o înjurătură celor care nu au putut să plece și care sunt niște idioți că stau în România³.

Nu toți românii de *dincolo* i se par total deznădăcinați, cei mai mulți fiind „niște oameni extraordinari”, care nu și-au pierdut dragostea de țară. Înțelege că lipsuri mai sunt și la alții. Un poet cu vederi de stânga îi zugrăvește în culori sumbre Franța anului 1969: „E cenzură severă la radio și spiritele mai democratice sunt înlăturate [...]. Mizerie și dezorganizare. Bătrâni ce mor de foame”.

Peregrinul străin pare deseori contrariat: „scânduri pe pereți, pe tavan, scânduri pe jos. Casele acestea, parcă sunt lăzi, pe care ai putea să scrii: *Fragil*, sau: *Aici se trăiește ușor*. Casele de pe lângă gări, ți-e teamă să nu fie remorcate de vreun mărfar”; „Am înnebunit căutând o cutie poștală. Unde naiba și-or fi aruncândăștia impresiile?”; „Magazine universale iau locul templelor. Omul încearcă un sentiment mistic, cade în extaz în fața soldurilor de stămburi [...]. Mereu îi tresare inima: alte reduceri (iluzorii) de prețuri. Ca și când ar fi în orice moment pe punctul de-a pune mâna pe niște moaște de ocazie”; „Tocmeala intră aici în regula târgului – negustorii, odată ce ai intrat în legătură cu ei, nu te mai slăbesc, sunt în stare să-și laude marfa o jumătate de oră, te pun să încerci diferite caftane, dacă simpla curiozitate te-a împins

3 Rusu-Păsărin, G., *Portrete în oglinzi paralele*, pp. 22-23.

într-o dugheană cu îmbrăcăminte specifică”; „Bari e îngrozitor și ca să treci strada trebuie să ai inimă tare și nervi de oțel”; „să plec și să înfrunt în plin centru al Berlinului Occidental mulțimea de cetățeni serioși care zâmbesc rar și nu râd aproape niciodată...”.

Jurnalul american dezvăluie o lume a contrastelor, *pestriță la modul absolut*. „Puține sunt locurile unde să ai mai plenar sentimentul de cetățean al globului, ca pe 42 Street. Cele cinci continente parcă își dau aici întâlnire la o sticlă de bere și un hamburger, în picioare, la botul calului, în bătaia reclamelor și-a hârtiilor purtate de vânt”. Sunt acolo *toate națiile pământului*: „malaiezi ciocolatii, negri îngândurați, [...] indieni din gruparea Krishna, rași în cap ca tingirea, cu excepția unui smoc de păr ce se hâțână ca un catarg în furtună în momentul în care grupul intră în transa unui dans spasmodic, nordici decolorați, italieni, vioi ca niște acrobați pe sârmă, gălăgioși, cumpănind în mână o macaroană imaginară”. Viața universitară este prezentată în aceeași tonalitate de bună dispoziție, dar și cu nostalgie. Se trece, pe nesimțite, de la metaforă la relatarea documentară, reportericească, și invers. „Vreo 20 000 de studenți își flutură pulpanele caietelor pe străzi. Când plouă se aud creioanele ascuțindu-se. Rumeșul lor îngrășă solul lowei [...]. Majoritatea studenților sunt intelectuali la prima generație... Mulți se întrețin singuri”.

Fascinant este și spectacolul străzii: „Toate tipurile de frumusețe feminină le poți vedea călcând falnic și statuar. Victoria de la Samothrace cu cap, dar fără aripi; pe trotuarul celălalt îți răsucesți gâtul după Venus din Millo și, spre norocul tău, te-ai întors la timp ca să prinzi un licăr din surâsul Giocondei, cu care era să te ciocnești. Tipul Lolobrigida a dat produse în serie, iar coafura Marinei Vlady, părul lung de vrăjitoare, fâlfâie peste tot și trebuie să fii atent să nu ți se ia pe haină, că vei fi întrebat al cui e”. Dar tot acolo „origine întinde mâna [...] are ceva de milog”, chiar și când merge la bancă să-și ridice proprii bani. Unui tânăr, fost casier, locul de muncă i s-a părut demn

de Dostoievski: „Ce ochi sticlind! Ce tremur nervos pe buzele acelora care ridicau sume mici! Ce nepăsare afișată, la cei care ridicau sume depășind o mie de dolari! Un adevărat joc de bursă se putea citi pe obrazul unora“. În pofida minunățiilor, concluziile par sumbre: „Trebuie să ai un bolovan în loc de inimă“; „Ce-am învățat astăzi? Că mizeria are straturi de jeg, mai multe decât îmi închipuiam. Că există o dezamăgire crescândă peste tot în lume [...]. Mi-e lehamite și vreau acasă“.

Alteori se amuză: „Stavros, care le știe pe toate, îmi spune însă că, dacă am puținică răbdare, voi fi literalmente săltat în sus de boabele de grâu și de porumb care nu așteaptă decât primele raze de soare, spre a țâșni ca niște săgeți de verdeață. Floarea-soarelui crește mai înaltă decât în pânzele lui Van Gogh. Abia dacă ai timp s-o pictezi, că se duce în slava cerului... În fine, oriunde ai merge trebuie să mergi călare, că te pierzi, ca în descrierile lui Gogol ori Odobescu... Un Bărăgan la puterea a noua... *Or fi și dropii, te pomenești?*“. Tot Stavros Deligiorgis, născut la Sulina și întors după război în Grecia, cu părinții, își amintește de copiii „români și greci, de-a valma pupându-se și înjurându-se bilingv“; „Iowa City e un ceas cu cuc al preriei americane. Mașinăria e, desigur, universitatea. Zâmbesc, gândindu-mă că și noi, scriitorii, am fost aduși aici, *cooptați* de această universitate, pentru a zice *cucu* în diferite limbi“; „Pe olandezii din străinătate: să-i supraveghezi să nu fure pământ în buzunare, să ducă în patrie, să înalțe digul. Aici Demostene s-ar bâlbâi de-a pururi, negăsind material de luat în gură. Da, pietrele sunt rare, aproape prețioase“.

Pasiunea pentru artă îl poartă ades prin muzee, expoziții și galerii prăfuite, înviorate de fantezia sa ludică. „Dis-de-diminează la Muzeul de Artă Modernă. Direct la Atelierul lui Brâncuși [Paris - 1974, n.n.]. Îmi transcriu titlurile lucrărilor în ordinea în care mă învârt printre ele [...]. Paznicul sălii, un domn mai în vârstă, văzându-mă cum întocmesc inventarul, începe să-mi dea târcoale. Mai iese, mai intră, nu mă slăbește din ochi, n-ar fi exclus să fi dat

și vreun telefon. Deși statuile lui Brâncuși nu sunt dintre cele pe care să le bagi în buzunar. Mi-am închis caietul și mă uit cum ruginește barda lui, înfiptă într-un ciot [...]. Paznicul vine și se chiorăște la mine de foarte aproape, cum mă chioram și eu foarte de aproape la *Primul pas*. Ca să-l enervez, iar deschid caietul și scriu cu scrisul meu citeț: *Primul pas* (ghips)...“; „Rețin o expoziție a unui sârb, Velickovici, foarte viguroasă, pe bază de șoareci. Nașterea cosmică – un șobolan. Șobolani spintecați, răstigniți. Pictorul trece evident printr-o criză de deratizare [...]. Galerista ne servește c-o țuică tare, de porumb, care face foame și... iată, dracul nu mai e chiar așa de negru. *Dacă ne mai dă una, o să mâncăm un șoricel*, îi spun doamnei Lambert“; „Vizitat muzeul instrumentelor de tortură, cu alte cuvinte pușcăria comunală din Haga. Eram singur pe coridoarele înguste, eu cu ghidul care aducea bine a călău [...]. În stradă mă întâlnesc cu o coloană de demonștrânți, cu pancarde și lozinci – mi se pare împotriva scumpirii benzinei. *Problemele voastre*, zic eu în gând, *nu mă bag. Abia ieșii din pușcărie*“; „E muzeul figurilor de ceară, unde m-am plimbat câteva ore printre somități în mărime naturală [...], dar deodată m-a apucat frica: eram singurul în carne și oase. Am părăsit imediat muzeul“.

Se subînțelege că omului/ creatorului Marin Sorescu nu i-a fost totdeauna ușor. Totuși, s-a străduit să-și reprezinte cu demnitate opera și țara. Astfel, la Bari, în 1986: „mie mi-a revenit sarcina de a vorbi despre teatrul românesc, ceea ce am și făcut cu mare plăcere. *Realitatea mea*, cum s-a intitulat comunicarea, a fost acceptată, urmărită cu interes, mai ales că exploram un spațiu aproape virgin pentru participanți [...]. Scuzându-mă pentru pedanterie, am înșirat foarte multe nume și titluri de piese, ocupându-mă sistematic, atât cât sunt eu în stare să sistematizez, de perioada Alecsandri – Caragiale, perioada Camil Petrescu – Bлага, pentru a ajunge la dramaturgia contemporană: autori, regizori, actori, experiențe, experimente, specific românesc și sinteză europeană“; „Firește, nu

sunt eu primul care citesc poezii în românește la Iowa. Dar auzind românește, aici, unde se rostesc, se cântă, se țipuresc ori se îngână atâtea limbi, aproape că mă înduișez de propriul meu glas“. Narcisism? Nu, pur și sincer patriotism...

Într-o lume pestriță și alienată („Un party e când mergi într-o vizită, mănânci în picioare, te duci la bufet, îți torni whisky ori campari, dansezi, râzi, te distrezi și pleci, fără a reuși să afli cine e gazda“), Marin Sorescu a căutat urmele românismului: „Berlinul [...] e un loc bătut de intelectualii români de pe la 1850 încoace și am întâlnit aici numeroase locuri legate de mulți scriitori români“.

Se mândrește și întâlnind compatrioți: „Nu văzusem *D'ale Carnavalului* la București și am avut surpriza unui joc urcat pe culmea cea mai înaltă. E atât de specifică starea de mahala a acestei piese, încât greu ți-ai fi transpus-o mental în Scoția. Dar băștinașii, ca și americanii sau franțuzii aflați la Festival [Edinburgh, 1971, n.n.] râdeau mai tare ca noi, uitând să mai asculte traducerea“; dansatorii Miriam Răducanu și Gheorghe Căciuleanu, „seară de seară, în fața unui public înghesuit și cu gura căscată de admirație, transpun în pași solemni și în ritmuri de lăcustă fiori ancestrali românești“. Toma Caragiu, Marin Moraru, Ștefan Bănică, Virgil Ogășanu și alți artiști îi reconfirmă că „teatrul nostru, ca și poezia, se află pe un promontoriu, ocupă un loc avansat, oricând capabil de surprize. Scena românească trebuie să dialogheze cu lumea, fără prejudecăți și complexe, pentru că n-a dus niciodată și nu duce nici acum lipsă de valori“. Nu numai scena: „consider că ieșirile românilor în străinătate sunt absolut necesare pentru omologarea artei românești. Deși este aceeași situație și în știință, eu vorbesc de scriitori, de plasticieni, de muzicieni. Noi avem nevoie de o omologare internațională. Degeaba suntem mari la noi acasă dacă nu ne cunoaște nimeni, nu intrăm în competiții europene sau mondiale, dacă nu depunem eforturi de a ne face cunoscuți. Eu cred că ar merita să fim cunoscuți. Dacă ne postăm pe poziția asta

comodă, să vină să ne descopere alții, să vină americanii să ne cumpere, să vină japonezii, o să mai așteptăm încă multă vreme“⁴.

Fără să le caute, dar nici evitându-le, Marin Sorescu are întâlniri și cu alți români stabiliți peste hotare. Rezervele lui sunt de înțeles: „Știind situația precară a celui venit din România, pleacă numai el știe cum, reușește să scape și, dacă merge să caute pe cineva, apar întrebările: de ce ai venit, de ce tocmai tu, de ce ai fost trimis..., deci eu nu am căutat neapărat să întâlnesc români, știind că foarte mulți erau marcați de poveștile lor, de tragedii, plecați poate în condiții îngrozitoare. Unul a plecat sub locomotivă (mi-a spus când l-am întâlnit în America) și sigur că era marcat de asta“⁵.

Anturajul și ambianța au efecte nebănuite: „Cu un prost sunt egalul său, la fel de prost vreau să spun. Ba-l și întrec, nu pot să leg două vorbe“; „Brusc și cu un pahar în mână, pot spune lucruri mai interesante decât elaborând pe îndelete (și fără pahar în mână)“; „În una din fermele vizitate am putut vedea colecția de trofee. Cupe aduse în dinți de caii de pe pereți, părinții, bunicii ori străbunicii lor, fotografiați. În preajma cailor, când poți să-i vezi de aproape, începi să urăști mașina și toate mașinațiile care l-au îndepărtat pe om de natură. Îți vine să te iei de cravată și să te duci de căpăstru în lume“. Privind contemporaneitatea și raportând-o la trecut, ironia capătă conotații amar-dramatice. Reducerile iluzorii de prețuri ale marilor magazine provoacă stări „patologice“. „Te descălți înainte de-a intra în moschee. La magazinul universal vii ca să te încălți“...

Valorificând ambiguitatea limbajului, reporterul alunecă, discret, înspre metaforă și poezie: „Târziu mă culc în mașină. În cort [...], dacă mă trage pământul?“; „M-am născut cu un milion de ani mai târziu. Am ceva de urs de peșteră. Îmi place să hibernez și să-mi ardă o stalactită la cap, crescând cu un milimetru la zece mii de ani“; „Săgețile catedralelor pipăie prin ceață aerul mai de sus“; „aici la cumpăna

⁴ Rusu-Păsărin, G., *Op.cit.*, p. 14.

⁵ *Ibidem*, p. 19.

munților, tălpile ni se înfig adânc în patriotism“. Nescriind în mod special pe tema naturii, nici n-o ignoră: „A nins ieri, brazii și tufe sunt în lamé, ca niște cucoane care au ținut să-ți ia ochii la revelion [...]. Stelele – toate la locul știut [...]. Par frecate cu glaspapier de un vânt cu gheață care a bătut ieri de la potrivit în sus (Venind azi spre Cheia am mai văzut pe creste fuioare de viscol pe care le-am luat drept nori)“; „În micul parc din jurul bibliotecii a înflorit liliacul. Și, prin ferestrele deschise, primăvara se oferă să întoarcă paginile“; „Sunt legat sufletește de toate găzele pământului, de animale, păsări, de tot vânatul“.

Aidoma bogatei corespondențe a autorului cu familia, *Jurnalul* lui Marin Sorescu poate fi înțeles și ca dovadă a nevoii scriitorului de a comunica: „cine mai este capabil astăzi să mai asculte gândurile unui alt om?“.

Printre străini, în epoca alienării și a absurdului, când „magazinele universale iau locul templelor“, vorbește cu sine, ca Iona, ceea ce justifică elementele de oralitate. Aflând de la Octavio Paz că „la masă la Cioran se vorbește de el“, exclamă jovial: „Ce mic e Parisul, domnule!“.

Supraveghează atenția cititorului („Ai ațipit?“), mai scapă câte un oltenism (*cică, naiba*) și, la fel de spontan, propunându-și un program riguros de odihnă („să mă culc măcar la 12 iar nu mai târziu și să mă scol la șapte“, *alter-ego*-ul are motive de îndoială: „Sufletul!“).

Există și în *Jurnal* tentația autoironiei: „eu, când nu am nici o treabă, nici nu pot scrie. Trebuie să fiu foarte ocupat, să nu-mi văd capul din treburi, ca să pot să mă așez și la masa de lucru. Atunci mă plâng că nu am condiții, că nu mai pot, o să-mi iau câmpii, m-am astenizat etc. Dar scriu! Nu suport situațiile de provizorat și mă adaptez greu. Pot să mă scald cât m-aș scălda..., dacă nu vine nimeni să-mi fure hainele parcă nu simt hazul [...]. Mărturisesc rar că sunt de profesie scriitor, de teamă că o dată declarat scriitor... scrisul să devină un fel de obligație“. E luată în zeflema și propria sensibilitate: „Simt apropierea furtunii c-o jumătate de zi înainte. Îmi vâjâie urechile, mi se urcă tensiunea ori scade, dracu s-o ia, curentul îmi injectează

ochii. Aș fi bun de barometru în avion“; „Cum fac primii pași în muzee, începe să mi se-nvârtă capul. Mă dor ochii. Poate din cauza nudurilor. Prea multă albeață“.

Înzestrat cu remarcabil simț lingvistic, jurnalistul strecoară interesante mostre literar-filologice („Târgoviște sună solzos, ca o fosilă lingvistică“), caută epitetul insolit și metaforic: „zi lunguiață“, „casele siluitice“, „scris înfoiat“, „subiect mănos“, „acritul exeget“, „bătrânii zăcași“ (din bolnița Coziei); „bărbați înecați în dantele“ (în picturile olandeze). Nu lipsesc jocurile de cuvinte: „O declar sus și tare, de-aici din avion“; „repertoriul contemporan e lăsat probabil a fi perfectat pe parcurs, cât mai târziu, cu viii fiind mereu probleme“.

Claritatea expresiei și justetea opiniilor vizitatorului conferă enunțurilor tonalități aforistice: „Spania văzută fără o coridă – e ca și când te-ai întoarce de la mare fără să fi făcut baie“; „Nu poți fi anticultural la Veneția“; „Moldovenii sunt americanii maramureșenilor“ (plecați, pe cai, să întemeieze o țară; „Totul la maramureșeni e răspicat, de la horincă, un fel de whisky care nu îmbată, ci dă o luciditate, face ochii să sclipească, până la casele ascuțite cu turele ca niște fuse cu zurgălăi“).

Interesant sub aspectul conținutului, original ca modalitate de abordare a diurnului, fermecător la nivel stilistic, *Jurnalul* lui Marin Sorescu merită a fi reținut ca o experiență temerară în această zonă de interferență a biograficului cu beletristica. Mai mult un jurnal al călătoriilor, opera, inspirat subintitulată *Romanul călătoriilor*, se citește cu reală plăcere și deosebit interes, având, pe lângă calitățile literare propriu-zise (specific soresciene), incontestabile valențe documentare.

CONTRA-BINELE, NECESITATEA DESĂVÂRȘIRII

Liua SCARLAT

Motto: Unii spun că binele este un dat. Dar dacă este o trudă?...

Ce este binele?

Ca și normalitatea, starea de bine pare a fi una convențională, neexistând o definiție, o formulă concretă din care să reiasă autenticitatea incontestabilă a ceea ce numim „bine”. La nivel socio-uman imaginăm o serie de criterii prin care se evidențiază un anume indice al binelui, mai lesne de enunțat, dacă avem ca etalon o comunitate extinsă în mijlocul căreia oamenii viețuiesc la un anume standard cultural, dezvoltare tehnologică, libertate de opinie, moralitate etc., toate sub cupola păcii.

Marele FAUR a închipuit lumea într-o inefabilă simetrie, iar ceea ce se etalează drept antagonic reprezintă, de fapt, cifrul echilibrului sub a cărui pecete se află întreaga creație.

Fără a ne propune analize-comparații în genul: lumină-întuneric, liniște-neliniște, ne vom opri fulgurant la conceptul binelui și la contrariul său, dar nu într-o defăimarea celui din urmă (contra-binele), ci într-o susținere a acestuia cu argumente (desigur, contraargumentabile).

Dacă protopărinții stirpei umane nu ar fi evadat de sub semnul ascultării, făptura omenească nu ar fi cunoscut binele și răul, prin urmare în lumea terestră nu ar fi existat păcatul, adică, omul nu ar fi ieșit din veșnicie.

Măsurat fiind de timp, fiul omului a învățat, a trebuit să măsoare – de aici zbuciumul, într-un necunoscut de care se teme căutându-l cu obstinație.

Ieșind de sub ascultarea Tatălui, Adam cel perpetuu și Eva sa au înțeles, totuși, atotputernicia Lui și, mai presus de toată cunoașterea, au pus ÎNTOARCEREA omului la starea de bine, angajându-se astfel într-o

neconținută dispută cu păcatul: a vieții cu moartea, a binelui cu răul.

Astfel, cerul infinit al lăuntrului uman s-a aflat populat de multe găuri negre.

Foarte de timpuriu, înțelegem din povești că drumul SPRE nu este unul facil, iar pentru a ajunge este nevoie să înfruntăm Contra-binele, în multitudinea ipostazelor sale.

Fie că ne numim Făt-Frumos, Harap-Alb, Greuceanu ori Pipăruș-Viteazul, suntem protagoniștii vieților noastre căutând apa vie, tinerețea fără bătrânețe ori iubirea absolută – o ascensiune asiduă este CALEA, iar pe drum vom întâlni scorpii renunțării, ghionoaia neliniștii, spânul lăcomiei, ispitele vicleniei, zmeul înșelăciunii ori balaurul cu multe capete locuit de invidie, minciună, răutate extremă, gata să piardă în întuneric pe acela ce nu crede într-o înțelepciune, nu caută într-o NĂDEJDE.

Toate asalturile existenței umane au loc pe un alt tărâm, adică nu în lumea văzută, pipăibilă, cognoscibilă fizic, ci în lumea nevăzută din lăuntru fiecăruia.

Oamenii se lasă asediați de stările mai sus amintite, iar inima lor devine: tenebroasă pădure, munte străjuit de monstrul egoismului ori de năpârca invidiei. Viețuitoarele întâlnite pe cale îl ajută în luptă pe acela care săvârșește binele, animat de iubirea de aproape (chiar dacă aproapele este o gâză neînsemnată), aportul său este de multe ori decisiv în adjudecarea biruinței – semn că există o tainică armonie între văzute și nevăzute, mari și mărunte, între sus și jos, lăuntru și afară.

Poveștile copilăriei ne învață că totdeauna înving dragostea și lumina; crescând, oamenii uită poveștile, nu se mai identifică de

fel cu personajele pozitive; ignorând turnirul de încercări la care sunt supuși, ei contestă tot ceea ce este în neconcordanță cu percepția proprie. Parcursul lor este atribuit hazardului, raportarea la evenimente se vrea în timp real, omul modern nu mai pleacă pe celălalt tărâm ori peste nouă mări și nouă țări pentru a lua apa vie, el o caută la robinet.

Totuși, fascinant laitmotiv, de-a lungul întregii vieți ne însoțește basmul „Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte“. Desprinsă din basm, expresia „tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte“ se propagă în inima noastră aidoma unui himeric deziderat, ca un fantastic grăunte din care descinde copacul prin care viem.

Nenăscutul plânge neconținut în pântecul mamei sale, nu se oprește decât atunci când i se promite inefabilul (de aici începe „lupta“). Plânsul pruncului nenăscut reprezintă poate ancestrala căință, promisiunea „utopică“; nemurirea este, de fapt, năzuința omului întru desăvârșire. Acelora care viețuiesc sub auspiciile creștinismului, ceea ce părea utopic (viață fără de moarte) le-a fost adevărat prin Hristos Cel mort și înviat.

„Fantasticul“ basmului, dimensiunea lui alegorică prinde materialitate, îl reconfigurează pe omul terestru, Făt-Frumos (Iisus) fiind exponent al lumii palpabile (fiul Fecioarei Maria și al NEVĂZUTULUI ÎMPĂRAT), prin El revelându-se Taina cea din veac ascunsă.



Astfel, „Cele ce sunt cu neputință la oameni, la Dumnezeu sunt cu putință.“ Luca/18.27

Părinții nenăscutului nu i-ar fi promis nemaiauzitele daruri, dacă ei înșiși nu ar fi jinduit a le avea. Extrapolând, am putea spune că promisiunea făcută pruncului nenăscut reprezintă, de fapt, o deoalare a dezideratului omului lăuntric, caricaturizat de către omul din afară, pentru care există doar cele ce pot fi demonstrate, pipăite, construibile rațional – cuantificate de „logică“. Iată exponentul material restaurat prin nașterea lui Iisus care S-a dat pe sine drept jertfă.

Fără antagonismul din existența umană, periplul său pământean și-ar pierde coordonatele: omul nu ar mai avea percepția alunecării din starea de BINE, nici a incomensurabilei pierderi dacă raportarea sa la veșnicie ar fi din afară. Cine ar putea percepe ecoul fără strigăt, bucuria fără tristețe ori, cel puțin, diminețile fără seri?

Experimentând contra-binele, te ancorezi în concret, chiar dacă prin luptă. Fiind lovit de satărul răului, înoți prin mustul calduț al rănilor tale, trăind pe rând tot ceea ce este menit să îndurereze, să înfricoșeze, să descumpănească. Având ca scut răbdarea și ca armă înțelepciunea credinței, urci în tinele tău până hăt în vârf, acolo unde este CREATORUL binelui pe care l-a dat în stăpânire, iar creatura a făcut din el semn al dezechilibrului, exersând mersul pe poante în loc să pășească temerar, având ca reper DESĂVÂRȘIREA – reconfigurare sub pecetea iubirii prin care a avea prezent devine a fi perpetuu.

Omul material face, întreprinde, împlinește, construiește, uneltește, făurește, săvârșește pe ale sale între zi și noapte, lumină și întuneric, pendulând între A AVEA și A FI; purtând ca semn al echilibrului (straniu) contra-binele, omul își face apariția în lume ca exponent al lui A FI, din zorii timpului său pământean îl cunoaște pe A AVEA; odată cu acest simțământ (al posesiei) se deschid către lume cele dintâi ferestre obscure prin care pătrund: lacrima, îndoiala, căutarea,

neînțelesul, urâtul, nemulțumirea, egoismul – toate, elemente ale contra-binelui.

Acest amalgam catalizat în creuzetul sufletelor numai și numai în prezența Luminii poate deveni roada duhului: „iubire, bucurie, pace, îndelungă răbdare, bunătate, facere de bine, credincioșie, blândețe“. Galateni: 5/22-23

Numai o țarină bine lucrată va zămisli aceste mirifice roade, iar lucrătorul are de înfruntat, în aprige lupte, neghina, rugina și furii. Pentru a-i combate, este necesar să le cunoască: le va cunoaște suferind, iar suferința îl va face pe lucrător să înțeleagă unde nu a lucrat cu inima întreagă. Se va ridica, va stropi cu lacrimi ogorul, iar acesta va da roade duhovnicești. Din ele se va îndestula toată obștea, bucurându-se „de tot binele“.

Elementul primordial (apa) transcede în lacrimă, care, izvorâtă din lăuntru, este singura în stare să spele cele lăuntrice. Dacă în plan terestru apa în exces are urmări distructive, la nivel profund, intim, aidoma potopului biblic, ea, lacrima, are darul reconfigurării. Este bine de arătat că ne referim la plânsul gnostic, prin care omul lăuntric se dă jertfă de ispășire trăind o spălare-de-tot, așa cum omul Vechiului Testament se curăța de păcatele sale prin ardere-de-tot – jertfă de ispășire într-un miros de bună-mireasmă lui Dumnezeu.

Spălarea-de-tot sau Botezul pocăinței, spre deosebire de jertfele Vechiului Testament, nu este una impusă, aceasta vine din subinconștientul fiecăruia, în urma unei autoevaluări în deplină sinceritate – stare declanșată de un boom lăuntric prin care egoul se rupe de sine, iar sinele îl urmează pe El.

Din arderile-de-tot rezultă cenușa; după o spălare-de-tot rămâne lumina oglindită în lacrimă. Această lumină îl urmează pe El, Acela Ce Este izvor a toată lumina. Atunci, omul cel din lăuntru se va odihni de „luptă“ sa în METANOIA.

CĂRȚILE DIN VREMEA DOMNIILOR LUI ALEXANDRU YPSILANTI

Dorin TEODORESCU

Vestea plecării nedrepte și prea timpurii dintre noi a istoricului, cercetătorului, editorului, publicistului și pedagogului DORIN TEODORESCU, prieten și colaborator de valoare al OLTART ne-a întristat profund. Născut pe alte meleaguri ale țării, el s-a împământenit în Olt cu mintea, cu sufletul, iar acum, dovadă supremă de dăruire, și cu trupul. Intelctual autentic, om de aleasă cultură, și-a înscris cercetările despre cartea românească veche printre contribuțiile de referință națională din domeniu. Incomod pentru impostori și neaveniți, Dorin Teodorescu a făcut față cu demnitate hăituieilor acestora. Nu a mai putut face față, din păcate, și morții.

La 10/21 iulie 1774 se încheie pacea de la Kuciuk-Kainargi care, în tratat, cuprinde „puncturile” privitoare la țările românești ce garantează „păzirea legii creștinești” și construcția de noi biserici, restituirea moșiiilor mănăstirești confiscate și respectarea „cinurilor duhovnicești”, dar și scutirea de tribut pe doi ani (art.6). Domnul era reprezentat la Poartă de capuchehaie creștină „având cinste și trecere și folosință, nefiind supuși nici la un felui de silnicie” (art. 8, dar și art. 16 din tratatul propriu-zis). Trupele ruse aveau termen de trei luni de la încheierea tratatului pentru retragere (adică până în octombrie) din Țara Românească.

Boierii munteni încearcă să profite de situația externă favorabilă și înaintează un memoriu către feldmareșalul conte Piotr Rumianțev (1725-1796), comandantul suprem al trupelor ruse, la 22 iulie 1774, prin care îi solicită sprijinul pentru „alegerea Domnilor noștri în ființa unui pământean, întărit la Poartă, pe toată viața” și care „plătind haraciul să rămână nesupărat în stăpânirea și administrarea țării noastre”.

Bazându-se pe ideea că vor avea sprijinul total al rușilor, boierii munteni se și grăbesc a-l alege pe Ștefan Pârșcoveanu (care până atunci fusese mare vistier (1770)) și Mare Ban¹ – 1774, numit de mareșalul Grigoriu Potemkin (1739-1791) – ca domn al Țării Românești și o delegație formată din trei boieri cu greutate se deplasează la Istanbul pentru a li se certifica „alegerea

¹ Între 1775-1791 e mare vornic (Cf. P.V. Năsturel, Nemul boierilor Pârșcoveni, București, 1906)



unui principe din nația lor” (12 noiembrie 1774). Aici însă au surpriza să constate că la 15/26 septembrie fusese deja numit Domn al Țării Românești cel care devenise la 9 august Mare Dragoman al Porții, Alexandru Ypsilanti, născut la 1736 (probabil) și vorbitor a opt limbi (inclusiv franceza și italiana), căruia nu-i erau străine țările române unde ajunsese în anii anteriori la funcții importante. În această situație boierilor nu le rămâne decât să se închine noului domn căruia în semn de apreciere „i-au sărutat mâna”.

Noul domn ajunge la București abia în 3 Februarie 1775 (după ce împlinește toate etapele ceremoniale la care e obligat)² și începe stăpânirea de 7 ani care se încheie la 4/15 Ianuarie 1782. Perioada e extrem de

² V. Dorin Teodorescu, Situația social – politică a Țării Românești (1701 - 1830), Slatina, 2004;

benefică pentru țară, pentru că, zice cronicarul Dionisie Ecleziarhul „acest domn fiind înțelept și cu minte înaltă au pus toate trebile țării cu rânduială bună!”, reformele schimbă justiția, unde se înființează instanțe civile, comerciale și penale (cremenalion), dar și curte de apel, iar instanță supremă devine Divanul domnesc, fiscalitatea (sunt patru rate fixe anuale numite zămi, din care cea din urmă e pentru plata tributului), administrația (Domnul numește zapcii și vătafi de plai care astfel nu sunt... datori ispravnicilor de județe și în consecință nu mai fac abuzuri la încasarea banilor), claca e de 12 zile, iar dijma din porumb se stabilește la o baniță de 22 de ocale pentru un pogon. Toate acestea determină o înflorire economică cum nu se mai cunoscuse în țară; prețurile erau deosebit de scăzute (boul – 10 lei, vaca – 6 lei, oaia cu miel – 1leu³, capra cu ied – 1 zlot⁴, blana de vulpe – 1 leu, vadra de vin – 10 parale, mierea – 30 de bani/oca⁵, unt – 48 de bani/ oca⁶, carnea – 3 bani/ oca⁶, zahărul – 2 lei/oca⁶, cafeaua – 2 zloți/oca⁶) ceea ce îl determină pe cronicar să scrie: „un veac fericit era, cât pot zice că nu va mai fi niciodată”.

Domnul are însă grijă chiar de la început de propria-i persoană: îl trimite pe secretarul său Ignațiu Raicevici⁶ la Constantinopol cu misiunea de a obține din partea sultanului asigurarea că „își va păstra principatul său toată viața și nu va putea fi mazilit decât în caz de necredință sau trădare”.

Ierarhia Bisericii în Țara Românească, la venirea lui Ypsilanti, se compunea, în esență,

3 Leu sau taler – monedă mare de argint (leul nu exista în realitate) divizată în 40 parale sau 120 bani;

4 Zlotul – moneda de argint (3/4 dintr-un taler) = 30 parale = 90 bani. Pentru 10 parale denumirea era ORT (de aici „a da ortul” pentru cel decedat);

5 Unitate de măsură a capacității (volumului) egală în Muntenia cu 1,3l/kg. O vadră = 10 oca;

6 Ignațiu Stephan Raicevici(1739-1792) e secretar domnesc (1774-1782) consul austriac în Principate (3 iunie 1782-31 ianuarie 1786), apoi episcop și cardinal. Este autorul unui volum intitulat „Observații istorice și naturale asupra Valahiei și Moldovei” apărut în italiană la Neapole în 1788 (V. Dorin Teodorescu, O carte necunoscută Bibliografiei românești Vechi și contextul său istoric în Oltul Cultural, Slatina, Nr. 3 (49), 2012, pp. 64-69)

din mitropolitul Grigorie II (28 iulie 1760-18 septembrie 1787), episcopul de Buzău, Cozma Popescu (30 septembrie 1763 – 9 octombrie 1787, dată la care este mitropolit) și ierarhul Râmnicului, care era socotit un adevărat savant al epocii, Chesarie (12 Ianuarie 1774 – 9 Ianuarie 1780, zi în care a și decedat). Doar Mitropolia și Episcopia Râmnicului au tipografii și în ele continuă să apară cărțile de slujbă trebuitoare bisericii ortodoxe care primise noi garanții de ocrotire și dezvoltare constatate de însuși Chesarie în prefața Mineiului pe octombrie (BRV, II, 395) apărut în 1776: „rugăciunile acestor sfinți au făcut ochiul blând al împărăției asupra ticăloasei patrii a căreia au binevoit a-i întări cele mai vechi privilegii și obiceiuri”.

Cartea este nefirească, fiind prima dintr-o serie de 12, căci anul începea cu 1 septembrie, dar singura explicație este aceea că „întru această lună au luat începere rânduialele țării, cele ce prin pace s-au așezat” (sigur la 1774, când octombrie a însemnat încheierea retragerii armatelor ruse din teritoriul Țării Românești și deplina intrare în vigoare a Tratatului de la Kuciuk Kainargi și a Hațișerifului Sultanului Abdul Hamid I (21 Ianuarie 1774 – 6 Aprilie 1789), „care s-au dat prin rugăciunea obștii și s-au trimis cu deputați(i) dumnealui paharnicul Stan Jianu și dumnealui Medelnicerui Dumitrache” și care s-a tipărit la Mitropolie în 1774, având doar 12 file. Există în Oltenia multe exemplare din acest volum, din care 21 au fost cercetate și doar două, aflate în județul Olt, au însemnări: (inv. 355) „dăruită de sfinția sa părintele arhimandrit la Sf. Mănăstire Brâncoveni 1820 octomvre 1” și (inv. 203): „cumpărată de dumnealui boier Brătășanu cu taleri 28”.

În același an apare Octoiul (BVR, II, 396) din care cunoaștem 10 exemplare cu câteva însemnări: (inv. 920 OT): „s-a cumpărat în 4 tal. și s-au legat în 3 taleri”, (inv. 1336 OT): „s-au vândut cu 7 taleri la leatul 1797”, (inv. 460 OT): „s-au cumpărat la leatul 1778 novembre în 15 cu 7 taleri”, (inv. 2025 Bistrița): o semnătură pe forțaș II „Petrahe Duhomnic ot satu Poganu” și (inv. 5828 Bistrița): „Mi l-au dat sf. părinte al sfântului și marelui mucenic Gheorghie ca să fie



pomenire în veaci”.

Triodul râmnicean de la 1777 (BVR, II, 410) existent în două variante⁷ e cercetat în 14 exemplare din care două din Olt: (inv. 220): „s-au cumpărat la leatul 1778” și (inv. 89): „s-au cumpărat cu taleri 12 la leat 1783 și s-au legat cu tl 6”, iar din cele aflate la mănăstirea Bistrița 8 exemplare au note manuscrise, unele dintre ele extrem de curioase: (inv. 2682): „acest triod ce ni l-au lepădat la biserica de la Băteșani sud Vâlcea de la prea sfinția sa părintele Chesarie episcopul Râmnicului l-am plătit cu tal. 7 însă nelegat fiind și am dat la legătură tl. 1 bani 30” (f. 54v-59v); Inv. 1166: „Această sfântă carte triod l-au plătit popa Dragu cu tl. 8 pol cu legătura cărții” (f. 417-419); Inv. 1231: „S-au cumpărat de popa Dragu, popa Costandin i lordache cu tal. 9” (f. 3-8); Inv. 2038 (f. 2-12): „Această carte am cumpărat-o cu tal. 10 bani și am dat-o sfintei biserici ceii vechi Gorunești pentru sufletele noastre”; Inv. 2048, f. 421 (v): „Acest sfânt și dumnezeiesc triod iaste al părintele protopop dat de pomană de părintele episcop arhieru de la sfânta episcopie în zilele Măriei Sale Ioan Alexandru Ipsilant voevod ca să fie de treaba aceștii sfintei biserici și cine s-ar ispiti a-l înstrăina să fie sub blestemul celor 318 sfinți de la Nikoe. Și am scris eu popa Ioan”; Inv. 1338: „s-au luat cu taleri 7 tocmați cine l-ar fura să nu putrezească în veaci” (f. 3-12); Inv. 1298 (f. 189-207) lista celor care au contribuit la cumpărare și legătură; în total pentru carte s-au strâns 7 taleri și 17 ban); Inv. 3342 f. gardă I: „Această sfântă carte triod iaste al Sfintei biserici din târg unde să prăznuește hram sf. marelui mucenic Gheorghe Ion logofăt nov.” Inv. 460 f. 2-11: „Acest sfânt triod, s-au cumpărat de titorii sfintei biserici cu ta. 7 pol leat 1777 noem. 13 afară de banii de legătură tal. 1 pol.”

Seria mineelor continuă cu cel pentru luna noiembrie (BRV II, 415), din care există iarăși două variante, ceea ce dovedește continua perfecționare atât a tipografiei cât și a tipografilor (ediția a II-a se realizează în doar două luni) și există 14 exemplare, unele cu mici însemnări: „s-au dat în dar de prea sfinția sa

părintele Chesarie la Sfânta Treime ot Caracal” (inv. 204 OT); „s-au cumpărat în tl. 4 de dumnealui Constantin ot Plopeni (inv. 817 OT), „La 1820 octomvre 25 au răposat episcopu Iosif de la Argeșiu și pentru înștiințare am scris eu Dumitrache sin popa Serafim dascăl al doilea școlii grecești de la biserica Ionașcu (Slatina, inv. 11 OT). În anul 1779 s-au tipărit la Râmnic (BRV, II, 417), Psaltirea (BRV, II, 423) și Mineele pentru lunile decembrie (BRV, II, 419) cu 10 exemplare cunoscute, ianuarie (BRV, II, 420) 10 exemplare, unul (inv. 816 OT) cu o scurtă însemnare: „s-au cumpărat în tl. 7 la leatu 1783 de dumnealui Constantin Plopeanu”, februarie (BRV, II, 421) cu două unități, din care una are o însemnare privind circulația (inv. 564) „dată de pomană părintelui Filaret la Sânta Troiță din Caracal”, iar pe cealaltă (816 A) scrie: „s-au legat această sfântă carte a lunii februarie la leat 1820” și martie (BRV, II, 422) a cărui tipărire se încheie la 5 decembrie 1779, după care ar trebui să înceteze activitatea tipografică, date fiind marile sărbători de iarnă. Este însă de notat că la toate exemplarele cunoscute se menționează (f. 4 v.) că „au răposat episcopul Chesarie la 9 ianuarie 1780!”

Pe o carte de acest fel (OT inv. 821) scrie: „s-a cumpărat cu tl. 7 la leatu 1783 și s-a dat la sfânta biserică ot Icoana”. Urmașul în scaunul eparhial este arhimandritul Filaret (tipărise deja un octoih la București, fiind deci un bun cunoscător al meșteșugului), care funcționează ca episcop din 3 martie 1780 până la 6 septembrie 1792, dată la care devine mitropolitul Țării Românești. El continuă seria mineelor: la 29 ianuarie iese din teascurile tipografiei cel pentru luna aprilie (BRV, II, 433) în care găsim, în Olt, trei exemplare, din care două au însemnări: (inv. 346): „Al sfintei mănăstiri l-au dat răposatul kimi kir Chesarie ce au fostă arhieru eparhiei Râmnicului. Mihai. 1782 „și s-au sculat un guvern la București 11 iunie 1848” (inv. 821). Mineiul pe mai (BRV, II, 434), cu 10 exemplare știute din care doar unul (inv. 347 OT) poartă o însemnare de apartenență: la 1802 cartea era la Hurezii, iar la 1805 la Brâncoveni, (evident transferul are loc între mănăstiri, poate chiar printr-un călugăr

⁷ Dorin Teodorescu, *Din istoria tiparului și cărții românești*, Slatina, 2008;

care trece la altă mănăstire). Mineiul pe iunie (BRV, II, 435) e cunoscut prin 7 exemplare, cel pe iulie (BRV, II, 436) prin 11, din care unul (OT, inv. 936) conține următorul text pe fila de gardă: „Smeritul și preaînțeleptul și iubitorul de Dumnezeu răposatu întru fericiți preasfinția sa părintele episcop râmnician kir Chesarie din îndemnarea prea sfântului Duh au scris de a se tipări acest feliu de minee linovnice și să rânduiască pe la fiștecare biserică din sate de Olt în poporul preasfinției sale câte 12 fiștecare lună cu mineul său și cu răposarea prea sfinției sale numitului părinte s-au așezat în loc preasfinția sa smeritul și iubitul părinte chir Filaret și tot bunului obicei au urmat și au dăruit 12 minee lunovnice ca să fie pentru treaba sfinției și înfrumusețatei biserici de la Doba și prea sfinției sale să-i fie pentru veci pomenire 1784 Ioan Mănescul logofăt”. Mineiul lunii august (BRV, II, 437) e cu 11 volume știute din care doar unul (OT, inv. 1125) are însemnări: „s-au cumpărat la leatu 1800 și s-au legatu a leatu 1815”.

Ultimul minei al seriei, cel pe septembrie (BRV, II, 438) (care ar fi trebuit să fie primul!) apare în decembrie 1780 (dacă luăm în calcul „iuțeala” dovedită la celelalte luni cât și faptul că e puțin mai voluminos, având 240 file, față de celelalte care au în jur de 150). Cunoaștem 8 exemplare din care unul (OT, inv. 938) are o însemnare scurtă: „S-au dăruit de chir Iosif protosinghelul sfintei episcopii a Râmnicului bisericii ot satu Doba la leat 1784”.

În anul următor, 1781, apar Cazaniile (BRV, II, 445) cu 7 exemplare, două dintre ele având scurte însemnări (inv. 34 Hurezii): „iaste a sfintei biserici cea de piatră satu Râmești lt. 1808” și „s-au cumpărat de săteni ot satul Mărgineni de la Constantin Tipograf sin Constantin în preț tl. 20 1803” (inv. 212 OT). O Prăvălioară de taina spovedaniei (BRV, II, 450) iese din teascurile tipografiei cu doar 50 de file ceea ce nu împietează deloc lucrul la un Triod (BRV, II 456) care începe la 6 octombrie, dar se sfârșește la 14 martie 1782, când Ypsilanti nu mai e domnitor, fiind mazilit la 4/15 ianuarie!

Prima carte tipărită la Mitropolie în București, care poartă pe fila de titlu numele lui Alexandru

Ypsilanti, este Apostolul⁸ din anul 1774 (deși domnul nu intrase încă în țară!) sub oblăduirea mitropolitului Grigorie „ca să se dea pre la sfintele biserici”. Deținem în județul Olt 8 exemplare, din care două au mențiuni privind o nouă legătură la 40 de ani de la apariție: „s-au legat la lt. 1814” (inv. 299 OT) și „s-au legat în 1814 de Aftanasie Popovici ot Hotărani” (inv. 128 OT), iar pe un exemplar de la Mănăstirea Bistrița (inv. 5039) scrie la f(1)-2: „Acest apostol este al meu cumpărat cu tl. 7 bani 30 și l-am dăruit cu toate celelalte cărți sfintei biserici de lemn făcută pe moșia sfintei Mănăstiri Dintr-un lemn pentru pomenirea mea și a neamului meu 1794 Ghenarie 1 Popa Matei Mănăstireanu”. Pe un alt volum (inv. 5497) stă scris cu caractere latine: „este al bisericii Racovița la 1867”.

Hatîșeriful (BRV, II, 386) sultanului Abdul Hamid I cu 12 file și „Învățătură bisericească pre scurt” (BRV, II, 387) in-8° mic, cu doar 75 file, completează aparițiile tipărite în acest an. În 1775 mitropolitul tipărește „Capete de poruncă la toată ceata bisericească” (BRV, II, 389) in-8° mic cu 20 file, dar primul volum important cu dedicație la stemă „Lui Alexandru Ypsilanti cel de sus încoronat/ Pe care bine Țara să domnească ca un stăpân adevărat” este Evanghelia (BRV, II, 390) in-folio, cu 184 file. Din cele 3 unități care există în Olt un exemplar e cu însemnare (inv. 477 OT): „S-au cumpărat din București cu tl. 8 parale 20 și s-au dat la sfânta biserică la satul nostru Braneț”. Urmează o Psaltire (BRV, II, 393) realizată cu contribuția esențială a lui Popa Constantin Tipograful Râmnician. În 1776 Bucureștiul nu tipărește nimic, ștafeta fiind însă preluată de episcopia Râmnicului, după cum s-a văzut anterior. În 1777 însă apare Antologhionul (BRV, II, 398) o carte in-folio, cu 575 file (ceea ce justifică și anul de „pauză”, căci volumul de muncă era de patru ori mai mare decât la o tipăritură obișnuită. Cunoaștem 7 exemplare, dar doar unul (OT, inv. 1223) poartă o însemnare: „Cumpăratu-s-au această sfântă carte antologhie de la sfânta Mitropolie de Barbu biruvel sătrar”. Un Ceaslov (BRV, II, 407) in-4, dar cu peste 566 pagini apare în același an, urmat de o monoediție în 8 BRV,II,384

1778(BRV, II, 414) în-8° mic, cu 312 file. În martie 1779 apare Slujba Sfântului Dimitrie Basarabov (BRV, II, 424), alcătuită de Filaret al Miralichiei, format în 4° și cu doar 24 file. Marele eveniment din anul următor, în septembrie, este apariția unui volum de proporții reduse (în 2° cu 50 file) dar de maximă importanță pentru Țara Românească: Sintagmaion nomikon (Manual (cod) de Legi, BRV, II, 425), al cărui autor este însuși Alexandru Ypsilanti voievod. Lucrarea are două coloane de tipar (stânga – greacă, dreapta - română) și devine cunoscută în istoriografia noastră drept „Pravilniceasca condică”, care conține toate reformele ce se aplică țării (menționate deja în acest articol), care au drept scop ca „toți cei năpăstuiți să-și afle dreptatea lor la limanul bunelor pravili și la toți supușii noștri să se arate biruitoare dreptatea”. Două cărți mai apar la București în 1780: un Liturghier (BRV, II, 432) și o Psaltire (BRV, II, 441). În 1781 un Catavasier (BRV, II, 444) în 8°, cu 233 file, poartă pe foaia de titlu numele Domnului Alexandru Ypsilanti ca și o Prăvălioară în 4°, cu 50 file (BRV, II, 450). Deși domnia dintâi a lui Ypsilanti ia sfârșit de drept la 4/15 ianuarie 1782, în urma fugii fiilor săi în 16 decembrie 1781 în Transilvania și apoi la Viena (ceea ce se putea încadra ușor în noțiunea de „trădare” de către turci), în 1782 apare Penticostariul (BRV, II, 454), din care sunt exemplare date din 1783, care continuă să-l numească pe Domnul țării Alexandru Ypsilanti! Pe trei din cele patru exemplare aflate în Olt sunt însemnări: (inv. 297): „iaste a sfintei biserici din Obârșia la leat 1785” și „la leat 1848 9 iunie s-au făcut o răzvrătire în țară”; (inv. 97) „la leat 1847 s-au făcut pod stătători la Slatina de Bârzan Neamțul” și (inv.126) „s-au cumpărat la 1793 la biserica nouă din Valea Mare”.

În cei șase ani de domnie a lui Alexandru Ypsilanti s-au tipărit la Râmnic 19 titluri (cu tiraje estimate între 500 și 1000 exemplare) din cărțile bisericești necesare cultului ortodox, majoritatea în limba română, iar la București 15 titluri între care se remarcă drept o excepție extrem de importantă chiar Codul de legi ce-i aparține Domnului însuși.

Din păcate în cea de-a doua domnie

(17/28 august 1796 – 22 noiembrie/3 decembrie 1797, dar cu ocuparea efectivă a tronului în 30 octombrie/10 noiembrie 1796) Alexandru Ypsilanti, „alb ca oaia”, după cum scrie cronicarul, nu se va bucura decât de apariția a două cărți, ambele la București, la care îi este recunoscut patronajul: o Psaltire (BRV, II, 603) din 1796 și un Liturghier (BRV. II. 610) din 1797 (în intervalul 1794 – 1806 la Râmnic nu se tipărește nimic).

Concluzia pe care o putem deduce din prezentarea acestui subiect este aceea că în domnia suficient de lungă a unui învățat creștin (fie el și grec, dar cu ranguri boierești avute în Moldova mult înainte de a deveni domnitor în Țara Românească) tipărirea cărților a cunoscut un avânt deosebit, iar evoluția economică pozitivă este argumentată și de o constanță a prețurilor tipăriturilor care sunt însă ținute de obște, ierarhii bisericii și boierii locului la mare cînste.

Cartea tipărită rămâne principalul argument al iluminismului românesc din sec XVIII.

Bibliografie:

- Colectiv, Istoria românilor, vol. VI, Ed. Enciclopedică, București, 2002
 Dionisie Ecclesiarhul, Hronograf 1764 – 1815, Ed. Academiei, București, 1987
 Lecca, Octav George, Familii boierești române, Muzeul literaturii, București, 1999
 Mischievca, Vladimir; Zavitsanos, Periklis, Principele Constantin Ypsilanti (1760 - 1816), Ed. Civitas, Chișinău, 1999
 Teodorescu, Dorin, Cartea veche românească de secol XVIII din județul Olt, Ed. Fundației Universitatea pentru toți, Slatina, 1998
 Cartea veche românească de Râmnic (1701 – 1830), Ed. Fundației Universitatea pentru toți, Slatina, 2005
 Situația social-politică a Țării Românești (1701 – 1830), Ed. Fundației Universitatea pentru toți, Slatina, 2004
 Din istoria tiparului și cărții românești, Ed. Fundației Universitatea pentru toți, Slatina, 2008

MARIVAUX – OPERA LITERARĂ CA JOC AL VIEȚII

Silviu GORJAN

Motto: „Omul nu este niciodată mai asemănător
cu sine însuși decât atunci când se mișcă”

Gian Lorenzo Bernini

În poezia dramatică, Marivaux reprezintă, fără îndoială, spiritul artei franceze care a animat și dominat întregul secol al XVIII-lea. Revendicându-și de la sine, prin propria-i operă, dreptul suprem de creator, Marivaux se definește printr-o originalitate cu totul aparte unde nu trebuie căutat omul comun și nici cel universal, ci acea parte inefabilă, greu de definit care conturează o individualitate.

Crescut la școala lui Fontenelle și La Motte, dar scriind pentru trupele comediei italiene, Marivaux rupe tradiția modelelor și a regulilor, înțelegând că singura rațiune care-l atrage pe om către teatru nu poate fi alta decât libertatea unei depline manifestări a sufletului uman. Dragostea este sentimentul care animă aproape toate comediiile sale. Dacă Molière vorbise despre dragoste în sensul unei atmosfere și al unei ocazii prin care se definesc tipologii umane și sociale, iar Racine făcuse din dragoste principiul suprem al durerii și al nebuniei sufletului uman, Marivaux descoperă în acest sentiment o eleganță himerică, o poezie greu de definit, cu un farmec unic, o poezie amestecată cu fericire, dar în același timp și cu tristețe, o voluptate și o decență cu care eroii săi își creează o lume încântătoare unde adevărul pare imaginar și ficțiunea adevărată. La Marivaux, dragostea este în dilemă cu ea însăși și sfârșește prin a fi fericită în ciuda ei. Silvia din „Jocul dragostei și al întâmplării”, de unde la început se declară împotriva căsătoriei și refuză să creadă în iubire, devine în final conștientă de frumusețea iubirii și o acceptă ca atare.

Marivaux își pune personajele unul în



fața celuilalt, oferind un teren comun de acțiune celor două ființe destinate să se iubească, care fac eforturi să se cunoască înainte de a se iubi, care se observă, se studiază, fac gafe, încercând astfel să forțeze misterul sufletului în care se văd prinse. Personajele sale sunt egoiste, fiecare ofertă presupunând ceva în schimb; ele se apropie stăpânite de teamă, dar în același timp nerăbdătoare să facă un pas unul către celălalt, judecând în fel și chip fiecare nu și fiecare da. Este aici un delicat comerț care exclude dragostea pură – darul de a te dăruia tu însuși – este schimbul însuși această apărare a eului, care face poezia realității. Fiecare se apără, dar este curios să știe ce face celălalt.

În teatrul lui Marivaux, totul începe bazându-se pe o premisă, pe ceva dinainte știut sau presupus; avem de-a face cu o

manieră modernă de teatru: teatru în teatru. Orgon știe dinainte despre planurile Silviei și ale lui Dorante – prin aceasta el apărând ca un adevărat ordonator, regizor al jocului în care se prind cei doi, în mod voit, conștient, dar fără ca unul să știe de planurile celuilalt. Piese sale antrenează oameni care trebuie să câștige încrederea, care trebuie să se distingă; este vorba de un da pe care trebuie să-l spună fiecare. Modul în care se ajunge la acest da constituie piesa. Se ajunge la acest da considerabil, într-un mod sinuos, cu încurcături, dar mergând întotdeauna. De aceea piesele sale au un ritm, sunt dinamice, propun mișcarea continuă a personajelor și presupun o mobilitate desăvârșită a observației, a spiritului. Lumea interioară, spirituală este aceea care primează în piesele sale. Și pentru a o putea înțelege mai bine, Marivaux îi alipește o altă exterioară, o lume în care gustul romanescului și al feeriei se manifestă din plin. Un amestec de ironie și tandrețe, de emoție și lejeritate, de

grație și pudoare, de rezervă și surpriză, și mai ales de deghizare animă acest melanj al celor două lumi. Acest lucru ne lasă libertatea unei analogii cu comediile anticului Aristofan, sau cu „Furtuna”, „Cum vă place”, „Mult zgomot pentru nimic” ale lui Shakespeare.

Prin analiza profundă și sensibilă a sentimentelor, prin predilecția către o atmosferă care să convină plăcerii și „artei” jocului, teatrul lui Marivaux capătă o notă aparte, în care adevărurile se conformează unei nedelimitări în spațiu și timp.

Se poate vorbi la Marivaux de un anumit manierism în felul de a prezenta lucrurile, dar acest manierism rămâne undeva la suprafață, definindu-se în cele din urmă ca o metodă de creație, ca amprentă a unei spiritualități naționale.

Oricând va putea fi sesizată și gustată de către public sensibilitatea creației omului de teatru Marivaux, forța emoției care-l ajută să întâlnească acel lucru rar – elocința.

Poemul singuratic

vineri netreispneze

Liliana NEGOI

era vineri pe frunze, și rădăcinile mă dureau
înfiat de coastele nisipii ale docurilor unde erau ancorate
corăbii mirosind a perfect compus.
prin dunele lichide din privirile marinarilor
sticleau, ca niște solzi de sirenă prinși în chihlimbar,
semințele ploilor altă dată sărutând vulcani.
era vineri și pe glezna mea, o vineri netreispneze,
un ghinion imperfect, candid și translucid,
amintindu-mi de smerenia nițel șuie a pașilor mei
lipsiți de formă printre cuvinte fracturate.
și-ar fi fost totul bine: sfânta conviețuire moleculară
dintre bucățile tale de voce aruncate pe masa de lemn despărțindu-ne
ar fi trecut neobservată
iar frunzele mele ar fi continuat să curgă sub timp,
dar vinerea a descrescut într-o sâmbătă atât de insipidă
încât visele au avut dintr-o dată sens –
mai mult sens decât am avut eu
vreodată.

Vocația Justițiară a Dramaturgului DUMITRU RADU POPESCU (II)

Teodor FIRESCU

Și în piesa „Balconul” există o pendulare și întrepătrundere a realului cu irealul, a personajului închipuit cu închipuirea personajului. Ea este alcătuită după schema dezvoltărilor succesive, în care acțiunea finală este descompusă și recompusă din dorința găsirii și analizării resorturilor intime care o articulează.

În principal, conflictul îi angajează pe Adrian și David Ionescu, fiu și tată. Nu este vorba de disputa dintre generații, ci de modul eronat și deformat în care este receptată realitatea. Fiul îi reproșează tatălui abdicarea de la principiile ferme pe care le avusese în tinerețe și complacerea într-un climat de lingușeală și superficialitate, prin acceptarea în jurul său a unor indivizi, adevărate „molii”, ca Țaporea, Melpomete, Bășat și Cășină. De fapt despre aceștia, chiar și numele, plămădite prin deriziune onomastică, spune aproape totul. Personajele sunt adunate în scenă datorită unui eveniment: sărbătorirea zilei de naștere (50 de ani) a directorului David Ionescu. Acest moment devine, totodată, nucleul din care pornesc, radial, fapte și întâmplări reale sau imaginare, având ca timp de desfășurare prezentul, trecutul sau amândouă la un loc. Dintr-o anumită perspectivă, personajele piesei pot fi receptate ca ipostaze ale conștiinței lui David, marcându-i luminile, umbrele, realizările, eșecurile, bucuriile și coșmarurile. Pe David îl amenință primejdia alunecării iremediabile în prăpastia spre care este „îndreptat” de subalternii săi apropiați și chiar de soția sa, de care nu divorțase încă, autoare a unei ridicole expoziții plastice cu figurine din turtă dulce. Fiul său, Adrian, reprezintă semnalul de alarmă în fața acestui pericol. El simbolizează spiritul de intransigență și de ținută morală exemplară.

Realismul piesei „Balconul” nu are nimic discriptiv, nu e de ordin narativ, esența lui fiind în straturile profunde ale conștiințelor, în dialectica unui amplu proces de confruntări și deveniri, fiindcă, așa cum afirmă autorul, „biografia unui om este biografia unei comunități”.

„Piesa lui Dumitru Radu Popescu, *O pasăre dintr-o altă zi*, precizează Ion Cocora, consolidează valoric o operă dramatică dintre cele mai importante, concretizând și fixând într-un demers scenic grav probleme esențiale ale realității contemporane. Autorul este necruțător, nu îngăduie amăgirea și falsul, el pune în mișcare un întreg complex de fenomene politice și sociale, violentează liniștea blândă a conștiințelor iresponsabile”(4).

În acest text, fuzionează, într-o veritabilă unitate de viziune și formă, două planuri, cel realist și cel alegoric. Această din urmă tendință îi permite și îi facilitează dramaturgului libertatea conducerii și tranșării conflictelor. Autorul pune conștiințele personajelor în situații limită. El le întinde capcane, urmărind cu un ochi atent responsabilizarea acestora. La prima vedere se pare că avem de-a face cu o piesă polițistă, mai ales că, în anchetarea cazurilor de crimă petrecute, intervine chiar un fals lucrător al poliției. Dramaturgul nu acordă pondere datelor criminalistice ale subiectului, ci faptului că un om a murit nevinovat, că acei care l-au suprimat, fie că își tănuiesc crima, fie că încearcă o justificare a ei, în ambele situații ei ignoră principii și norme indubitabile de viață. Autorul nu acceptă nicio conciliere. El săvârșește o radiografiere nemiloasă a trecutului și prezentului personajelor, cărora nu le acordă nicio clemență. Ipocrizia, lașitatea, conformismul gratuit, nepăsarea inconștientă

sau mimată, manifestarea lozincardă și principialitatea agresivă sunt tare descoperite la tot pasul, față de care autorul ia atitudine fermă și imuabilă.

În piesă se desfășoară două planuri: cel al lui atunci (cândva, într-o școală viticolă, s-a petrecut o crimă – a murit sau a dispărut profesorul Haralamb) și cel al lui acum (când, în același local de școală, are loc un lung proces de clarificare). Și în această piesă întâlnim o pendulare între real și imaginar, fiindcă ancheta nu are un temei sigur, ci unul ipotetic. Focul încrucișat al artileriei verbale îl atinge pe fiecare, dându-i la iveală ipostaze și comportări aproape imprezvizibile. Îndeosebi Nuța, Anișoara, Ionescu și Livian apelează la demascări reciproce, recurg la învinuiri dintre cele mai grave și își etalează sufletul urât și meschin pe care, până atunci, îl drapaseră în aparențe înșelătoare. Autorul face trecerea rapidă de la timpul faptei la timpul prezent al adevărului, manevrând dese întoarceri pentru limpezirea cazului evocat.

Așadar, în piesa „O pasăre dintr-o altă zi”, justițiarul D. R. Popescu inițiază o vehementă dezbatere, urmărind jocul conștiințelor în relația inexplicabilă dintre actul întreprins și consecințele lui imediate sau de perspectivă. Personajele sunt caractere, egale cu ele însele de-a lungul întregului spectacol, sunt semne ale unor idei. Astfel Patriciu este șovăitor, vinovatul torturat de propria-i conștiință care, singur, își caută ispășirea; Ionescu este intrigantul ambițios; Anișoara este lașă și meschină; Florentina este dezorientată. De cealaltă

parte a barierei există Livian, cel înverșunat, pe care îl susține dorința de adevăr a Petrei și onestitatea neînfrântă a Nuței. Piesa are o substanță existențială și politică, totodată.

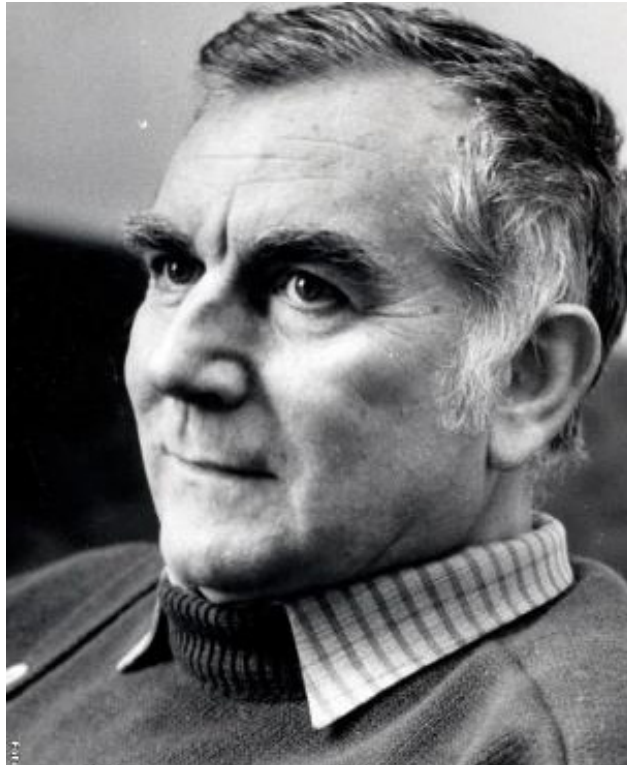
Și în „Pasărea Shakespeare” dramaturgul este preocupat tot de o culpă morală. Piesa reprezintă o pătrunzătoare dizertație pe tema responsabilității umane, este un act împotriva mediocrității și a rutinei, a vinovațiilor dovedite și a celor posibile în raport cu omenia. Autorul pune în discuție autoritatea morală a acelor ce își asumă rolul de judecători, intervenind în viața semenilor și apropiaților lor, fără să se întrebe dacă au probitatea etică și civică legitimată

să le dea acest drept. Astfel, cineastul Sergiu Patraulea își propune să realizeze un film-anchetă care să dezvăluie cauzele determinate ale sinuciderii Irinei. Rând pe rând, „obiectivul descoperă amănunte ce luminează drumul spre vinovați și vino-vății, dar complică motivațiile gestului fatal. Rechizitoriul lui Sergiu acționează inflexibil și nemilos. Greșelile celorlalți se întorc, până la urmă, ca un bumerang asupra-i, dovedindu-se că viața

acestuia a fost un permanent slalom printre neadevăruri și lașități grave.

Personajele feminine, Irina și Ingeborg, au valoare de simbol. Ele sunt expresia nevoii de adevăr, puritatea și libertatea; ele protestează în lupta cu mediocritatea opacă, cu manifestările precarității etice, spirituale.

Autorul nu lămurește finalul, aducând ipoteze a căror alegere rămâne deschisă. Așadar, finalul, voit incert, oferă un câmp larg de posibilități interpretative. El conferă



fiecăruia libertatea să înțeleagă ce vrea.

Pentru a trage o concluzie la tema abordată, apelăm la afirmațiile exegetului Valentin Tașcu: „Ideea centrală a teatrului lui D. R. Popescu este Adevărul. Nici nu se poate ceva mai general, mai cuprinzător decât aceasta. Fără îndoială că el cuprinde de fapt celelalte idei posibile în contextul maximei generalități pe care o abordează dramaturgul, conform sintagmei subordonatoare: adevărul despre..., deci, fericire, iubire, dreptate, libertate, putere etc. Dar, separat, D. R. Popescu tratează și problema adevărului despre adevăr. Această formulă întrece însă orice posibilitate de democrație, știut fiind că nimeni n-a reușit să stabilească limitele absolute ale adevărului. Tocmai de aceea, în sprijinul ideii intervin personajele. Or, cum acestea sunt diferite în fiecare piesă, și adevărul pe care-l reprezintă împrumută de fiecare dată trăsături specifice caracterului lor. În consecință, portretistica adevărului este variată, infinită am spune, în funcție de mulțimea personajelor lui D. R. Popescu... fiindcă niciodată nu este vorba de o reevaluare a adevărului, ci numai de nuanțarea lui”(5).

În eseu de față, am intenționat să surprindem un aspect singular, dar predilect, al dramaturgiei lui D. R. Popescu și anume „vocația justițiară” a teatrului său. În acest demers, am făcut referiri doar la câteva eșantioane din ampla sa operă dramatică, în care motivul enunțat este predominant. La o cercetare profundă și minuțioasă se constată, însă, că în majoritatea pieselor de teatru există o categorie distinctă de personaje investite de autor cu misiunea căutării adevărului și a demistificării. Sunt acei *raisonneuri* aparte, dotați cu umoare justițiară, prin intermediul cărora se întreprinde un atac răspicat, nemilos și continuu împotriva poleirii realității, a existenței trecute și prezente.

Mircea Iorgulescu în studiul critic „O panoramă a literaturii dramatice române contemporane”, referindu-se la acești frondiști și insurgenți, îi nominalizează generic „cei ce

rostesc adevărul”. Ei sunt acei „furioși” care acționează sub semnul unot teribile exigențe etice. Revolta lor se manifestă prin furie lexicală, prin comunicarea frustră a adevărului care devine, de cele mai multe ori, incomod, insuportabil chiar, pentru cei chemați la bară justiției. Deviza lor, afișată categoric și nonșalant, are putere de lege: „Cine nu suportă adevărul nu e om”. Cu un astfel de bisturiu tăios și penetrant intervine D. R. Popescu în curățirea rănilor și în extirparea tumorilor ascunse ale „greșiților” din teatrul său.

Ceea ce ne spune autorul, în tot demersul său dramaturgic, este faptul că teatrul „nu te lasă să dormi în mijlocul trotuarului”, fiindcă el reprezintă un moment al adevărului uman, necesar pentru a te confrunta cu tine însuși ori de câte ori viața te-afundă mâlos ori te poartă de-a valma în meandrele ei, primejdiindu-te cu neprevăzăturile și neînțelesurile pe care ți le scoate în cale.

„Teatrul este – ține să ne avertizeze autorul – un semn care indică o atitudine, este semnul unei conștiințe care dorește ca această planetă rotundă să nu se polueze. O conștiință care vrea ca zilele calendarului să fie pline de o lumină umană”.

D. R. Popescu rămâne în literatura noastră epică și dramatică drept un imaginativ energic, un amestec insolit între realismul aproape pragmatic și suprealismul cel mai dezinvolt, între asprime și delicatețe, între vis și realitate. Scriitura sa, în perimetrul literar contemporan, este inconfundabilă îndeosebi prin nonconformism, prin agresivitatea spiritului și prin nonșalanța expresiei artistice.

NOTE

4. **Ion Cocora:** *Privitor ca la teatru*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975.

5. **Valentin Tașcu:** *Dincoace și dincolo de F*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1981, p.74-75.

- 1 noiembrie 1925 – s-a născut, la Morunglav, arheologul și numismatul **CONSTANTIN PREDĂ**
- 2 noiembrie 1925 – s-a născut, la Balș, prozatorul și traducătorul **NICOLAE TEICĂ**
- 4 noiembrie 1906 – s-a născut, la Cîlieni, teologul, istoricul și muzeograful **ION POPESCU-CILIIENI** (m. 4. 11. 1956, Craiova)
- 4 noiembrie 1940 – s-a născut, la Șușani (Vâlcea), prozatorul și poetul **GHEORGHE NICOLĂESCU**
- 4 noiembrie 1926 – s-a născut, la Caracal, poetul, prozatorul, graficianul, scenaristul și regizorul de film **ȘTEFAN MUNTEANU** (m. 9. 12. 1990, Los Angeles)
- 7 noiembrie 1855 – s-a născut, la Slatina, compozitorul și violonistul **NICOLAE BUICĂ** (m. 1932, București)
- 9 noiembrie 1889 – s-a născut, la Gostavățu, teologul **IORGU IVAN** (m.- ?)
- 10 noiembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (m. 7. 12. 1987, București)
- 10 noiembrie 1968 – s-a născut, la Corabia, **ORTANSA ILIE**, grafician și gravor
- 11 noiembrie 1967 – s-a născut, la Slatina, **CĂTĂLIN IONUȚ STĂNESCU**, gazetar și cercetător în științe umaniste
- 13 noiembrie 1964 – s-a născut, la Slatina, poetul, traducătorul și gazetarul **GEORGE NINA ELIAN**, pe numele adevărat **COSTEL DREJOI**
- 14 noiembrie 1902 – s-a născut, la Caracal, filosoful **MIHAI UȚĂ** (m. 23. 04. 1964, București)
- 14 noiembrie 1948 – s-a născut, la Brâncoveni, prozatorul și eseistul **IANCU TÂNĂSESCU**
- 16 noiembrie 1935 – s-a născut, la Priseaca, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (m. 10. 12. 1997, Pitești)
- 16 noiembrie 1935 – s-a născut, la Caracal, regizorul de filme de animație, graficianul și scenograful **ION GHEORGHE TRUICĂ**
- 17 noiembrie 1954 – s-a născut, la Spineni, gazetarul și eseistul **FLORIN (FLOREA) NICULESCU** (m. 26. 03. 2009, Slatina)
- 19 noiembrie 1936 – s-a născut, la Cungrea, poetul, criticul și istoricul literar **IULIAN NEGRILĂ**
- 20 noiembrie 1940 – s-a născut, la Seliște (Bucovina de Nord), poetul **ION ZBÂRCOT** (m. 25. 07. 2005, București)
- 21 noiembrie 1933 – s-a născut, la Dobroteasa, poetul, prozatorul, eseistul și traducătorul **ANGHEL DUMBRĂVEANU** (m. 12. 05. 2013, Timișoara)
- 21 noiembrie 1949 – s-a născut, la Caracal, jurnalistul de televiziune **SERGIU MARINESCU**
- 23 noiembrie 1926 – s-a născut, la Slatina, prozatorul și publicistul **TUDOR MANTA**
- 23 noiembrie 1933 – s-a născut, la Fărcașele, istoricul literar și editorul **STANCU ILIN**
- 26 noiembrie 1909 – s-a născut, la Slatina, dramaturgul, poetul și eseistul **EUGEN IONESCU** (m. 28. 03. 1994, Paris)
- 26 noiembrie 1901 – s-a născut, la Ohrida (Macedonia), romancierul **MIHAIL DRUMEȘ** (m. 7. 02. 1982, București)
- 26 noiembrie 1951 – s-a născut, la Drăgănești-Olt, pictorul **CONSTANTIN STOENICĂ**
- 29 noiembrie 1940 – s-a născut, la Radomirești, prozatorul **MIRCEA ANDREESCU** (m. 8. 01. 1997, Slatina)
- 30 noiembrie 1924 – s-a născut, la Slatina, istoricul **NICOLAE STOICESCU** (m. 15. 09. 1999, București)

Virgil DUMITRESCU

De vânzare

Am învățat și plânsul pe de rost între acești
pereți
croiți de tata, a râs și-a plâns copilul
care-am fost prin lucrurile care
l-au dat gata

Ce-aș fi putut să iau din tencuială, din lut
din var, din lemn, din cărămizi? Câte un duh
dă semn
și se răscoală pe frunzele ciuntite
de omizi

Părinții ies din veghea lor afară, cu lacrimi
prea sărate
se închină, apoi se-ntorc și cad
a doua oară sub stratul gros de tainică
lumină

Și dacă astăzi casa-i de vânzare, cum pragul ei
haloul doar
îl trece, încerc un preț la zi
din depărtare să-și ia cu ei altarul
și să plece

În urma lor s-o mai zgâi la geam un înger
palid,
fără de prihană, va plânge sau va râde,
cum râdeam, până să fiu cel biciuit
de rană.



MOTIVE ORNAMENTALE TRADIȚIONALE ÎN ARTA POPULARĂ DIN JUDEȚUL OLT – VIȚA-DE-VIE

Claudia Florentina BALAȘ

Despre vița-de-vie și vin s-a scris și s-a vorbit foarte mult. De la Hippocrat și Columella, de la Pliniu și Horațiu până în zilele noastre, specialiști și scriitori, medici și igienişti, oameni de știință și gânditori ai tuturor timpurilor, relevând însușirile strugurilor și vinului, le-au adus elogiul bine-meritat.

Paralel, poeți și scriitori, muzicieni și sculptori s-au întrecut preamărind strugurii și vinul, mulți dintre ei găsind în vița-de-vie și vin motive de inspirație genială. Războinicii s-au servit de vin în campanii pentru a combate molimele cât și pentru fastul triumfului, iar diplomații au folosit vinul ca instrument eficace, pentru smulgerea unor secrete bine tănuite¹.

Vița-de-vie și vinul sunt legate de unele din cele mai vechi credințe ale omenirii, făcând parte din fondul mitologic universal, crescut probabil în paralel cu biruințele omului smulse uneori naturii odinioară ostile².

Încă din prima fază a încheșării societății, când au început să fie plăsmuite basmele cu eroi legendari și a prins să se înfiripe mitul zeilor, vița-de-vie a fost socotită simbol al fecundității și al sănătății, iar vinul apreciat ca nectar al zeilor³.

În tradiția arhaică, via este expresia vegetală a nemuririi, simbol al tinereții și vieții veșnice⁴. Semnul vieții la sumerieni era o frunză de viță. „Această plantă era consacrată Marilor Zeițe. Zeița-Mumă era numită, la început, Mama-Butuc – de-viță-de-vie sau Zeița Butuc de-viță-de-vie. Mishna afirmă că arborele științei binelui și răului era o vie... Motivul femeie goală-vie s-a transmis de asemenea în legendele apocrife creștine⁵. Vinul rezultat din strugurii produși de vița-de-vie are numeroase semnificații și valori simbolice. El este și simbol al vieții, iar culorile vinului, roșu și alb, alcătuiesc o sinteză chtono-uraniană; se apropie de soma

vedică, asemeni plantei cu același nume care produce substanța nemuririi, adusă celor muritori de un vultur⁶.

Vinul ca băutură miraculoasă era element central și în cultul lui Dionysos (Bachus), zeitate grecească de origine tracă. „Vița-de-vie cu ciorchinii săi constituia manifestarea cea mai caracteristică a lui Dyonisos, dar el era în același timp și zeu al arborilor în general”⁷. Dyonisos era „conceput ca o zeitate agricolă și a grâului”. A murit, după mai multe metamorfoze, de moarte violentă, dar a înviat. În forme târzii ale cultului lui Dyonisos, când, se pare, s-au rupt „punțile ce legau simbolica zeului de sacrificarea diferitelor lui reprezentări animaliere, se spune că țapul trebuia sacrificat (cu prilejul sărbătoririi lui Dyonisos, n. n.) drept pedeapsă pentru „profanarea viței-de-vie de care zeul se îngrijea în mod deosebit”⁸. Atât de importantă devenise atunci cultura viței-de-vie, încât prejudiciile pe care cineva le-ar fi adus acestei culturi ajungeau să fie considerate un adevărat sacrilegiu.

În textul biblic, via și, implicit, cultivarea acesteia apar atât cu semnificație directă, cât și sub o formă figurată. Textele Evangheliilor lui Matei, Marcu și Luca amintesc de oamenii care plantează vie, tocmeșc lucrători și așteaptă să se bucure de roadele muncii lor⁹. Figurat, via este comparată cu împărăția cerurilor. Mântuitorul a venit să facă „via să rodească împărăția lui Dumnezeu pe pământ”, El fiind „viața adevărată”. În textele evanghelice, sub această formă figurată, vița-de-vie subsumează și ideea unei legături în cadrul comunității, inclusiv legătura de sânge.

În iconografia ortodoxă sunt zugrăvite mlădițele ce se desprind din trupul Mântuitorului, imagine a cunoscutelor cuvinte pe care le adresează el apostolilor „Eu sunt via,

voi sunteți mlădițele. Cel ce rămâne în Mine și Eu în el, acela aduce multă roadă”¹⁰.

Și Vechiul Testament acordă o atenție deosebită semnificației viței-de-vie, privită aproape ca un arbore sacru, alături de măslin și smochin. În Cartea Judecăților se spune cum „s-au dus odată copacii să-și ungă împărat peste ei și au zis... către vița-de-vie: Vino tu și domnește peste noi! Și vița-de-vie a zis către ei: Cum să-mi las eu mustul meu care veselește pe Dumnezeu și pe oameni și să mă duc să cârmuiesc copacii”¹¹. Este remarcabilă valoarea pozitivă permanentă cu care este „înzestrată vița-de-vie. Ea simbolizează și „eliberarea”, răscumpărarea, are ceea ce s-ar putea numi o „valoare mesianică” „...într-o singură zi voi îndepărta nedreptatea din țara aceasta. În ziua aceea... fiecare dintre voi va pofti pe aproapele său sub vița și sub smochinul său”¹².

Vinul, purtător al unor simboluri și valențe euharistice, este asociat cu evenimente marcante din riturile de trecere: naștere, căsătorie, moarte. Substanță esențială pentru împlinirea ritualurilor prilejuite de înhumarea morților, dar și a diferitelor comemorări (parastase) vinul este mijlocitorul efectuării contactelor dintre membrii „bisericii luptătoare” și ai celei „biruitoare” cu „lumea celor drepti”, „trecuți la cele veșnice”. Pelerinajul la morminte, însoțite sau nu de bocete, libațiile sau stropirea cu vin și apă a colacilor, colivei, agapele funerare, darurile oferite sub forma alimentelor, între care este inclus vinul, sunt repere obligatorii în desfășurarea acestor ceremonialuri¹³.

În libații, vinul cu care se stropește sau care se consumă la agape funerare este, pe de o parte purtător al semnificație euharistice (sângele lui Hristos, care se varsă „spre iertarea păcatelor” în preajma celor răposați) fără a fi consacrat ritualul impus de taina împărtășaniei. Pe de altă parte, prin înghițire sau absorbire, el este substanța simbolică, purtătoarea și diversificatoarea de viață¹⁴.

Ca atâtea alte aspecte ale vieții și culturii dezvoltate pe teritoriul locuit de români, vița-

de-vie și vinul au o străveche tradiție și o lungă istorie, menționând simplul fapt al extinderii în țara noastră nu numai a unor zone viticole de tradiție preromană ci și a unor specii fosile înrudite cu vița din îndepărtate ere geologice¹⁵. Cultura masivă a viței-de-vie și, se pare, excesele dacilor, consumatori de vin, au impus, spune legenda, stârpirea viilor din ordinul marelui preot Deceneu, acțiune politico-administrativă nereușită, după cum o atestă marile podgorii românești de astăzi¹⁶, faptul că strugurii figurează pe medalia „Dacia Felix” bătută cu prilejul cuceririi de către Traian a Daciei și după cum putem judeca citind versurile lui Ovidiu, exilat la Tomis, trăitor mai aproape de epoca în chestiune:

„Și-n vas îngheață vinul

De-l scoți în bolovani, păstrând figura oalei

Și-n loc de-a soarbe spuma, mănânci bucăți de vin”¹⁷.

Pentru români, viticultura a fost un dat al mediului de existență, favorabil creșterii și culturii viței-de-vie. O mare parte a vieții țaranului român era legată de vie. Via însăși era un spațiu semnificativ: ea era parte a gospodăriei țărănești, ea era reper în hotarul satului, ea era un tezaur terminologic străvechi, o păstrătoare de construcții viticole cu tehnici și arhitectură, de asemenea, străvechi. Ea este o sursă de energie vitală pentru spirit și trup. Fără ea, fără vie, fără butoiul din pivniță, care reprezenta un nivel social în colectivitate, nu era de conceput o gospodărie țărănească vitală în spațiul românesc.

Vița-de-vie este auxiliară existenței românului, iar vinul este prețuit ca produs al muncii sale, ca o răsplată a efortului său și ca respect față de viața familiei și colectivității în care trăiește.

Cinstea acordată viței-de-vie și vinului s-a păstrat și în forme vii în această lume de la Carpați, Dunăre și Marea Neagră, dezgropatul și tăiatul primelor vițe tinere ieșite după lungul somn al iernii având loc la începutul primăverii (1 februarie), uneori încă sub mantia albă a zăpezii, în forma unui obicei, Trifonul, Arezanul



Scoartă cu ornamente vegetale (vița-de-vie) și avimorfe, sfârșitul secolului al XIX-lea, com. Giuvărăști, nr. inv. 2393, Muzeul Județean Olt

sau Gurbanul Viilor¹⁸, la care ia parte toată obștea satului, ieșind cu mic cu mare, uneori în sănii, pe dealurile cu vii din preajmă așa cum se mai vede și acum la Vitomirești.

În această zi, oamenii mergeau în vii cu o ploscă cu vin, cu apă sfințită și produse preparate din „burtanul porcului”, degustau vinurile și apreciau pe cel mai bun, deoarece la Sf. Trifon se obișnuia să meargă și preotul prin vii, ca să le slujească și să le stropească cu apă sfințită, pentru a fi ocrotite de insecte și de grindină¹⁹.

Era firesc ca reprezentările viței-de-vie, a ciorchinului de strugure, legate de străvechi credințe și de realitatea bogată în vii a teritoriului românesc, să fie numeroase și variate în arta populară românească.

Este știut că din cele mai vechi timpuri și pretutindeni oamenii și-au împodobit locuințele, și-au înfrumusețat uneltele, obiectele de uz și îmbrăcăminte cu frumoase și variate motive, luate, fie din lumea înconjurătoare, fie din cea interioară, a spiritualității lor.

Astfel privită, fiecare creație își are viața sa launtrică și lumea sa de idei, de gânduri și vise, de simțiri, pe care o figurează și o poartă peste veacuri, lume care ne stă și astăzi ca mărturie a sensibilității sufletului strămoșesc

pe diferite trepte ale civilizației.

„Ornamentica, prin invenția ei de forme libere, de sine stătătoare, ades mai presus de natură și de orice context al ei, ornamentica prin născocirile ei liniare, prin ritmica și culorile utilizate, trebuie privită ca expresie directă, ca spovedanie și comunicare a unui duh”²⁰.

Pe teritoriul județului Olt frecvența motivului ornamental al viței-de-vie, care reprezintă cunoscute simboluri creștine sau care subliniază comunitatea dintre ființa creatorului și natură, în toate domeniile artei artei populare (în forme stilizate sau într-un desen mai liber) este atât de mare, încât nu se pot prezenta decât foarte puține exemplare.

Meșteri pricepuți din centrele de olari de pe Valea Oltețului au ornamentat cu mult gust vase de vin, oale, căni sau ploști cu frunze de viță și ciorchini de struguri. Coardele, frunzele și fructele viței-de-vie apar de asemenea expresiv stilizate sau reproduse aidoma pe țesături și cusături diferite din toate cele trei zone etnografice ale județului Olt-Romanați, Câmpia Boianului, Olt.

Muzeul Județean Olt deține în bogata colecție de ceramică numeroase piese pe care motivul viței-de-vie este redat cu multă măiestrie.

Toate aceste piese au fost lucrate de renumiți meșteri olari de pe Valea Oltețului, unde sunt înșirate câteva sate în care s-a practicat sau se mai practică încă meșteșugul olăritului, unele așezate pe malul drept: Corbeni, Româna, Oboga de Jos, Oboga de Mijloc, Oboga de Sus și Iancu Jianu, altele pe malul stâng: Chintești, Govora, Comănești și Bobicești.

La începutul secolului XX, primele concursuri de olărie organizate la București dovedesc cât de apreciați erau meșterii olari de pe valea Oltețului. La primul concurs care a avut loc la 21 mai 1908, în cadrul Bâlcii moșilor din București au participat 167 de olari din 51 de centre, cu 724 de piese.

Au fost premiați 18 olari, premiul special în valoare de 100 de lei fiind obținut de

Nicolae Florea Pielmuș din Oboga-Romanați. Tot din această localitate, un alt olar, Marin N. Diaconeasa a obținut premiul I în valoare de 75 de lei.

Satisfăcuți de rezultatele obținute, puternic elogiati în presă, inițiatorii concursului de olărie din 1908 vor trece, în 1910, la organizarea, pe criterii aproape similare, a unui al doilea concurs.

Și la acest concurs, Nicolae Florea Pielmuș a obținut premiul I în valoare de 75 de lei, iar Marin Florea Preda (zis Cogete) din Iancu Jianu a obținut premiul III în valoare de 25 de lei²¹. Alături de acești meșteri au apărut alții care au continuat sau mai continuă încă meșteșugul: Marin Diaconeasa, Mitriță Viscol, Ion Turcitu, Constantin Murgășanu, Teodora Trușcă, Grigore Ciungulescu (care și-a creat de-a lungul anilor un stil propriu) etc. Aceștia sunt câțiva dintre renumiții olari de pe Valea Oltețului care s-au impus în atenția colectivității prin păstrarea tehnicilor de lucru, a formelor și a motivelor ornamentale tradiționale.

Începând cu secolul XX, motivul ornamental al viței-de-vie a început să apară și pe crucile de lemn lucrate în centrul de cruceri de la Pietriș, după cum ne spune un crucer „din pensulă mai trag niște frunze pe care nu le închipui «înainte de scoabă»²².

Vița-de-vie apare foarte mult în județul Olt pe diferite țesături. Țesutul este un meșteșug multimilenar, atestat pe aceste meleaguri încă din neolitic. Numeroasele fusaiole și greutăți pentru războiul de țesut vertical, descoperite în diferite stațiuni arheologice, o dovedesc din plin²³. Fragmente de țesături au fost descoperite în mai multe locuri la Sucidava încă din epoca bronzului²⁴.

În satul românesc s-au realizat diferite țesături din lână, lână și cânepă, bumbac, borangic. Dintre acestea, cele cu caracter funcțional decorativ și ceremonial au valoare artistică deosebită, constituindu-se în adevărate documnete probatorii cu privire la vechimea și nivelul artistic al meșteșugului. În județul Olt, cele mai valoroase țesături sunt

scoarțele datorită măiestriei cu care sunt îmbinate motivele vegetale cu cele avimorfe, zoomorfe și antropomorfe. Cele lucrate în zona Romanați au un aspect rustic de un farmec aparte, farmec dat atât de motivele ornamentale cât și de cromatica de origine vegetală.

Pe două scoarțe din zona Romanațiului lucrate în tehnica alesului curb și vopsite în culori vegetale apar rânduri late cu motivul ornamental vița-de-vie încadrate și de alte rânduri cu motivul viței-de-vie asociat cu un motiv avimorf, rânduri care se succed, ambele scoarțe datând de la sfârșitul secolului al XIX-lea.

Tot din zona Romanați, în colecțiile Muzeului Județean Olt, se găsesc câteva scoarțe în care motivul ornamental vița-de-vie (coarde cu frunze și cârcei) este dispus în rânduri late, încadrate de vârgi, care se succed pe toată lungimea scoarțelor.

Toate aceste scoarțe lucrate în tehnica alesului curb, uneori asociat cu alesul karamani, vopsite în culori vegetale cu o frumoasă compoziție ritmică, fac din ele adevărate opere de artă.

Alte țesături pe care apare destul de des motivul viței-de-vie sunt căpătâiele din lână și cânepă lucrate în două ițe și alese cu motivul stilizat sau redat cât mai realist. Cele mai multe piese provin tot din zona Romanați, sunt vopsite în culori vegetale, compoziția fiind ritmată ca și la scoarțele descrise mai sus.

Muzeul Județean Olt deține în colecțiile sale foarte multe prosoape și fețe de pernă, unele alese în război, altele cusute în „punct românesc” pe care motivul ornamental al viței-de-vie apare în diferite feluri, uneori asociat cu motive avimorfe sau antropomorfe (fig. 8-13).

Numărul mare al prosoapelor aflate în colecțiile Muzeului Județean Olt se explică prin faptul că ele alcătuiesc una din cele mai vaste, bogate și unitare categorii a textilelor populare românești. Ele se întâlnesc în orice casă, fie la diverse trebuințe gospodărești, fie ca element important al decorului de interior.

Le întâlnim în cadrul celor mai variate manifestări ale vieții sociale, îndeosebi cele cu caracter ceremonial, dintre care mai importante sunt nunta și înmormântarea.

Motivul ornamental al viței-de-vie apare foarte des și pe piesele de port popular din județul Olt. Cele mai numeroase piese pe care apare acest motiv sunt maramele din borangic, care erau purtate de femei doar în zilele de sărbătoare.

Cârpele de borangic, denumite foarte rar „maramă” iar în Câmpia Romanaiului „fișiu” sunt piese de dată mai recentă, introduse în port pe la sfârșitul secolului al XIX-lea, ca urmare a dezvoltării sericulturii în județ. La început, aceste piese au fost probabil importate, după cum desprindem din documentele colecției Hurmuzachi, că de la 2 iulie 1529 până la 25 ianuarie 1530 au fost importate, printre altele, „114 mărâmi bune, 10 mediocre și 255 simple”²⁵. Mai târziu, Tudor Pamfile scria că „pe la 1700, mărâmi scumpe se lucrau în casă, afară de cele de tot scumpe, „de Țarigrad”²⁶. Episcopul Bandinus²⁷, Del Chiaro, Sulzer²⁸, menționează și ei încă din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea, caracterul fetiv al acestor piese din borangic, făcând chiar recomandări în privința intensificării culturii viermilor de mătase, pentru a se asigura materia primă necesară realizării maramelor. Aceste piese sunt nelipsite din inventarul de nuntă (pe vremuri foile de zestre), cu care prilej, se dăruiesc rudelor apropiate sau anumitor participanți la ceremonialul nunții.

Ele sunt țesute în două ițe cu șabace și alesături la cele două capete sau acoperite în întregime cu ornamente.

Motivul ornamental al viței-de-vie apare pe cârpele din toate cele trei zone etnografice ale județului.

Decorul executat în tehnica alesăturii cu speteaza sau printre fire apare stilizat sau redat cât mai realist.

Culorile cârpele de borangic sunt alb sau gălbui cu excepția celor de pe Valea Oltețului, unde întâlnim și cârpa de culoare

„bleumarin” denumită și „maramă scrobită”²⁹.

În ornamentarea cârpele de borangic se folosea de obicei un fir de borangic mai gros, rămas de la dulapul de tors.

O altă piesă de bază a costumului popular pe care apare motivul ornamental frunza de viță și strugurele într-o compoziție ritmată este zăvelca de Romanai.

Zăvelcile mai erau denumite în această parte a țării și boscele sau catrințe. Ele sunt țesute în două ițe cu urzeală din bumbac și băteală din lână roșie, alesăturile cu motivul viței-de-vie fiind policrome, și în general acest motiv este redat cât mai naturalist.



Zăvelcă cu motivul viței-de-vie stilizat, sfârșitul secolului al XIX-lea, com. Orlea, nr. inv. 3584, Muzeul Județean Olt

Alte piese ale costumului popular, unde motivul ornamental al viței-de-vie apare în toată splendoarea, sunt cămășile (iile) și poalele țesute în război. Printre aceste piese amintim o cămașă (formată din două pese, ie și poale) țesută în două ițe din bumbac și aleasă printre fire „în șabac” cu aspect de dantelă.

Acestea sunt doar câteva din piesele de artă populară din județul Olt, unde principalul motiv ornamental este vița-de-vie.

Sufletul și măiestria puse în aceste

piese, ca de altfel în toate creațiile artistice populare românești, sunt și vor rămâne veșnic vrednice de prețuire și încântare pentru toți, căci „podoaba cea mai aleasă și mai mândră între podoabele țării este poporul românesc”³⁰, creatorul tuturor acestor frumuseți.



Gheorghe Turcitu, Câni de vin cu motivul viței-de-vie, secolul XX, com. Româna



Prosop cu motive vegetale și avimorfe (frunze, cârcei, ciorchini de vie și curcani – detaliu), începutul secolului XX, com. Văleni, nr. inv. 1161, Muzeul Județean Olt

Note:

1. I. C. Teodorescu, Șt. C. Teodorescu, Gh. Mihalca, *Vița-de-vie și vinul de-a lungul veacurilor*, București, 1966, p. 5.
2. Paul Petrescu, *Arcade în timp*, București, 1983, p.193.
3. I. C. Teodorescu, Șt. C. Teodorescu, Gh. Mihalca, op. cit., p. 15.
4. Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dicționar de simboluri*, vol. 3, P-Z, Editura Artemis, București, 1995, p. 465.
5. Idem.
6. Ibidem.
7. James George Frazer, *Creanga de aur*, București, Editura Minerva, 1980, p. 196.
8. Idem, p. 206.
9. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, A-Z, București, 1984, p. 514.
10. *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, 1975, p. 121- Ioan 15-5.
11. Idem, p. 274- Judecătorii 9, 8-13.
12. Ibidem, p. 906 - Zaharia 3, 10.
13. Sabina Ispas, *Simbolica viței-de-vie în textul epic versificat*, în „Datini”, nr.2, 1998, p.7.
14. Idem, p. 11.
15. Al. Borza, *Dicționar etnobotanic*, p.18.
16. C. C. Giurescu, *Istoricul podgoriei Odobești*, București, 1969, p. 11-12.
17. Paul Petrescu, op. cit., p. 194.
18. Ivan Evseev, *Dicționar de magie, demonologie și mitologie românească*, Editura Amarcord, Timișoara, 1997; I. Ghinoiu, *Obiceiuri populare de peste an. Dicționar*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997; Codin Rădulescu, D. Mihalache, *Sărbătorile poporului cu obiceiurile, credințele și unele tradiții legate de ele*, Socec, București, 1909.
19. Georgeta Stoica, Rada Ilie, *Tradiții și obiceiuri din județul Olt*, Editura Mega, București, 2007, p. 57.
20. L. Blaga, *Scieri despre artă*, București, 1970, p. 150.
21. Silvia Zderciuc, *Concursul de olari din 1908*, Revista Muzeelor nr.1/1968; *Așezări de olari de pe Valea Oltețului*, Revista Muzeelor și Monumentelor, nr.3/1989.
22. Informație orală, Lunceanu Constantin, com. Baldovinești, sat Pietriș, 92 de ani.

CINCINAT PAVELESCU ȘI TUDOR MĂINESCU

Dumitru BOTAR

Magistrat de profesie, Cincinat a dominat arena epigramei o bună perioadă, iar în anul 1927 obține premiul național de poezie. Despre el s-au scris și povestit multe, la toate acestea amintesc și eu un fapt mai puțin cunoscut.

Tudor Măinescu, poet și epigramist, la începuturile sale epigramatice, captivat de aureola lui Cincinat, căuta pe orice cale să îi atragă atenția, să-l provoace dacă se poate la un duel epigramatic, dar fără succes, pentru că Cincinat nu l-a luat în serios. Totul a plecat de la o revistă, aflată întâmplător în posesia lui Tudor Măinescu, în care Cincinat îi ironiza pe colegii din Brașov (în 1929 fusese numit procuror la Curtea de Apel – Brașov) cam așa:

Șefilor care m-au pus să „lucru”

La munca asta tâmpitoare
Eu nu sunt vită să mă-njug
Ați mai văzut privighetoare
Trăgând la plug?

Dorind să se afirme (Măinescu era și el jurist) atacând un adevărat senior al epigramei, apărând totodată și instituția, Măinescu scrie un fel de răspuns, din două catrene:

Răspunsul șefilor

Ești dumneata privighetoare,
Un ăla gras și cu chelie.
Atunci urâtă formă are
În poezie.

X

Această muncă n-a „tâmpit”
Nici pe sărac, nici pe nabab.

La dumneata o fi găsit
Terenul slab.

Cincinat nu răspunde, deși Măinescu a fost informat că maestrului nu i-a picat bine, așa că mai încearcă încă o provocare prilejuită de faptul că d-na Titulescu, auzind că pleacă la Paris, l-a rugat să-i cumpere o piele de șarpe. Cincinat s-a achitat de rugămintă, punând lângă comisionul respectiv și un catren:

În punga făurită din piele de balaur
Și care mângâiată cu degetul roz-pal
Se cuvenea să fie-întrânsa numai aur
Am pus numai arama acestui madrigal.

Măinescu răspunde prompt și la obiect:
Știam că nu e prețios
Metalul ce-l desfaci pe piață,
Dar cu-o femeie nu-i frumos
Arama să ți-o dai pe față.

Cincinat rămâne pe poziție, nu răspunde, era prea mare ca să-și încrucișeze floreta cu o persoană care bătea la porțile afirmării. Totuși, mai târziu, când Nicolae Crevedia și Calotescu Neicu publică „Antologia epigramei românești” (1933) în care este inclus și Tudor Măinescu, acesta fiind lăudat de criticul Șerban Cioculescu, Cincinat oarecum mirat, îi atrage atenția lui Cioculescu că a exagerat în legătură cu „modestul judecător de la Vidra”, el fiind într-un post mai înalt la Brașov.

De data aceasta, nu lasă lucrurile așa, se decide să scoată spada și scrie acest catren acidulat:

EPIGRAMISTULUI MĂINESCU

Eu sunt la Curtea de Apel
Tu ești la judecătorie

Talentul nostru e la fel
Eu centru, tu periferie.

Nici Crevedia și Neicu nu sunt uitați, primind din
partea lui Cincinat, o constatare cam dură:

LUI NEICU ȘI CREVEDIA

Antologia voastră, fără voie,
Se aseamănă corăbiei lui Noe.
Că și într-însa zac îngrămădite
Peste bipezi rari, destule vite.

În anul 1934, Cincinat Pavelescu se
stinge din viață la Brașov, iar Tudor Măinesu

își continuă traseul literar și epigramatic, cu
realizări notabile, fără să fi avut șansa vieții de
a-l provoca la un duel epigramatic antologic
pe unul dintre corifeii acestui gen, mult gustat
în epocă, dar și astăzi. De la Tudor Măinescu
ne-a rămas și un minunat catren pe care i l-am
spus, atunci când am avut bucuria să-l cunosc
în anul 1977, cu puțin timp înainte de plecarea
lui definitivă:

Oricât am fi de optimiști
Se deslușește totuși drama:
Avem destui epigramaști,
Dar unde este epigrama?



BOSCORODIREA SLAVĂ SAU RĂSTIGNIREA LIMBII ROMÂNE

Constantin VOINESCU

Unii dintre termenii noștri religioși sunt de origine slavă, o parte mai mică – de proveniență latină și grecească, iar alții, și mai puțini, formați pe teritoriul românesc.

Paștele – este moștenit din latinescul *pascha*, -ae – și dezvoltă un câmp semantic divers, cuprinzând *lăsatul/lăsata secului*, *a posti*, *a se griji*, *a se spovedi*, *duhovnic*, *păcat*, *mătanie*, *cruce*, *răstignire*, *a pătimi*, *a se închina*, *a prohodî*, *mormânt*, *mir*, *pască* etc.

După cum bine se știe, cuvântul *Iisus* reprezintă forma grecească a numelui ebraic *Ioshua*, Mântuitorul, iar „patronimicul” *Hristos* înseamnă transpunerea în aceeași limbă a termenului, ebraic și el, *Messiah*, unsul lui Dumnezeu.

Latinescul *siccus*, de pildă, a dat în limba română *sec*, termen care, în locuțiunea *de sec* – *mâncare de sec* sau *a mânca de sec* – a intrat în concurență cu sinonimul slav *post*, venind din *postiti sen*.

Slavona a fost impusă conjunctural în biserica ortodoxă din țările române, ocupând o poziție agresiv competitivă în raport cu latina strămoșească, limbă proprie cultului catolic, desprins prin marea schismă de la 1054 de ortodoxie.

Mărturie depune în acest sens ilustrul cărturar și domn al Moldovei, Dimitrie Cantemir, în *Descriptio Moldaviae*: *Teoctist de neam bulgar și diacon al lui Marcu din Efes, pentru a dezrădacina din Moldova sămânța catolicismului și să ridice pentru totdeauna tinerilor puțința de a citi sofismele latinilor, a încredintat pe Alexandru cel Bun să surghiunească din țară pe oamenii de altă credință și să scoată literele latine din toate scrierile și cărțile și să introducă în locul lor, pe cele slavone*.

Ba chiar să le fie tăiată limba, zice autorul,

celor care nu vor folosi slavona, așa că, vrând-nevrând, urmează câteva nefericite secole de **boscorodire**, de bolborosire a unor cuvinte neînțelese nici de preoți, nici de credincioși.

În timpul Țaratului Vlaho-Bulgar al Asăneștilor (1186-1258) și al migrării călugărilor bulgari spre Țările Române, drept urmare a căderii la 1453 a Constantinopolului și a invaziei otomane, influența slavă în biserici este de nestăvilit, determinând impunerea formei bulgare a creștinismului. Nu puține texte religioase, scrise în mediobulgară sau glagolitică, erau **boscorodite** în biserică unui popor vorbitor și înțelegător de altă limbă.

Așa se și explică, de altminteri, numărul mare de termeni bisericești cu etimon slav, în timp ce mai puținii termeni grecești își justifică existența în română prin migrarea, după călugării bulgari, a arhierilor greci, din fața aceluiași pericol comun, invazia otomană.

Slujba religioasă din vinerea Paștelui – **prohodul** – amintind de moartea lui Iisus, este un termen slav, *provodu*, ca și substantivul ce denumește mărturisirea păcatelor întru obținerea iertării lor, **spovedanie** – *ispovedanije*.

Preotul care îi spovedește pe credincioși poartă numele de **duhovnic**, cuvânt ce vine tot din slavonă, *duhovniku*.

Metanija, îngenuncherea și înclinarea corpului înainte până la atingerea pământului cu capul în semn de venerație și de pocăință, a devenit în limba română **mătanie**, iar ungerea credincioșilor cu mir pe frunte de către preot, **miruirea**, are origini, de asemenea, slavone, *mirovati*.

Doi dintre termenii bisericești citați mai înainte, **a (se) închina** (închinăciune) și **mormânt** au origine latină, *inclinare*, *inclinatio*, -onis, respectiv *monumentum*, dovedind

preexistența latinei vorbite în bisericile de rit ortodox de la nord de Dunăre.

Creștinarea în același rit a bulgarilor, în secolul al IX-lea, și presiunile politice exercitate la nord de Dunăre au dus la înlocuirea latinei cu slavona, în biserici și cancelarii domnești, într-o lungă perioadă de timp, dacă luăm ca reper lingvistic decisiv pentru biruința limbii române, nu atât *Scrisoarea lui Neacșu* de la 1521, ci mai ales *Pravila de la Govora* din 1640, a lui Matei Basarab.

Deși Radu cel Mare îl aduce la 1508 în Țara Românească pe Macarie, tipograf școlit la Veneția, *Liturghierul*, *Octoihul* și *Evangheliarul*, scoase de acesta de sub tipar, sunt tot în limba slavonă.

Primul cărturar român care se luptă pentru crearea unei limbi literare și liturgice românești unitare este diaconul Coresi. Lui îi și aparțin memorabilele cuvinte: **...mai bine a grăi cinci cuvinte într-o limbă înțeleasă, decât zece mii de cuvinte într-o limbă străină.**

Crucialului moment 1640 îi urmează 1643, cu *Cazania* lui Varlaam, 1648 cu *Noul Testament de la Bălgrad* al lui Simion Ștefan, 1652 cu *Îndreptarea Legii* și 1673 cu *Psaltirea* în versuri a Mitropolitului Dosoftei.

P. P. Panaitescu precizează în *Începuturile și biruința scrisului în limba română*: *...imediat după sfârșitul domniei lui Vasile Lupu (1653) și Matei Basarab (1654) cancelaria domnească se românizează cu repeziciune. Din tradiția slavonă nu mai rămân decât titlurile domnilor, care apar în slavonește la începutul hrisoavelor redactate în românește, precum și legenda de pe pecetea domnească.*

Dar momentul hotărâtor pentru introducerea limbii române în biserică vine la 1688, odată cu tipărirea *Bibliei* prin osârdia lui Șerban Cantacuzino, monumentală operă de unificare a dialectelor limbii române și de creare a premiselor limbii literare, prima traducere integrală a Sfintei Scripturi la noi.



VICTOR HUGO ȘI MARC LEVY – SCRIITORII PREFERAȚI AI FRANCEZILOR

Luminița MIȘU

– prezentare și traducere –

Cu ocazia deschiderii Salonului de Carte de la Paris de anul acesta, cotidianul *Le Figaro* a publicat, în ediția sa din 18 martie 2015, un sondaj de opinie privind preferințele francezilor în materie de literatură.

Conform acestui sondaj, cel mai apreciat scriitor clasic francez este Victor Hugo (36,5%), în timp ce Marc Lévy (25%) ocupă primul loc la categoria autori contemporani.

Rezultatul sondajului a stârnit vii controverse, mai ales în rândul criticilor literari, aceștia declarându-se consternați de alăturarea celor două nume.

Se pare, totuși, că Hugo era mult mai generos cu tinerii săi confrăți, de vreme ce scria: *Prin urmare, prietene, nu ezita să ai o pasiune, să te îndrăgostești de un ideal, și, mai ales, să perseverezi în această iubire. Nu ține cont de privirile ironice ale celor din jur la adresa producțiilor tale. Ei nu pot înțelege cât de mult ai crescut cu ele și prin ele. Și pentru că ai totuși nevoie de recunoaștere, de gratificare, feliitate singur pentru orice reușită, dacă ceilalți nu se grăbesc să o facă. Cert este că, înaintând cu răbdare, stoicism și fără abateri majore pe acest drum, vei merita, într-o zi, să ți se pună la rever insigne de persoană creativă.* Aceste cuvinte par a fi fost adresate anume contemporanului nostru, Marc Lévy, nevoit să facă față, după publicarea acestui sondaj, unui uriaș val de critici.

Nu mi-am propus să îmi exprim părerea despre gusturile literare ale cititorilor francezi, în schimb, găsesc oportună această ocazie, pentru a ne reaminti sau pentru a afla mai multe despre cei doi scriitori.

VICTOR HUGO (1802-1885)

Remarcabilă figură a literaturii franceze, Victor Hugo rămâne o personalitate culturală de anvergură universală, un „geniu fără frontiere”, după cum l-a considerat Baudelaire.

Născut în preajma constituirii Imperiului lui Napoleon Bonaparte, scriitorul a traversat aproape întregul secol al XIX-lea, asistând de-a lungul vieții sale, la cele mai însemnate evenimente din istoria Franței: restaurația monarhiei, revoluțiile din 1830 și 1848, proclamarea celei de-a doua Republici și Comuna din Paris.

Marele său talent literar a fost remarcat încă din adolescență, când, la doar cincisprezece ani, primește o distincție importantă din partea Academiei franceze. Au urmat apoi peste șase decenii de activitate literară, în care Victor Hugo a confirmat această recunoaștere a valorii sale, prin opere în care a abordat mai multe genuri și prin care a realizat cel mai impresionant tablou al vremii. Victor Hugo s-a impus ca un teoretician al romantismului, fiind apreciat la fel de mult ca romancier, poet, dramaturg.

Om politic de excepție, Victor Hugo a fost Pair al Franței, senator al Parisului și membru al Academiei Franceze încă din 1841. Și-a exprimat liber opiniile și a fost exilat politic timp de 19 ani (1851 – 1870), în Belgia, pe insula Bailiwick et Guernsey, pentru curajul de a-l fi numit pe Napoleon al III-lea „trădător”. În decursul exilului, Victor Hugo a publicat o parte din celebrele sale pamflete la adresa lui Napoleon al III-lea: **Napoleon cel mic și Istoria unei crime**. Deși au fost interzise în Franța, acestea au avut o puternică influență în țările învecinate.

Tot în exil, Victor Hugo scrie **Mizerabilii**, probabil cel mai cunoscut roman al său. De o

remarcabilă complexitate a compoziției, în el se regăsesc elemente de frescă, de foileton, de intrigă socială și de evocare istorică. Apariția acestui roman, în anul 1862, avea să schimbe definitiv vechile tipare.

Se spune că, după ce i-a predat editorului său romanul **Les Misérables**, Hugo i-a trimis acestuia o scrisoare ce conținea doar un „?”. Editorul i-a răspuns în aceeași maniera „!”, confirmându-i, în acest mod, că romanul a fost un succes.

Diversitatea și profunzimea operei lui Hugo sunt incontestabile (romanele **Notre-Dame de Paris**, **Ultima zi a unui condamnat la moarte**, **Oamenii mării** dramele **Cromwell**, **Ruy Blas**, **Hernani**, ciclul de poeme **Legenda secolelor**, prin care este înfățișată istoria omenirii ș.a).

Puțini sunt însă cei care știu că Victor Hugo a fost și un talentat pictor. Hugo nu și-a făcut publice lucrările, singurele persoane care erau la curent cu această pasiune a scriitorului fiind membrii familiei și prietenii apropiați.

Umană prin detaliu și semnificație, inumană prin proporții, după cum preciza Albert Thibaudet, opera lui Hugo copleșește prin imaginație și prin îndrăzneala novatoare a limbajului poetic, fiind considerată cel mai mare fenomen al literaturii franceze.

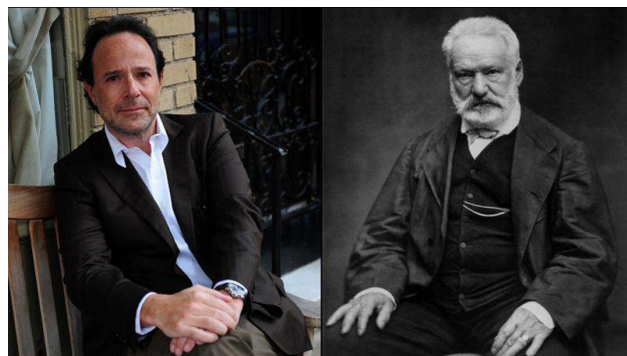
Se spune că, la funeraliile sale au luat parte aproape două milioane de oameni care l-au admirat și au vrut să-l însoțească pe ultimul drum. A fost înmormântat în Panteon, la Paris, fiind considerat un adevărat erou al Franței.

MARC LEVY

Considerat unul dintre cei mai reprezentativi scriitori francezi contemporani Marc Lévy s-a născut la 16 octombrie 1961.

Înainte de a se consacra definitiv literaturii, Marc Lévy practică mai multe meserii. Astfel, timp de șase ani activează în cadrul Crucii Roșii franceze, studiind, în paralel, management și calculatoare la Universitatea Paris-Dauphine. Ulterior înființează o firmă de construcții, arhitectură și design interior.

Parcursul său literar începe în 2000, odată cu apariția primului său roman **Și dacă e**



adevărat? Cartea are un imens succes în librării și este publicată în 36 de limbi. În Franța a avut un tiraj de 3.500.000 de exemplare, fiind considerată cea mai bine vândută carte a anului 2000 (conform publicației *Livres Hebdo*). Cel de al doilea roman al lui Marc Lévy, **Unde ești?** (2001), precum și cel de al treilea, **Șapte zile pentru o eternitate** (2003), s-au bucurat de același succes. Ele se află în prezent în topul celor mai vândute cărți, fiind traduse acum în lumea întreagă. Între 2004 și 2013 publică încă unsprezece romane, printre care **În altă viață** și **Te voi revedea**, acesta din urmă fiind o continuare a acțiunii din *Și dacă e adevărat?*

Contestat de o parte dintre criticii literari francezi, autorul răspunde într-un interviu:

„Literatura e o mare scară, cu trepte foarte mari la început și cu trepte mult mai fine și delicate sus. Eu sunt un autor de literatură populară și mă situez în josul scării. Dar sunt foarte fericit. Când un jurnalist vrea să spună ceva urât despre mine în Franța, spune că Marc Lévy e un autor pe care lumea îl citește în metrou. Nici nu îmi dă seama câtă plăcere îmi face asta. Pentru un tip ca mine, care am vrut să mă fac doctor și n-am putut, pentru că eram slab la matematică, e un miracol nesperat să știu că există zeci sau sute de mii de oameni în metrou, pe care îi fac să suradă și să uite de cele două ore de călătorie care îi așteaptă. Scriu fără nicio pretenție, ca să împărtășesc un moment de plăcere cu oameni pe care nu îi cunosc.



L'homme et la femme

L'homme est le plus élevé de toutes les créatures
 La femme est la plus sublime de tous les idéaux
 Dieu a fait pour l'homme un trône , pour la femme un autel.
 Le trône exalte, l'autel sanctifie
 L'homme est cerveau, la femme est cœur
 Le cerveau fabrique la lumière, le cœur, l'amour
 La lumière féconde, l'amour ressuscite
 L'homme est fort par le raisonnement
 La femme est forte par les larmes
 Le raisonnement convainc
 Les larmes émeuvent
 L'homme est capable de tous les héroïsmes
 La femme de tous les martyrs
 L'héroïsme ennoblit
 Le martyr sublime
 L'homme a la suprématie
 La femme la préférence.
 La suprématie signifie la force ; la préférence représente le droit.
 L'homme est un génie, la femme un ange.
 Le génie est incommensurable, l'ange indéfinissable.
 L'aspiration de l'homme, c'est la suprême gloire l'aspiration de la femme, c'est l'extrême vertu.
 La gloire fait tout ce qui est grand, la vertu fait tout ce qui est divin.
 L'homme est code
 La femme est évangile
 Le code corrige, l'évangile perfectionne
 L'homme pense , la femme rêve
 Penser est avoir une larve dans le crâne
 Rêver est avoir une auréole dans le front
 L'homme est un océan, la femme est un lac.
 L'Océan a la perle qui orne, le lac, la poésie qui éclaire.
 L'homme est l'aigle qui vole
 La femme est le rossignol qui chante
 Voler est dominer l'espace
 Chanter est conquérir l'âme

L'homme est un Temple
 La femme est le Sanctuaire.
 Devant le Temple nous nous découvrons,
 Devant le Sanctuaire nous nous agenouillons.
 Enfin, l'homme est placé là où se termine la terre
 La femme, là où commence le ciel.

Bărbatul și femeia

Bărbatul este cea mai elevată dintre creaturi
 Femeia este cel mai sublim ideal.
 Dumnezeu a făcut pentru bărbat un tron,
 pentru femeie un altar.
 Tronul înalță, altarul sfințește.
 Bărbatul este creierul, femeia este inima.
 Creierul dă lumină, inima dă iubire.
 Lumina se-mprășteie, iubirea readuce la viață.
 Bărbatul este puternic prin rațiune,
 Femeia este de neînvins prin lacrimi.
 Rațiunea convinge,
 Lacrimile înduioșează.
 Bărbatul este în stare de orice eroism,
 Femeia - de orice sacrificiu.
 Eroismul înobilează,
 Sacrificiul e ceresc.
 Bărbatul are supremația,
 Femeia are alegerea.
 Supremația semnifică forță, alegerea reprezintă un drept.
 Bărbatul este un geniu, femeia este un înger.
 Geniul este de nemăsurat, îngerul este de nedefinit
 Bărbatul aspiră la gloria supremă, femeia la virtutea absolută.
 Gloria face totul măreț, virtutea face totul divin.
 Bărbatul este un cod,
 Femeia este evanghelia.
 Codul îndreaptă, evanghelia desăvârșește.
 Bărbatul gândește, femeia visează.
 Să gândești înseamnă să ai în cap o larvă
 Să visezi înseamnă să ai în frunte o aureolă.
 Bărbatul este un ocean, femeia este un lac.
 Oceanul are perla care-l împodobește, lacul, poezia ce aduce lumină.

Bărbatul este vultur care zboară,
 Femeia e privighetoare care cântă.
 Să zbori înseamnă să stăpânești văzduhul
 Să cânti înseamnă să cucerești sufletul.
 Bărbatul este un Templu,
 Femeia este Sanctuarul.
 În fața Templului ne descoperim,
 În fața Sanctuarului îngenunchem.
 Bărbatul stă acolo unde se sfârșește
 pământul, Femeia, acolo unde începe cerul.

VICTOR HUGO

Vous revoir, La lettre de la fin du roman

Ainsi se referme l'histoire sur tes sourires et le temps d'une absence. J'entends encore tes doigts sur le piano de mon enfance. Je t'ai cherchée partout, même ailleurs. Je t'ai trouvée, où que je sois, je m'endors dans tes regards. Ta chair était ma chair. De nos moitiés, nous avons inventé des promesses ; ensemble nous étions nos demains.

Je sais désormais que les rêves les plus fous s'écrivent à l'encre du coeur. J'ai vécu là où les souvenirs se forment à deux, à l'abri d'une seule confidence où tu règnes encore.

Tu m'as donné ce que je ne soupçonnais pas, un temps où chaque seconde de toi comptera dans ma vie bien plus que tout autre seconde. J'étais de tous les villages, tu as inventé un monde. Te souviendras-tu, un jour ? Je t'ai aimée comme je n'imaginais pas cela possible. Tu es entrée dans ma vie comme on entre en été. Je ne ressens rien ni

colère ni regrets. Les moments que tu m'as donnés portent un nom, l'émerveillement. Ils le portent encore, ils sont faits de ton éternité. Même sans toi, je ne serai plus jamais seul, puisque tu existes quelque part.

Te voi revedea, Scrisoarea de la sfârșitul romanului

... Așa se încheie povestea: cu zâmbetul tău și cu durata unei absențe. Încă îți mai aud degetele pe pianul copilăriei mele. Te-am căutat pretutindeni, chiar și în alte spații. Te-am găsit: oriunde aș fi, adorm sub privirile tale. Trupul meu era trupul tău. Din cele două jumătăți ale noastre, inventaserăm promisiuni; împreună alcătuiam ziua de mâine.

De acum știu că visele cele mai nebunești se scriu cu cerneala inimii. Eu am trăit acolo unde amintirile se făuresc în doi, la adăpostul unei singure taine, peste care continui să domnesc.

Mi-ai dăruit ceea ce nici nu bănuiam, o vreme în care fiecare secundă de-a ta va conta în viața mea mai mult decât orice altă secundă. Mă găseam într-un cătun, tu ai inventat o lume. Oare îți vei aminti într-o zi? Te-am iubit cum nici nu-mi imaginasem că ar fi cu puțință. Ai intrat în viața mea așa cum intră în noi vara. Nu simt nici furie, nici păreri de rău. Clipele pe care mi le-ai dăruit poartă un nume: vrajă. Îl poartă și acum: ele sunt plămădite din eternitatea ta. Chiar și fără tine, eu nu voi mai fi niciodată singur, pentru că, undeva, ești tu.

MARC LEVY

TEATRUL CA FILOSOFIE SAU FILOSOFIA CA TEATRU – EUGEN IONESCU

Cornel NICULAE

*Semnificația existenței noastre
este că trăim în uimire
și că suntem făcuți pentru moarte*
Eugen Ionescu

Teatrul lui Eugen Ionescu nu se află printre sursele mele de plăceri estetice. Modul de a expune gândul este didactic, profesoral. De aceea mă plictisește peste măsură. Tot teatrul său este o „lecție” ostentativă, o dirigenție „metafizică”, care cu greu se transformă în emoție. Intelectuală – se înțelege. Totul este o expunere, uneori strânsă, alteori mai laxă, raționalizată până la mecanicism. Dacă ar fi trăit în timpul lui nenea Iancu „sau invers”, Eugen Ionescu, cu orgoliul său imens, s-ar fi sinucis. Caragiale îl dezonoara prin geniul său. Vizionând o piesă a Maestrului, micuțul Ionescu ar fi clamat, probabil, ținându-și părintele de mână: „Uite, mamă, trec soldații!”

Sintetizându-se pe sine, într-o formulă lapidară, dar plină de adevăr, grecul de Caragiale „simțea enorm și vedea monstruos”. A vrut și Eugen Ionescu – dar n-a putut. Cu talent. Viguros. Uriaș. Dar nu cu geniu. „Nișa” absurdului nu-i a lui. Și-a clocit piesele în cuib străin (tehnica celebră a cucului literar). Iar puii ieșiți, în loc să miroase a teatru, în primul rând, când le-au crescut tuleiele, au ajuns profesori de teatru. Prea puțin în fața eternității.

Dar e bine și așa, pentru români. Avem și noi unul „reușit” în târgul Europei, știind cu toții cât de cheală e cântăreața noastră.

După război, încă proaspăt în mental, Franța carteziană i-a acceptat „gestul” sau mesajul: încă unul care anunță absurdul, și evident, revolta împotriva condiției umane. Dintr-un nihilist vehement, care în anii '30 spunea – NU – unei întregi culturi aproape, care refuza integrarea în „oficial” formal



etc., în Franța ajunge... academician, perfect ancorat în sistem, același sistem care în 1968 brutalizează studenții. Nu-i absurd că și-a pierdut inocența?

Ideile – teatralizate – în piesele sale nu-i aparțin. Se centrează pe revolta față de „prioritatea morții”, a „destinului ineluctabil” – cum precizează chiar el. Din existențialismul epocii interbelice împrumută concluzia că „singura problemă autentică e aceea a semnificației existenței noastre”. De la M. Heidegger culege ideea sumbră a „drumului către moarte” și chiar întrebarea filosofică fundamentală a acestuia, expusă în celebra și uriașa „Ființă și Timp” – de ce există ceva mai degrabă decât nimic?

Din opera filosofică și dramatică a lui J. P. Sartre, Ionescu problematizează responsabilitatea „alegerii” între bine și rău, în momentele cruciale ale istoriei. Dictaturile nu anulează libertatea omului (cea interioară) de a se situa de partea binelui. Este acesta unul dintre pilonii moralei pieselor lui Ionescu: drama lucidității, a veghei permanente, a alegerii optime în fața pericolului „pierderii” omului sub tăvălugul ideologiilor sau, mai nou, heideggerian vorbind – pierderea în cotidian. În acest context de alienare profundă, comunicarea (autentică) este pusă în pericol, iar limbajul, ca instrument al gândirii comunicatoare de sens, se prăbușește. Astfel – tăcerea devine absolută, iar omul „moare” – în picioare fiind: cadavre în viață.

Dar, temele clasice ale lui Eugen Ionescu, în contrapondere cu ideea morții ca dat de neocolit, sunt absurdul și revolta. Și pe acestea le găsește la A. Camus. Ne amintim de un adevărat ciclu al absurdului la Camus, având cap de afiș „Mitul lui Sisif”, continuând cu „Străinul Caligula”, „Neînțelegerea”. „Omul revoltat”, ca operă principală în ciclul revoltei, va fi urmată de „Ciuma”, „Starea de asediu”, „Cei drepti”. Constatarea absurdului este urmată de revolta conștiinței. Ne găsim, astfel, în ecuația de sfidare orgolioasă a destinului uman de către eternii Sisif și Prometeu. Zice Camus în „Omul revoltat”: „revolta metafizică este mișcarea prin care un om se ridică împotriva condiției sale și a întregii Creații. Este metafizică pentru că ea contestă scopurile omului și ale Creației.”

Prin urmare, ideile sunt ale altora, iar ce face cu ele în teatru este neconvingător. Nu-mi spune nimic nou (stilistic și ideatic) față de ce știam și simțeam dinainte de a-l citi. Nu-l mai pot citi: mă omoară „gustul” profesoral din el. Zice chiar el undeva: „se poate spune că totul este didactic”.

Eugen Ionescu face filosofie cu mijloacele teatrului și face teatru cu ideile filosofice. Intricarea lor (stil, idee), la el, este toxică. Un filosof ascuns după cortină.

Tot ce știe și vrea să ne ajungă la urechi este concentrat într-o scenă din „Jocul de-a măcelul”, anume „XVI – Scena de stradă” – dialogul dintre cei doi bătrâni din care redau un fragment:

Bătrâna: Totul e miracol. Fiece clipă a vieții e o bucurie.

Bătrânul: La început, lumea mă umplea de uimire. Priveam și mă întrebam: „ce sunt toate astea?” Pe urmă mă trezeam din uimire: „Eu cine sunt?”...

Dacă ar fi scris Eugen Ionescu numai acest dialog era suficient, la câtă frumusețe, tandrețe, grație, umanitatea este în el, pentru a fi un foarte mare scriitor. Filosof. Sau amândouă.

Părerea mea (vezi Nietzsche) este că aici avem de-a face cu o scriitură filosofică. Splendidă. Îmi răscumpără tot timpul alocat lecturii teatrului ionescian. Poate că avem de-a face în acest text nu cu teatrul, nici cu filosofia. Ci cu poezia vieții și a morții omului. Una care vine de la începutul lumii. Precum „Cântarea Cântărilor”. Este această scenă, parcă, între Adam și Eva, după alungarea din Paradis, bătrâni și săraci de Dumnezeu, doar cu moartea în suflet. Zice bătrânul undeva: „Numai Dumnezeu ne poate ajuta și El nu e aici”. – Da, nu-i aici!

P.S. Orice muritor care se pretinde profesor de filosofie – pentru a fi și noi, iată, didactici – ar trebui să expună gândul filosofic tinerilor începând cu acest text de câteva pagini.

Dacă se face înțeles, poate să plece acasă – și-a făcut datoria.

Dacă însă, nu este înțeles, să plece acasă, iarăși. Dar să nu mai revină niciodată în fața lor: să citească la nesfârșit piesele de teatru ale lui Eugen Ionescu.

DUMNEZEU A FOST UN OM BINE INTENȚIONAT

Dumitru ȚICLEANU

Editura Hoffman publică 50 de poeme comico-epice sub titlul *Sărutul interzis*, semnate de cunoscutul scriitor, critic, epigramist și, iată, acum poet, Constantin Voinescu, redactorul-șef al Revistei Oltart, care apare la Slatina.

Poetul își atrage cititorul spre o dezbatere ezoterică a faptelor în care este acceptată abordarea biblică a puterii lui Dumnezeu, ajutat de slujitorii săi în tot ceea ce întreprinde atât în ceruri cât și pe pământ.

Volumul se deschide cu poemul *Oamenii, când mor*, autorul fiind hotărât ca la momentul oportun să facă un ultim apel către Sfântul Duh, ca, atunci când sufletul va fi restituit, după folosința terestră vremelnică de către titular, să se mai pogoare o dată în *suprapusele-mi/ peșteri/ lăuntrice:/ în Peștera Lascaux,/ în Peștera din Betleem,/ în Peștera lui Platon...* pentru a descoperi cine a fost cu adevărat beneficiarul aceluia suflet. Peșterile devin alegorii ale educației, într-un proces al scoaterii din ignoranță, spre cunoaștere, în etape inițiatice. Interesantă viziunea închirierii în *vremelnică folosință terestră* a sufletului, care ar urma a se întoarce, la un moment dat, spre cel de la care l-a primit, contrazicând credința populară concentrată în expresia și-a dat duhul.

Poezia cu titlu de rugăciune, *În numele tatălui*, pare a puncta momente din evoluția civilizației, în care religia a influențat covârșitor relațiile interumane călăuzite de teama atotputerniciei Creatorului în numele căruia oamenii au *stârnit multe războaie* și au instaurat iadul pe pământ, ca să-i convingă pe toți de *ce îi așteaptă morți, dacă nu au o rezervare prealabilă, în Rai, sub măr*.

Umorul transpare, în final, prin trecerea de la fapte grave, pline de suferințe, la o glumă aluzivă privind rezervarea locului în rai, ca și



când ar fi vorba de o deplasare temporară pentru desfătare. Tot raiul este tema în *Precum în ceruri, așa și pe pământ*, de unde aflăm că *Raiul este proprietatea privată/ a lui Dumnezeu, deși nu o poate dovedi cu acte...*, dar așa s-a pomenit „*de la facerea lumii/ și a primilor doi oameni,/ despre care/ nu l-a întrebat nimeni/ cum i-a făcut*”.

Persiflarea este mijlocul prin care autorul obține maximum de efect artistic, aparent din lucruri banale, dar cărora li se conferă, prin seriozitatea abordării, reflecții apocaliptice, dacă stăpânul raiului le-ar lua în serios. Această asociere vizând orânduiala lucrurilor în sfera dominației Atotputernicului ceresc cu mentalitățile și obiceiurile pământene

naiv provocatoare, opuse puterii dumnezeiești, fie dintr-o înțelegere voit eronată a realității, fie dintr-o simulare a acceptării formale a ei, dau farmec și consistență viziunii originale a textului.

În context, *Țapul ispășitor* pornește de la o constatare reală privind jertfele aduse, tradițional, pentru ispășirea păcatelor *porumbei, găini, curcani/ sau miei, berbeci, viței*, dar crizele au dus la simplificarea ritualului, oferindu-i-se domnului un animal *specializat/ în ispășiri/ țapul*. Iată, așadar, cum influențează condițiile pământești credința religioasă: chiar dacă nu dispăre, ea se adaptează, urmând cimiturile ce au în obiectiv capra și țapul.

Sărutul interzis, poemul care dă și titlul volumului, prezintă aparent un fapt banal dintr-o piață dominată de *bișnițari*, unde fiecare îl poate vinde pe celălalt, *după ce/ mai întâi se pupă/ între ei/ fără ca vreunul să observe că Iuda plantase într-un colț/ un nou semn de comportare/ Sărutul interzis!* De fapt, armonia dintre bișnițari, care *se pupă între ei*, este o aluzie la sărutul lui Iuda, apostolul care l-a trădat pe Iisus. Interpretarea Evangheliei despre Iuda prezintă că acesta era discipolul preferat al Mântuitorului care a înțeles cine era cu adevărat Iisus. El, de fapt, i-ar fi îndeplinit dorința de a-l da pe mâna autorităților spre a-i ucide trupul, eliberându-l astfel, în vederea întoarcerii la Dumnezeu-Tatăl. Semnul de comportare *Sărutul interzis* ar putea fi, de fapt, o interdicție canonică instituită de Iuda post-factum, pentru ca nimeni să nu mai poată trăda, escamotându-și intențiile. Dar, cum *nu se ia în seamă/ că Iuda însuși/ a plantat într-un colț noul semn de comportare*, intuim sugestia, neexprimată de autor, că poruncile divine și-au diminuat dinamica afectivă asupra pământenilor.

O tematică asemănătoare întâlnim în *Bișniță*, abordare poematică a vânzării biblice într-o *pieță de vechituri*, unde se poate cumpăra și vinde *oricine* (nu orice!). De fapt, poetul amestecă în mod voit lucrurile din viața reală: piața de vechituri, unde se

negustorește, sugerează vânzarea biblică a lui Iosif *pe sub tarabă/ chiar de frații săi*, aluzie la Vechiul Testament ce consemnează că Iosif, al unsprezecelea fiu al lui Iacob, a fost vândut de către frații lui, pentru 20 de arginți unor egipteni. Pentru adâncirea misterului, aflăm că Iosif a fost vândut *chiar de frații săi/ unui șef de patrulă/ din rondul de dimineață*, adică unei persoane fără identitate, ca în legendă.

Efecte surprinzătoare sunt obținute și prin alăturarea, voit întâmplătoare, a unor relatări de fapte și evenimente petrecute sau doar reținute în tradiții ecleziastice cu observații de mare simplitate din experiența cotidiană, formulată de către vorbitori de-a lungul existenței lor. *Apele sunt sub ape*, nimic nu se mai vede, dar *măcar poți să te simți în largul tău* (Arca lui Noe).

Ca vițelul la poarta nouă: potopul îl pune pe Noe, personaj mitologic (al zecelea patriarh după Adam) la încercare, nemaiștiind ce să facă cu atâta apă. Apare prin surprindere doamna Noe care-l dojenește să nu se mai uite ca vițelul la poarta nouă, ci să ude tufănicile din fereastră, care s-au uscat. Starea de necesitate, ce ar aștepta măsuri excepționale, este coborâtă la nivelul indiferenței cotidiene, efemeride, prin reacția matrimonială a personajului, anunțând o stare apropiată de ridicol: s-au uscat tufănicile, în plin potop, venit ca act de pedeapsă divină. Se produce astfel o cădere bruscă de la o situație excepțională, la nivel domestic, în care soției îi revine rolul strategic. Situația, frizând absurdul, sugerează rolul și importanța individului în familie, soției revenindu-i grijile administrative ale casei cărora e tentantă să le acorde importanță primordială, chiar în situații limită. Prin aceasta, textul degajă o substanțială doză de umor: Femeia are întotdeauna dreptate!

Drepturile omului sunt, de fapt, drepturile lui Dumnezeu instituite pe Muntele Sinai, din Egipt. Aici a dat omului cele zece porunci ale vechiului Testament. Dacă asupra lor nimeni nu a avut vreo obiecție până azi, fiind cu sfințenie respectate, nu același lucru

s-a petrecut *Cu drepturile omului unde situația este ceva mai confuză*. Autorul realizează o raportare surprinzătoare de la creator și de la drepturile divine, la cele pământești. Paralela cade aparent accidental și fără semnificație, dar accentul este evident, prin raportare directă la dreptul divin etern și la cel pământesc, efemer și subiectiv.

Izgonirea din Rai este redarea voit naivă a alungării biblice din Rai a lui Adam și a Evei de către Creator. În înlăturarea celor doi, Dumnezeu a manifestat o atitudine aspră, intransigentă, fără să admită vreo opoziție sau vreo conciliere. Primii oameni creați nu puteau fi decât goi și fără adăpost, căci frunzele degeraseră și le luase vântul, iar goliciunea nu mai era nici măcar acoperită, ceea ce le-a făcut pe cele două personaje să viseze la haine de blană și paltoane cu guler de miel. Nimic nu le trebuia însă, atâta timp cât ei se iubeau. Alungarea biblică din Rai pare o poveste de spus la gura sobei în care fixarea în timp este dată de invocarea existențială a unor elemente deloc întâmplătoare: *La început a fost cuvântul*, existența mărului biblic căci *se copseseră ionatanele de toamnă*, iar personajele erau goi, *ca-n picturile lui Dürer* și nici frunze nu mai existau – le luase vântul de toamnă târzie. Așadar, toate elementele să înceapă dragostea. Toate condițiile pentru a se umple Pământul de oameni!

Raportarea în paralel a situației biblice și a celei de pe pământ degajă fina aluzie vinovată a autorului față de atotputernicia lui Dumnezeu, ca patron absolut al Raiului și crearea primilor doi oameni. Toate acestea au fost acceptate la nivelul pământenilor, deși Atotputernicul nu poate dovedi cu acte nici ca fiind stăpânitor al Raiului, nici cum a făcut primii doi oameni.

Surprize coboară spre realitatea pământească a situației sfinților declarați de autoritățile reprezentative care gestionează situația sfinților pe pământ. Procesul declarării acestora din rândul oamenilor trecători pe acest pământ pare aleatoriu atâta vreme cât

acei oameni erau normali, obișnuiți, adică păcătuiau și trăiau ca oricare. Au devenit însă sfinți, fiindcă și-a băgat dracul coada. Realitatea este evidentă și explicabilă atunci când fenomenul depinde de individ și e înfăptuit de el, omul fiind supus greșelii.

Aglomeratie reia problema sfinților constatând că e mare aglomerație la ocuparea zilelor de către sfinți și *cum apare o zi liberă, / cum pune un sfânt / mâna pe ea*. Avantajul este că sfinții sunt ca academicienii, nu mor niciodată și nici nu pot fi suspendați..

Atestare aduce surpriza cea mai puțin așteptată: *Dumnezeu a fost totuși / un om / bine intenționat* și se poate argumenta că Raiul a apărut înaintea Iadului. Așadar, se poate accepta că Dumnezeu a fost un om. Quod erat demonstrandum.

Bolile bătrâneții îl prezintă pe Dumnezeu tot ca pe un om; în tinerețea sa nu se plângea de nimic, era sănătos, poate vreo erezie, / două, încolo nu-l supăra nimic. Da, dar la senectute *l-au atacat / bolile cronice: / șomajul, inflația, (...)*. Așadar, se comportă și el omeneste: e verde la tinerețe, dar cu timpul încep suferințele, numai că nu cele fizice, ca la om, ci acelea ale omenirii întregi: *crizele economice, / terorismul, / poluarea (...)*, el identificându-se cu omenirea însăși.

Zugrăvirea nu ca un om, ci ca omenire este surprinzătoare și deviază de la principiile biblice care și-l reprezintă tot ca având înfățișare umanoidă, dar cu atribuții și puteri specifice, sugerând respect accentuat de teama atotputerniciei sale. Dumnezeu prezent în fiecare dintre poemele de referință este mult mai uman, cu trăsăturile unui trăitor de pe pământ, tratat cu un respect ce-l datorăm onorabilității, pentru un vârstnic bine-cunoscut, dar cu deferența datorată înaltelor personalități ale civilizației umane.

La o cafea familiarismele ating cota maximă când autorul pretinde că el însuși s-ar fi întâlnit cu Dumnezeu, e drept, nu prea e sigur că ar fi fost chiar el, dar s-a întâlnit și-l descrie bărbos, scund, mai scund chiar

decât autorul, dar pe care îl privea de sus. Cu jovialitate l-a întâmpinat pe Creator, iar lipsa oricăror complexe sau emoții extrapolează personalitatea puternică la care ne-am fi așteptat, către un om obișnuit, cum mai auzim printre cei care pretind a fi reale întâlnirile lor cu ființe care nu puteau fi decât Dumnezeu însuși. Tratarea în acest mod a personajului întărește percepția umanizării lui și aducerea spre o anumită normalitate a sa în raport cu cetățenii obișnuiți.

Comicul apare tocmai din aceste reacții ale Atotputernicului cu oamenii, din tratarea reciprocă obișnuită, având la bază acceptarea portretului moral și fizic zugrăvit de biblie și de legendele de largă circulație în care apare ca erou cu puteri nemărginite.

Panglicării îl prezintă pe același Dumnezeu ca pe un om de rând care se implică direct în scamatorii, ajutat de *asistentul său*, Moise, cel mai de seamă dintre profeții evreilor, pentru a-i contracara pe vrăjitorii din Egipt. Dumnezeu a procedat astfel pentru a interzice panglicăriile, ce ar fi putut să scape de sub control, numai că ele au reapărut în scurt timp, sub numele de *sforării*, un fel de treabă românească.

Respect reciproc pare o minifabulă ce prezintă armonia dintre Dumnezeu și oameni instituită prin obiceiuri acceptate cu plăcere de o parte și de cealaltă. Numai că obiceiurile s-au pierdut după ce oamenii (iarăși oamenii!) n-au mai organizat petrecerea imensă cu friptură la grătar, de se minuna tot Raiul, pentru că ei, *oamenii*, au început să mănânce la Fast-food. Așa se pare că a influențat viața modernă credința și armonia dintre mai marele Raiului și enoriași...

Transparență este și starea de desfășurare a activităților aflate sub supravegherea lui Dumnezeu pe pământ, în care însă s-au interferat relele de care nu poate fi învinovățit Domnul. Norocul a venit chiar din partea Satanei, vinovat pentru toate relele, care a mărturisit că asta e menirea lui, căci din asta trăiește împreună cu familia. Poemul vine

cu surpriza de final,... *Serviciile secrete/ au fost înființate/ ceva/ mai târziu.*

Autorul alătură în mod voit elemente reale, contemporane, specific umane, cu fapte biblice și legende, rezultând un melanj cu accente de umor emanat de lipsa elementului siguranță, tocmai pentru că se bazează pe informații fără un suport real definit. Astfel, apariția raiului s-a produs înaintea iadului, ceea ce dovedește că *Dumnezeu a fost totuși un om bine intenționat (Atestare)*, iar încrederea Creatorului în oameni a fost, la început, solidă cât timp aceștia obișnuiau să aducă în rai un *fel de friptură imensă la grătar*, dar s-a deteriorat când oamenii au început să mănânce la Fast-food.

Seriozitatea cu care autorul relatează alternativ fapte biblice și obiceiuri comportamentale de actualitate conferă textelor farmec și trezește interesul cititorului în urmărirea viziunii autorului, demonstrațiile poetice devenind persuasive, ironia izvorând din zone surprinzătoare ale scriiturii.

Elementele prozodice sunt simple, textele lipsite de rimă, așa cum ne-a obișnuit deja poezia modernă. Fiecare piesă curge firesc, ca o poveste spusă copiilor la gura sobei, ascultătorul simțind, parcă, nu prezența autorului, ci mai degrabă se consideră el însuși coautor al celor relatate, așa cum se întâmplă în opera artistică modernă în care consumatorul de artă este și coautor.

Lectura cărții antrenantă, plăcută, adesea surprinzătoare, suscită interesul oricărui cititor, iubitor de literatură.

- 1 decembrie 1927 – s-a născut, la Caracal, compozitorul **RADU ȘERBAN** (m. 6. 02. 1984, București)
- 3 decembrie 1904 – s-a născut, la Caracal, istoricul **VASILE MACIU** (m. 14. 02. 1981, București)
- 4 decembrie 1943 – s-a născut, la Caracal, artistul decorator, pictorul și graficianul **VINTILĂ MIHĂESCU**
- 4 decembrie 1976 – s-a născut, la București, prozatorul **NICUȘOR RUSU**
- 5 decembrie 1947 – a murit, la Craiova, publicistul, editorul și criticul literar **CONSTANTIN ȘABAN-FĂGEȚEL** (N. 17. 10. 1884, Făgețelu)
- 6 decembrie 1951 – s-a născut, la Cluj-Napoca, pictorița și graficiană **CRISTINA BOTEZ**
- 6 decembrie 1952 – a murit, la Cluj-Napoca, criticul și istoricul literar **DUMITRU POPOVICI** (n. 25. 10. 1902, Dăneasa)
- 7 decembrie 1987 – a murit, la București, poeta **IOANA BANTAȘ**, pe numele adevărat **ELENA BALTAG** (n. 10. 11. 1937, Slatina)
- 10 decembrie 1997 – a murit, la Pitești, poetul **MIRON CORDUN**, pe numele adevărat **GHEORGHE CÂRSTEA** (n. 16. 11. 1935, Priseaca)
- 12 decembrie 1945 – s-a născut, la Amărăștii de Sus, istoricul și muzeograful **OTILIA GHERGHE**
- 13 decembrie 1833 – s-a născut, la Slatina, academicianul, economistul, omul politic **PETRE S. AURELIAN** (m. 24. 01. 1909, București)
- 15 decembrie 1936 – s-a născut, la Stoicănești, pictorul, restauratorul și arheologul **TRAIAN ZORZOLIU** (m. 26. 01. 2015, Drăgănești-Olt)
- 20 decembrie 1869 – s-a născut, la Orlea, folcloristul și gazetarul **NICOLAE PĂSCULESCU** (m. 1942, București)
- 20 decembrie 1954 – s-a născut, la Osica de Sus, poetul **NICOLAE DRĂGHICI**
- 22 decembrie 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul și dramaturgul **DAN MUTAȘCU**
- 23 decembrie 1911 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și medicul **ȘERBAN MILCOVEANU** (m. 30. 08. 2009)
- 23 decembrie 1973 – s-a născut, la Medgidia, pictorul **CĂTĂLIN PODOLEANU**
- 25 decembrie 1937 – s-a născut, la Slatina, gazetarul și poetul **AUREL GAGIU** (m. 1. 05. 2006)
- 26 decembrie 1916 – s-a născut, la Izvoarele, poetul **ION ȚOLESCU** (m. 1988, Franța)
- 27 decembrie 1951 – s-a născut, la Vlaici (Colonești), pictorul **MIHAI-MARIN CÂRSTEA**

*NOTĂ: În cuprinsul calendarului figurează atât oamenii de cultură născuți în județul Olt cât și cei născuți în alte locuri din țară, dar care și-au desfășurat și/sau își desfășoară activitatea în această zonă sau au avut/au legături, într-un fel sau altul, cu aceasta.

ȘCOALA NORMALĂ PENTRU ÎNVĂȚĂTORI

PERIOADA 1925-1952

Gheorghe GORINCU

Pentru a se înțelege de ce și în ce condiții Școala Normală din acea perioadă avea un statut special, o să fie necesar să prezint, pe scurt, doar câteva date privind începutul și apoi continuarea funcționării acestei instituții școlare, cum ar fi:

- 1882 este anul când Spiru Haret, în calitate pe care o avea de **inspector general al școalelor**, influențat și de lucrările slătineanului P. S. Aurelian privind învățământul românesc, printre care și conținutul cărții **Schițe asupra stării economice a României în secolul al XVIII-lea**, publicată în acel an, precum și de unele activități de culturalizare a populației prin unitățile școlare (în acest an Gimnaziul Român din Brașov găzduiește premiera operetei **Crai Nou** de Ciprian Porumbescu), iar mai târziu de apariția ziarului de informații „Universul” (1884-1953), care să mijlocească o mai bună comunicare cu factorii politici și de decizie din întreaga țară, este preocupat să înfăptuiască o **reorganizare a învățământului românesc**.

Această reorganizare radicală a învățământului românesc, pornind de la bază, pentru a avea șansă de reușită, trebuia experimentată și, în aceste condiții, cunoscută de către factorii politici de decizie, așa că, abia după patru ani de experimentare, în 1886, Spiru Haret a fost în măsură să elaboreze un proiect de reformă care prevedea, printre altele, **obligativitatea învățământului primar gratuit** și, ca anexe, înființarea de grădinițe școlare și, acolo unde existau posibilități materiale, internate pentru elevii din mediul rural.

Abia după șapte ani de experimentare, în 1893, factorii politici și de decizie au asigurat **legiferarea învățământului primar obligatoriu și gratuit pe întreg teritoriul țării**.

Doi ani mai târziu, în 1895, se înființează și **Casa Școalelor**, având ca obiectiv principal să

asigure aplicarea conținutului legii învățământului primar în teritoriu.

În anul 1897, Spiru Haret, ocupând funcția de ministru al învățământului public (o perioadă de circa zece ani) și-a orientat preocuparea spre legiferarea învățământului de toate gradele, învățământ care să asigure, printre altele, și o mai bună organizare și diversificare a unităților școlare. Tot începând cu acest an, 1897, Spiru Haret a fost preocupat să cunoască efectivul și, respectiv, gradul de competență al cadrelor didactice care ar fi urmat să slujească învățământului, mai ales în mediul rural.

Pe baza acestor studii elaborează un proiect care să consfințească organizarea unei **școli speciale** în cadrul căreia să fie școlarizați viitorii învățători, cu o pregătire multidisciplinară pentru mediul rural. Această unitate specială o vom găsi, mai târziu, prevăzută în legea învățământului de toate gradele cu denumirea de **Școala Normală**.

După ce s-a asigurat că și acest proiect a fost cunoscut de către factorii politici și, respectiv, experimentat în teritoriu, un an mai târziu, în 1898, Spiru Haret, împreună cu Constantin Dumitrescu-Iași, elaborează **Legea învățământului secundar și superior**. Astfel, se constituie învățământul secundar de opt clase, în două cicluri, inferior și superior, cu trei secții: **modernă, reală și clasică**, precum și **Școlile Normale pentru învățători**.

Și de data aceasta, atât Spiru Haret cât și Constantin Dumitrescu-Iași, luând cunoștință că în această perioadă au fost publicate o serie de informații cu privire la obiceiurile și tradițiile românești, mai ales din mediul rural (Simion Florea Marian publică în acest an lucrarea **Sărbătorile la români**, în trei volume, iar folcloristul Artur Gorovei - **Cimiliturile la români** ș.a.) au indicat ca în programele de învățământ al Școlilor Normale

să fie prevăzute discipline care să servească atât la culturalizarea populației cât și la cinstirea eroilor neamului.

Acestea ar fi numai câteva date și etape care s-au succedat în legătură cu Școala Normală, începând cu anul 1898 și în continuare, până în anul 1948, când guvernarea de atunci au renunțat, printre altele, și la Școlile Normale, cu o tradiție acumulată de 50 ani fără întrerupere, pentru un model de învățământ sovietic, fără nicio legătură cu tradițiile învățământului românesc.

Cunoscându-se că după anul 1948 atât planurile de învățământ ale Liceelor Pedagogice cât și, mai târziu, ale Institutului Pedagogic de trei ani au suferit multiple transformări, mergându-se până la desființarea acestora, s-ar putea pune întrebarea cum a fost posibilă o astfel de performanță pentru Școala Normală, timp de cincizeci de ani.

O să încerc să prezint, așa cum au fost consemnate și în documentele vremii, doar câteva cerințe și activități care au asigurat funcționarea Școlilor Normale o perioadă atât de îndelungată, astfel:

- stabilitatea factorilor de decizie pentru mai multe cicluri de învățământ;

- concordanța dintre prevederile programelor de învățământ și ale conținutului disciplinelor școlare cu cerințele economice și ale activităților social-culturale specifice fiecărei etape de dezvoltare;

- adaptarea conținutului disciplinelor de învățământ la programul reformator al lui Spiru Haret cu privire la culturalizarea populației, precum și pentru cinstirea eroilor neamului românesc;

- pregătirea multidisciplinară a viitorilor învățători, în așa fel încât aceștia să preia, la absolvire, unele ocupații tradiționale din cadrul comunelor și satelor de unde proveneau, de data aceasta pe baze științifice, cu scopul dezvoltării și propășirii acestora;

- selectarea și pregătirea diferențiată a unora dintre viitorii învățători ca, după absolvire, să aibă și calitatea de a descoperi și, respectiv, de a cerceta nestematele folclorului românesc. Documentele vremii stau mărturie că, în toată această perioadă, a existat un număr

impresionant de învățători din întreaga țară cu astfel de preocupări;

- nu în ultimul rând dorința familiilor, precum și a candidaților proveniți din mediul rural ca, prin absolvirea unei Școli Normale, să devină învățători în satele și comunele natale.

Acestea au fost câteva cerințe de îndeplinit atât prin programele de învățământ, disciplinele școlare, cât și de către cadrele didactice ale căror specialități se cereau adaptate la profilul școlii, pentru a asigura longevitatea Școlilor Normale în perioada 1898-1948.

RADIOUL, PARTENER DE DIFUZARE A REFORMELOR GÂNDITE ȘI ORGANIZATE DE CĂTRE SPIRU HARET

Să nu uităm că, în perioada când a fost înființat postul național de radio, la 1 noiembrie 1928 și, în continuare, până în 1948, funcționau dispozițiile legale și regulamentele elaborate de către Spiru Haret, postului național de radio fiindu-i încredințată sarcina de a alege mijloacele specifice difuzării și, eventual, comentării acestora pe întregul teritoriu al țării.

Pe această linie, s-ar cere să apelez la o mică paranteză. Spun aceasta, deoarece, așa cum am reținut din documentele vremii, încă din anul 1886, deci în urmă cu 42 de ani de la data înființării postului național de radio, Spiru Haret elaborează un prim proiect de reformă a învățământului românesc, cu o serie de obiective care să asigure, în continuare, legiferarea lor, cum au fost: obligativitatea învățământului primar, înființarea de grădinițe, predarea obligatorie a disciplinei *Educație fizică* în toate unitățile școlare, organizarea de *internate* mai ales pentru elevii din mediul rural, organizarea învățământului liceal pentru toate treptele, precum și școlii medii pentru fete.

După o perioadă de șapte ani de dezbateri democratice privind conținutul acestui proiect, în anul 1893, se publică o primă lege de organizare a învățământului primar. Doi ani mai târziu, în 1895, este înființată Casa Școlii, care avea menirea să urmărească cum era transpusă în practică legislația privind învățământul primar. În continuare, în anul 1897, Spiru Haret este numit

ministru al Instrucțiunii Publice, funcție pe care o deține o perioadă de zece ani.

În acest timp, cât a girat postul de ministru al Învățământului Public, tot documentele vremii ne arată că în anul 1898 are loc legiferarea examenului de bacalaureat, ca un examen general de verificare a cunoștințelor absolvenților de liceu. Interesant de reținut a fost și faptul că tipul de liceu cu clase reale și umane, cu examen de bacalaureat, a fost adoptat de către Franța, Austria și Italia. Un an mai târziu, în 1899, se legiferează învățământul profesional, cu trei categorii de școli: comerciale, agricole și de meserii, cu trei trepte: învățământ primar, curs inferior și curs superior de liceu.

Tot în această perioadă, au fost înființate și școlile serale și de duminică pentru ucenici. În continuare, trei ani mai târziu, în anul 1902, s-a legiferat, în toate școlile, predarea obiectului *Muzică*, obiect care să asigure organizarea unor serbări școlare, comemorative, mai ales în mediul rural.

Ne putem întreba, pe bună dreptate, care erau mijloacele tehnice care să asigure mobilizarea factorilor de răspundere, ale instituțiilor publice, precum și ale cetățenilor pentru transpunerea în practica curentă a acestui măreț program reformativ gândit de o minte genială și modernă, dedicată neamului său?

Spun aceasta deoarece în acea perioadă nu existau mijloace tehnice de comunicare, xerox, internet etc., eventuala corespondență fiind redactată rudimentar, în multe cazuri scrisă manual. În aceste condiții, singurele mijloace de comunicare, atât instituțiilor publice cât și populației erau deplasările în teritoriu a celor desemnați să comunice și să aplice în practică legislația vremii.

Efectele obținute în urma acestor activități rudimentare nu s-au lăsat prea mult așteptate. Astfel, documentele vremii atestă că, în perioada la care ne referim, au fost înființate 1980 de școli noi și, totodată, o serie de construcții noi pentru aceste școli, prevăzute cu cel puțin un hol spațios care să servească pentru desfășurarea unor activități cultural-educative, cu locuință pentru directorul școlii și altele. S-au inițiat concursuri pentru cărți didactice, adică pentru manuale

școlare care să slujească atât cadrelor didactice cât și elevilor. Au fost inițiate și sprijinite activități de cinstire și de comemorare a eroilor neamului, precum și ridicarea unor monumente istorice pentru pomenirea acestora. În continuare, în anul 1904, se înființează Școala Superioară de Arhitectură prin care s-a asigurat, printre altele, și îndrumarea construirii și amplasării acestor monumente istorice în locurile istorice din comunele și satele țării.

Să revenim la data de 1 noiembrie 1928, dată până la care a funcționat în totalitate atât legislația cât și regulamentele elaborate pe baza gândirii lui Spiru Haret și care a coincis cu înființarea primului post național de radio. Ar fi bine să se precizeze principalele activități, care s-au cerut popularizate în eter, de data aceasta, cu ajutorul postului național de radio, cu mijloace moderne de comunicare pentru acea perioadă.

S-ar cere să se rețină că postul de radio cu apelul *Alo... Alo... Aici Radio București România* și-a început activitatea, cum am mai precizat, la data de 1 noiembrie 1928, ora 17. După cuvântul de deschidere rostit de către profesorul universitar Dragomir Hurmuzache, s-a intrat direct pentru transmiterea în eter a unor emisiuni de probă pe care auditorii le-ar putea recepționa în perioadele următoare.

Așa, de exemplu, s-a început cu un program de muzică pentru a asigura buna dispoziție a auditorilor, a urmat o rubrică cu știrile de presă, o emisiune de poezie și, în încheiere, buletinul meteorologic, precum și știrile sportive.

Repet, prin toate aceste emisiuni de probă se urmărea atât felul cum au fost recepționate cât, mai ales, al efectelor care s-au produs și care se vor mai produce în continuare. Spun aceasta deoarece, începând cu prima lună a anului 1929, s-a urmărit să se selecteze pentru a fi transmise în eter, printre altele, unele emisiuni care să ajungă, în principal, la instituțiile publice, cât și la populația din comunele și satele țării, cum au fost: *Ora sătenilor*, *Ora școlarilor* și *Ora copiilor*.

ANDREEA DOSINESCU ȘI NOSTALGIA LOCURILOR NATALE

Cristina BOTEZ

Andreea Dosinescu este o tânără artistă în plină ascensiune creatoare.

Expoziția de desen și pictură *Slatina ieri, Slatina astăzi*, îi prilejuiește o trecere în revistă a caselor vechi, a ulițelor înguste, a panoramelor generoase pe care orașul copilăriei și adolescenței i le propune. Abordează toate aceste subiecte de peisaj citadin într-o manieră aparte aflată la granița dintre desen și pictură, într-o reprezentare nuanțată, specifică.

Simbioza dintre ductul linear ritmat și petele de culoare sporadic așternute dau impresia unei spontaneități a scriiturii plastice, a unei prospețimi a notației, nespuse de expresive. Unei reprezentări realiste, previzibile și mult uzitate a peisajului Andreea Dosinescu îi opune o abordare subiectivă, introspectivă, plină de semnificații, încărcată de parfumul amintirii vremurilor trecute. Echilibrul dintre sinteza formelor și detaliu, alternanța dintre vechi și nou sau prețiozitatea tentelor de culoare ne pun în fața unei personalități artistice complexe cu un timbru particular extrem de valoros.

Cu afinități manifeste pentru cultura franceză, cu aplecare spre experimentul pe material, Andreea Dosinescu a avut maeștri de excepție. A studiat cu Nicolae Alexi, Colta, Florin Stoiciu. A interacționat cu colegii de breaslă în taberele de creație și a știut să-și

decanteze experiențele artistice într-o formă coerentă și originală.

Faptul că prima sa expoziție are ca subiect orașul natal, încheie oarecum cercul cunoașterii, o desprinde de nostalgia copilăriei și face dovada maturității sale creatoare: nu e ușor să abordezi un subiect reprezentat de Spiru Vergulescu, de Andrei Tudoran sau Corneliu Drăgan-Târgoviște. Andreea răspunde cu brio acestei provocări și aduce pe simeze

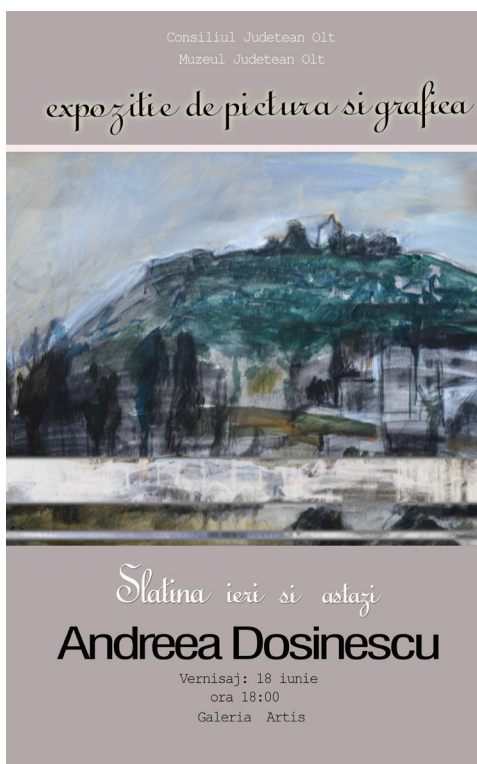
un aer proaspăt, o viziune novativă asupra acestor vechi motive: pictează pentru noi toți din suflet Slatina, pentru eternitate!

Maestră a portretului, abilitate cu care a debutat la un post de televiziune, familiarizată cu tehnicile gravurii în metal pe care le-a aprofundat în facultate, Andreea Dosinescu își alege ca temă pentru prima ei expoziție personală subiectul care îi era cel mai aproape de suflet și pe care îl cunoștea cel mai bine, orașul natal, Slatina. Ne prezintă orașul într-o manieră originală, sub forma unor lucrări în tehnică mixtă,

deopotrivă schițe și lucrări elaborate, desene cu propuneri de culoare, tablouri cu intervenții desenate, jonglând între suprapuneri grafice și vibrații transparente sau contraste între culoarea decorativă și linia modulată.

În ansamblu, expoziția are ritm, unitate și atmosferă.

Asemeni ritmului după care fințează



generația sa: ritm alert de observare rapidă, sintetică, de tranșare hotărâtă a situațiilor, tot așa, lucrările sale exprimă febrilitatea notației, ascuțimea privirii, renunțarea la detalii ne semnificative.

Turle de biserici ritmează întretăieri de străzi, clădiri reprezentative din centrul vechi sunt centre de interes în compoziția tabloului, anotimpurile se succed cu paleta lor cromatică, generatoare de noi contraste și de noi amintiri.

Tehnica pe care o întrebuițează, la granița dintre pictură și grafică, ține de o opțiune expresivă, personală, dar și de o maturitate artistică remarcabilă.

Un desen în cărbune, accentuat sau foarte sensibil, pune în valoare unghiuri inedite, perspective noi asupra peisajului.

Unitatea de stil i-o conferă pe lângă tehnică, durată execuției lucrărilor, aproximativ o lună, timp în care artista a reușit să-și mențină aceeași stare de tandră amintire și de elan creator. Fapt care i-a permis în tratarea nenumăratelor variante de viziune a orașului, prin nuanțări, accentuări, reveniri la motivul inițial dintr-un alt unghi, o cuprindere amplă și reprezentativă a trecutului și prezentului.

Culoarea, în funcție de subiect, e diferențiată: în tablourile reprezentând orașul

vechi, predomină lăviurile transparente. În imaginile Slatinei noi, ritmarea vine din fondul colorat decorativ al hârtiei suporturilor. Culoarea propriu-zisă, acrylic, acuarelă sau ulei, acoperă parțial zone ale compoziției. Și într-un caz, și în celălalt, efectul căutat este cel de „atmosferă”, efect cu atât mai greu de obținut cu cât el este rezultanta echilibrului și armoniei în care se află toate elementele ce intră în compoziția plastică, fără a fi în mod explicit exprimat de niciunul dintre ele. Talentul autentic al Andreei Dosinescu este cel care a făcut posibilă redarea acestui inefabil efect. Iar aspectul aparent neterminat al unor lucrări este de fapt, o invitație adresată privitorului la reverie participativă.

Aș denumi stilul Andreei Dosinescu, realism liric.

Prin expoziția sa de debut, Andreea Dosinescu ne-a convins de talentul său autentic, fecund, de bucuria sa de a exista, a crea și a se defini prin artă. Explorându-și coordonatele geo-astrale și afective în Slatina de ieri și de astăzi, artista nu face decât să-și consolideze rădăcinile, să se revendice din pleiada spirituală de aceeași sorginte: Minulescu, Ionescu, Vergulescu...



UN ARTIST PLASTIC CARACALEAN

Dan Eugen DUMITRESCU

Ion Musceleanu s-a născut la 14 Octombrie 1903, într-o familie de intelectuali, descendenți ai muscelenilor stabiliți în Caracal, de unde i-a venit și numele. Între 1910-1915 a urmat clasele primare la o cunoscută școală locală de băieți, după care s-a înscris la Liceul *Ioniță Asan*, unde profesorul său de desen, Mihail Dimonie, i-a remarcat talentul la desen. În continuare, și-a urmat chemarea artistică, fiind admis la Academia de Arte Frumoase, unde i-a avut profesori pe celebrii Frederic (Fritz) Storck (1872-1942), la desen, Constantin Artachino (1870-1954) și George Demetrescu-Mirea (1852-1934), la pictură. Cu G.D. Mirea a studiat, îndeosebi, peisajul și portretistica, în care viitorul pictor a fost un adevărat maestru. După terminarea studiilor la București, în 1926, a fost repartizat profesor de desen la Râmnicu-Vâlcea, unde, mai mult decât activitatea didactică, s-a simțit atras de peisajele vâlcene.

Din 1927, a expus, în mod regulat, la Saloanele Oficiale anuale din Capitală, peisaje, portrete și nuduri, în special, precum și naturi statice. La Salonul din 1930, acuarela sa *Casa* a fost apreciată de juriul Salonului Oficial. A făcut călătorii de specializare în Grecia (1932), Italia, Franța și Germania (1937), U.R.S.S. (1961), Bulgaria (1962), Ungaria și Cehoslovacia (1962 și 1963), R. D. Germană (1967). După 1948, a fost prezent, cu lucrări, la anualele de stat și la expozițiile de artă românească organizate la Minsk (Bielorusia, 1959), la Atena, Helsinki și Berlin (1960), la Ankara, Istanbul, Cairo, Alexandria, Damasc și Moscova (1961), Menton (Franța), Praga, Tel Aviv (1968), Titograd (Iugoslavia) (1969). A avut expoziții personale la București, în 1940, 1957, 1968 și 1973 (retrospectivă), la Moscova (1966), Berlin



(1969), Praga, Tirana și Bratislava (1970). A luat premii la Saloanele Oficiale din anii 1938, 1939, 1941, 1942 și 1943.

Pictorul oltean a executat, cu prioritate, lucrări de șevalet, dar a realizat și picturi în frescă.

Peisagist și portretist de factură impresionistă, Ion Musceleanu prezintă evidente afinități cu Lucian Grigorescu (1894-1965), abordând pictura peisagistică, de cele mai multe ori, în *plein air*, deoarece, zicea el, „peisajul sau natura statică nu înseamnă o planșă botanică”. Colorist fin și delicat, el a folosit tonurile calde, de intensitate redusă, avea un desen abia perceptibil, ce sugera doar conturul, subliniind, în același timp, atmosfera de discreție și poezie a compozițiilor sale. Pictura sa revelează realități poetizate, peste care așternea o brumă de griuri diafane. Senin și sensibil, iubitor al armoniilor rafinate, el a practicat o pictură discretă, cu adânci rezonanțe emoționale, aducând în tablourile sale o lumină blândă, cu tonuri catifelate. Tinerele fete din seria portretelor compoziționale au un farmec

particular, cu o notă relevantă de distincție, iar peisajele și naturile moarte cu flori și fructe îi evidențiază vocația pentru culoare.

Din vasta lui operă plastică se evidențiază ciclul de 5 balerine, *Fata cu fusta verde*, *Studenta*, *Fetița cu tricou roșu*, *Tânăra citind*, *Intimitate*, *Nud în fotoliu*, *Nud pe sofa*, *Tânăra în fotoliu*, *Odaliscă*, *Odaliscă în verde*, *Odihnă*, *Musceleancă*, ca portrete; *Casa din pădure*, *Conac*, *Peisaj din Mogoșoaia*, *Primăvara în Pangrati*, *Iarna în Pangrati*, *Iarna pe strada Pangrati*, ca peisaje; *Natură statică cu flori și mere*, *Natură statică cu vas cu flori*, *Natură statică cu flori și fructe*, *Natură statică cu floarea-soarelui*, ca naturi statice etc.

Apreciat ca pictor, Ion Musceleanu a obținut, în anul 1968, „Premiul artiștilor plastici” pentru întreaga sa activitate artistică din anul 1968. Expoziția de la Berlin, din anul 1969, deschisă împreună cu Henri Catargi (1894-1976), s-a bucurat de un așa de mare succes, încât a fost solicitată de a fi vernisată și în orașul Rostock, de la Marea Baltică. În 1993,

cu prilejul împlinirii vârstei de 90 de ani, a fost sărbătorit de Uniunea Artiștilor din România, care i-a acordat Marele Premiu pentru întreaga sa carieră artistică.

În anul 1959, când a fost renovat Teatrul din Caracal și pictura originală a barocului târziu acoperită de o pictură „modernă” și inadecvată acestei bijuterii arhitectonice, date în funcțiune în anul 1901, Ion Musceleanu a făcut parte din colectivul de artiști plastici care au decorat pereții interiori ai teatrului. Între 1984-2008, cu mari întreruperi, teatrul a fost complet recondiționat, iar decorația teatrului a fost schimbată.

În anul 1948, când, datorită inițiativei inimosului profesor Pătru Crăciun, s-a înființat Pinacoteca Liceului „Ioniță Asan”, Ion Musceleanu a dăruit două tablouri (*Construcția șoselei* și *Coș cu fructe*) în amintirea anilor când el fusese elevul acestui locaș de învățământ.



CARACALUL ȘI MONUMENTELE SALE

A. C. MIREA

Monumentele reprezentative din Caracal au fost adunate, de curând, într-o carte-document, sub semnătura lui Cătălin Andronăchescu, inspector superior la Direcția pentru Cultură Olt, specialist în monumente de for public și a muzeografului caracalean George Mihai, fost director al Muzeului Romanaților.

Volumul, intitulat „Caracalul și monumentele sale”, a văzut lumina tiparului la sfârșitul anului trecut, în condiții grafice de excepție. Cartea cuprinde imagini și informații în limbile română și engleză despre monumentele reprezentative ridicate în memoria eroilor caracaleni, monumente de artă funerară și monumente comemorative.

„Caracalul, străveche vatră de istorie, cultură și civilizație, păstrează ceea ce este mai frumos, mai important și mai de răsunet din istoria monumentală și prezentul acestui oraș din câmpia romanațeană.

Pentru caracaleni, din totdeauna, timpul s-a scurs rodnic și făuritor, fiecare generație lăsând pentru veșnicie ceva din sufletul său, ceva din lucrul mâinilor sale, ziduri de cetate, biserici și case frumoase, dar și monumente prin care să-și cinstească eroii și pe cele mai vrednice personalități ale locului.

Toate monumentele, inclusiv cele din Caracal, sunt parte integrantă a patrimoniului național, un minunat tezaur al trecutului istoric, constituind mărturii pe baza cărora poate fi cunoscută istoria, arta și cultura națională.

În această lucrare sunt prezentate toate monumentele de for public din municipiul Caracal, care pot deveni repere pentru îmbogățirea cunoștințelor, dar și pentru cultura noastră generală.

Răsfoind paginile, veți descoperi patrimoniul cultural (ce reprezintă un adevărat

tezaur al trecutului istoric al orașului), frumusețea și continuitatea artei monumentale ce arată importanța istorică, artistică, dar și turistică a monumentelor, fie ele de eroi, funerare sau artă plastică.

Acest catalog se înscrie în seria «Județul Olt – istorie, cultură, artă, tradiție» și se adresează deopotrivă specialiștilor, iubitorilor de informații, dar și marelui public, indiferent de vârstă, nivel de pregătire, fie și numai în privința culturii generale.

Catalogul este structurat în trei capitole, respectiv primul capitol «Monumentele eroilor», în care sunt prezentate unsprezece monumente ridicate în memoria și pentru cinstirea eroilor caracaleni și romanațeni, capitolul al doilea – «Monumente de artă funerară», unde sunt cuprinse 13 asemenea monumente și capitolul al treilea «Monumente comemorative – statui și busturi», unde sunt prezentate 21 de lucrări.

Dincolo de valoarea ei generală, cred că lucrarea noastră va putea fi un instrument de lucru pentru cei care se vor apleca spre istoria municipiului Caracal.

Aș dori pentru toți cei care deschid paginile acestui catalog să evidențiem câteva din minunatele comori de artă, pentru că acestea sunt adevăratele „minuni” ale Caracalului, un oraș încărcat de istorie și locuit de oameni a căror existență în comunitate a lăsat și continuă să lase urme”, ne-a declarat inițiatorul proiectului, dl. Cătălin Andronăchescu, autorul principal al lucrării.

CONTRADICȚII PRIVIND LOCUL NAȘTERII LUI IISUS

Nicolae ROGOBETE

Prorociile Vechiului Testament

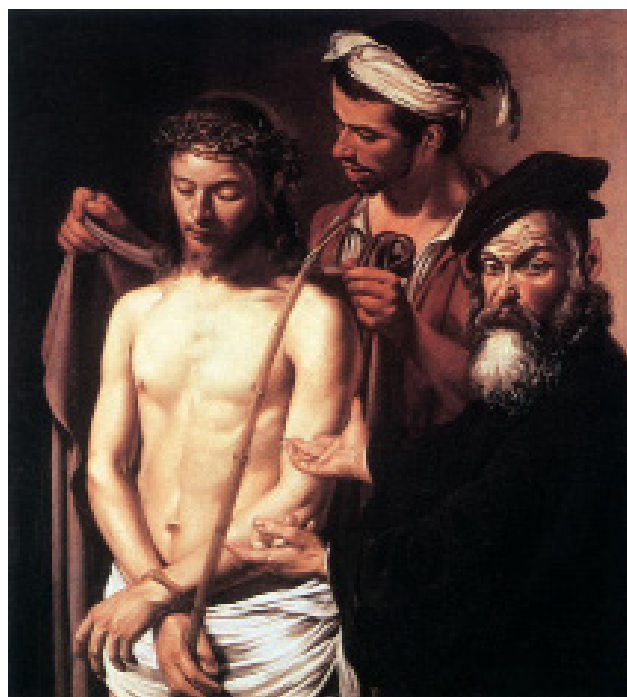
Au existat și există încă uni contemporani de-ai noștri care contestă locul nașterii lui Iisus, afirmând că s-a născut în Nazaret, ci nu în Betleem, drept care, susțin ei, i se zice Iisus nazarineanul, Iisus din Nazaret, sau Prorocul din Nazaret. Contestă defapt autenticitatea arborelui genealogic al lui Iisus, din Evanghelia cea după Matei. Cele redată de evangheliștii Matei și Luca, referitor la locul nașterii lui Iisus, le consideră false, căci ar fi încercat să le pună de acord cu prorociile Vechiului Testament. Dar să ne putem face o imagine clară despre seminția, neamul, casa și locul nașterii lui Iisus, voi porni de la unele texte din cărțile canonice și prorociile Vechiului Testament și mă voi strădui să dovedesc în contextul răbduric lămuritor că adevărurile biblice sunt incontestabile în fața dovezilor creștine.

În *Facerea*, întâia carte a lui Moise, se arată: *Și se vor binecuvânta prin neamul tău toate popoarele pământului, pentru că ai ascultat glasul meu (22: 18).*

Iudo, pe tine te vor lăuda frații tăi... Închina-se-vor ție feciorii tatălui tău. Pui de leu ești, Iudo, fiul meu!... El a îndoit genunchii și s-a culcat ca un leu, ca o leoaică... Cine-l va deștepta? Nu va lipsi sceptu din Iuda, nici toiag de cârmuitor din coapsele sale, până ce va veni Împăciuitorul căruia se vor supune popoarele (49: 8-10).

În *Deuteronom* găsim: *Proroc din mijlocul tău și din frații tăi, ca și mine, îți va ridica Domnul Dumnezeuul tău: pe acela să-l ascultați (18: 15).*

Căci prunc s-a născut nouă, un fiu s-a dat nouă, a cărui stăpânire e pe umărul lui și se cheamă numele lui: Înger de mare sfat, sfetnic minunat, Dumnezeu tare, biruitor, Domn al



Caravaggio – Ecce homo

păcii, Părinte al veacului ce va să fie. Și mare va fi stăpânirea lui și pacea lui nu va avea hotar. Va împărăți pe tronul și peste împărăția lui David, ca s-o întărească și s-o întemeieze prin judecată și prin dreptate, de acum și până-n veac. Râvna Domnului Savaot va face acestea (Isaia, 9: 5-6).

O mlădiță va ieși din tulpina lui Iesei și un vlăstar din rădăcinile lui va da. Și se va odihni peste el Duhul lui Dumnezeu, duhul înțelepciunii și al înțelegerii, duhul sfatului și al tăriei, duhul cunoștinței și al buneicredințe. Și-l va umple pe el duhul temerii de Dumnezeu. Și va judeca nu după înfățișarea cea din afară și nici nu va da hotărârea sa după cele ce se svonesc (Isaia, 11: 1-3).

Și în vremea aceea, mlădița cea din rădăcina lui Iesei, care se ridică întocmai ca un steag pentru popoare, pe ea o vor căuta

neamurile și mormântul ei va fi cinstit (Isaia, 11: 10).

Iată vin zile, zice Domnul, când voi ridica lui David odraslă dreaptă și va ajunge rege și va domni cu înțelepciune; va face judecată și dreptate pe pământ. În zilele lui, Iuda va fi izbăvit și Israel va trăi în liniște; iată numele cu care-l voi numi: Domnul-dreptatea-noastră (Ieremia, 23: 5-6).

Și tu, Betleeme Efrata, mic ești între miile lui Iuda, din tine va ieși stăpânitor peste Israel, iar obârșia lui este dintru început, din zilele veșniciei. El va fi voinic și va paște poporul prin puterea Domnului, întru slava numelui Domnului Dumnezeuului său și toți vor trăi fără grijă, iar el va fi mare, până la marginile pământului (Miheia, 5. 1, 3).

Împlinirea prorociilor

Iisus se va naște din seminția lui Iuda, din neamul și casa lui David, vlăstar din rădăcina lui Iesei, în care Duhul lui Dumnezeu va sălășlui. Stă scris că Iisus se va naște în Betleem, că va fi stăpânitorul și învățătorul fiilor lui Israel, și începutul lui din zilele veacului și va fi nădejdea neamurilor pământului.

Iar dacă s-a născut Iisus în Betleemul Iudeii, în zilele lui Irod regele, iată magii de la Răsărit au venit în Ierusalim... Atunci, Irod s-a tulburat și a întrebat arhereii și cărturarii poporului unde s-a născut, aceștia i-au răspuns: În Betleemul Iudeii, că așa este scris de prorocul: Și tu, Betleeme, pământul lui Iuda, nu ești nicidecum cel mai mic între căpeteniile lui Iuda, căci din tine va ieși Conducătorul care va paște pe poporul meu Israel (Matei, 2: 1. 5-6).

În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea. Această înscriere s-a făcut întâi pe când Quirinius ocărnuia Siria. Și se duceau toți să se înscrie, fiecare în cetatea sa. Și s-a suit și Iosif din Galileea, din cetatea Nazaret, în Iudeea, în cetatea lui David, care se numește Betleem, pentru că el era din casa și din neamul lui David. Ca să se înscrie împreună cu Maria, cea logodită cu el, care era însărcinată... Și a născut pe Fiul Său Cel Unul-

Născut și L-a înfășat și L-a culcat în iesle... (Luca, 2: 1-5, 7).

S-a ajuns la concluzia, ca urmare a cercetărilor bibliștilor, că cele relatate de evangheliștii Matei și Luca sunt adevărate. Nașterea lui Iisus în Betleem și descendența Sa din neamul lui David constituie o minunată împlinire a prorociilor Vechiului Testament și sunt o realitate incontestabilă.

Recensământul cetățenilor din Imperiul Roman se făcea din cinci în cinci ani. Avea ca scop numărarea bărbaților apti de luptă și stabilirea corectă a taxelor. Erau trimise persoane din rândul nobililor să procedeze la organizarea înscrierilor și pentru a supraveghea corecta înregistrare a datelor. În Siria a fost trimis pentru recensământ Publius Sulpiciu Quirinius. Împăratul, Cezarul August, dorea să aibă o situație clară a întregului imperiu. El a decretat ca înscrierea să se facă și pentru cetățenii din afara Romei și-n timpul domniei sale au fost trei înscrieri, prima fiind cu trei ani înaintea nașterii lui Iisus, fapt confirmat și de istoricul roman Suidas. Recensământul a durat mult. A început cu Siria, Fenicia până la Betleemul Iudeii. Când regele David a ordonat un recensământ al semințiilor lui Israel și Iuda din regatul său, a durat nouă luni și douăzeci de zile (vezi, II Jud. 24: 8).

Prima înscriere a avut loc pe timpul domniei lui Irod cel Mare. El nu era văzut bine de către Cezarul August, pentru că pe perioada domniei nu a plătit impozite romanilor și nici fiul său Arhelau nu a plătit. După înlăturarea de la domnie a lui Arhelau, după 12 ani, și la 8 ani de la nașterea lui Iisus, Iudeii au plătit impozit romanilor. Iudeea fiind anexată Siriei, a intrat sub administrația Romei, condusă de ighemoni romani, cum a fost Coponiu.

După legile existente la acea vreme, mutarea Iudeilor într-o altă cetate era socotită emigrare. Patria lor era cetatea unde s-au născut și acolo erau obligați să se înscrie. De aceea, Iosif este nevoit să plece din Nazaret la Betleem, locul nașterii, împreună cu Maria cea logodită cu el, și care era însărcinată. Înscrierea

se făcea după seminția, neamul, casa și cetatea nașterii. Aici s-a născut Iisus, așa după cum știm.

Cei care contestă cele de mai sus susțin că recensământul lui Quirinius a avut loc după detronarea lui Arhelau, iar înscrierea s-a făcut numai în teritoriile stăpânite de romani. Că au fost două înscrieri pe timpul lui Quirinius este un fals și că înscriere se făcea și-n teritoriile din afara Romei ar fi măsluiri ale evanghelistului Luca.

Dovezi incontestabile

Contestatorii invocă relatarea istoricului evreu Flavius Jospheus care, în istoria sa *Antichități iudaice*, arată că înscrierea a avut loc după ce Arhelau a fost înlăturat de la tron, la 10 ani după moartea lui Irod cel Mare, din anul 4 î. Hr. Această carte, scrisă la 100 de ani după consumarea evenimentelor, nu poate anula informațiile evangheliștilor Matei și Luca, referitoare la nașterea lui Iisus în Betleem. Flavius vorbește de cel de-al doilea recensământ și, din eroare, îl ignoră pe primul. Această eroare a fost corectată de către Veronius, care a demonstrat că Flavius a omis 9 ani din domnia lui Irod cel Mare, care a domnit între anii 40 și 4 î. Hr., deci 36 de ani. Dacă dai timpul înapoi cu 10 ani se ajunge la data consemnată de evangheliști, aceasta fiind cea adevărată.

În Evanghelia cea după Luca se precizează: *În zilele acelea a ieșit poruncă de la Cezarul August să se înscrie toată lumea* (Luca, 2: 1), deci toate neamurile, adică și ale țărilor din afara Imperiului Roman, dar administrate de romani, fapt susținut și de istoricul roman Suidas. Dar *Această înscriere s-a făcut întâi pe când Quirinius ocârmuia Siria* (Luca, 2: 2). Evanghelistul Luca îl numește ighemon pe Quirinius, dar la acea vreme nu era încă, fiind numit la puțin timp ighemon al Siriei. Prima înscriere a avut loc când Quirinius a fost trimis cu titlul de onoare, numit „trimitis”, de către Senatul Roman, iar a doua înscriere după căderea lui Arhelau, când s-a pus în

aplicare decretul de impozitare sub Coponiu, procuratorul Iudeei. Atunci are loc o răscoală pornită de Iuda Galileanul împreună cu fariseul Sadeon, care a precedat răscoala zeloților de mai târziu și a dus la distrugerea Ierusalimului de romani (v. *Faptele Apostolilor*, 5: 37).

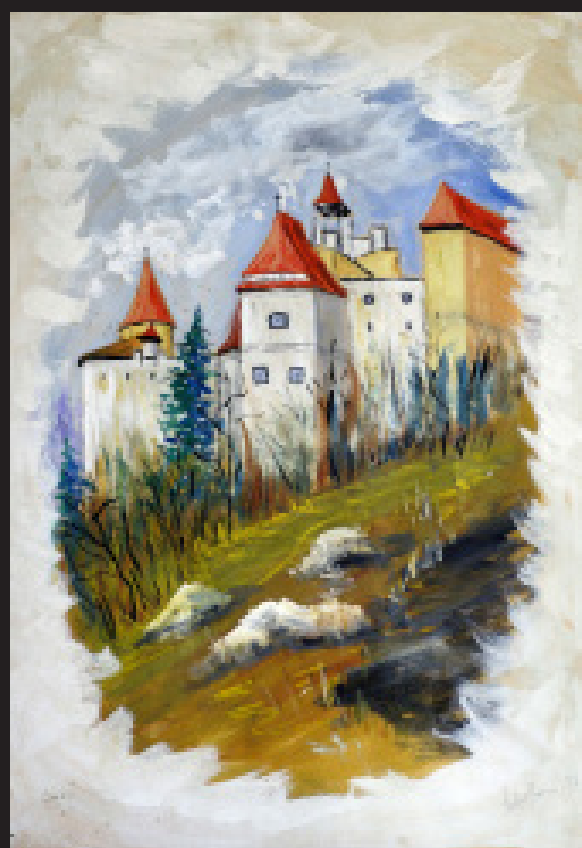
Niciunul dintre ereticii iviți în perioada de început a creștinismului n-a avut argumente să răstoarne adevărul, dar au fost născocite calomnii și hule împotriva-i, nefiind în stare să dovedească că evangheliștii Matei și Luca ar fi falsificat adevărul.

Tertulian (n. circa 160 – m. circa 240) a descoperit în arhivele Romei catalogul original, întocmit cu ocazia primei înscrieri în care era menționat numele lui Iisus, fiind înregistrat locul nașterii, cât și neamul din care se trăgea. Cele constatate de el sunt demne de crezare, deoarece a trăit pe vremea apostolilor. În confruntările sale cu ereticul Marcion (v. Tertulian I, IV, *Împotriva lui Marcion*), acesta ar fi putut să-l declare mincinos, dacă nu ar fi existat această dovadă istorică, verificată și cunoscută de Marcion.

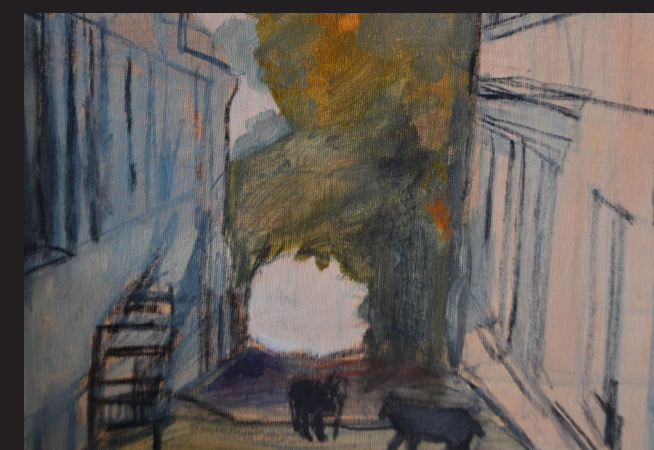
În veacul al IV-lea d. Hr., Ioan Gură de Aur cercetează acest catalog din arhivele Romei, deci exista în vremea sa (v. *Omilie la nașterea lui Hristos*), dar care a dispărut ulterior și nu se știe în ce împrejurări. Poate că o mână, dușmană a creștinismului, l-a distrus.

Împăratul Iulian Pavaratul (Apostatul), adorator al zeilor elini și aprig prigonitor al creștinismului ar fi avut puterea să distrugă creștinismul, dar fiindu-i puse în față registrul oficial de care vorbesc Tertulian și Ioan Gură de Aur, precum și textul din Evanghelia cea după Luca, luat în discuție, a tăcut și n-a obiectat nimic (v. *Chiril I, IV C Iulian – Evsevie Cronici*). El nu a tăgăduit minunile lui Iisus, dar considera că acele minuni erau rezultatul vrăjilor marelui vrăjitor al acelei vremi Iisus Hristos.

În consecință Iisus s-a născut în Betleem și se trage din neamul lui David, fiind Mesia cel așteptat de către prorocii Vechiului Testament.



Reproduceri după lucrări de Andreea Dosinescu



Reproduceri după lucrări de Iulian Stancu

Coperta întâi: Marin Sorescu
Revista conține în interior reproduceri după tablouri de Iulian Stancu